

הישיבה המאה-ושישים וחמש של הכנסת השביעית

יום רביעי, י"ג אדר תשל"א (10 מארס 1971)

ירושלים, הכנסת, שעה 11.00

א. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

1971 הוחלט להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון בהצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת אברהם כץ על הנושא "אפשרות ביטול כניסה ללא תשלום לשמורות הטבע בעין-גדי ובדן".

ועדת הכנסת בישיבתה מיום י"ב באדר תשל"א — 9 במארס 1971 החליטה להעביר את ההצעה הנ"ל לוועדת החינוך והתרבות.

היו"ר ב.צ. קשת:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה מפי יושב-ראש ועדת הכנסת, חבר-הכנסת ישראל ישעיהו-שרעבי.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הדיני מתכבד למסור לכנסת את ההודעה הבאה:
בישיבת הכנסת מיום ו' באדר תשל"א — 3 במארס

ב. שאילתות ותשובות

שר-החץ א. אבן:
הואיל וזוהי כתבה בלתי-מדוייקת, אין השאלות מחייבות תגובה.

היו"ר ב.צ. קשת:
שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבוד שר החוץ, האם יש באפשרותך להתייחס לידיעות המתפרסמות מדי פעם בעתונות, שיש בכונתך להחליף את המנהל הכללי של משרדך בעתיד הקרוב?
שר-החץ א. אבן:
לא, אינני רואה שום צורך להתייחס לכתבות כאלה.

2. הודעת הד"ר נחום גולדמן
על החזרת דרכונו הדיפלומטי
חבר-הכנסת ז. שובל שאל את שר החוץ ביום כ' בשבט תשל"א (15 בפברואר 1971):

ביום 1 בפברואר הודיע הד"ר נחום גולדמן שהוא מחזיר את דרכונו הדיפלומטי, "כיוון שהוא רוצה לחסוך בעיות משר החוץ".
אבקש לדעת:

האם החזיר הד"ר גולדמן את דרכונו הדיפלומטי מרצונו הוא, או שהוא נדדש לעשות כן עלידי ממשלת ישראל?

שר-החץ א. אבן:
תקפו של הדרכון פג שנה לאחר סיום תפקידו של בעל הדרכון כנשיא ההסתדרות הציונית.
ד"ר גולדמן כתב לי מכתב ובו ביקש אותי להפסיק את הביורוקרטיה באפשרות של חידוש הדרכון בקשר לשלי-חוית שהוא מקיים באירופה בעניינים כלכליים.

3. תגובה על איגרת מאת נציגי מצרים וירדן
בא"ם בעניין חכנית הבנייה בירושלים
חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום ג' באדר תשל"א (28 בפברואר 1971):

בידיעות ממרכז האו"ם נמסר, כי נציגי מצרים וירדן באו"ם הגישו למזכיר האו"ם איגרת משותפת ובה

היו"ר ב.צ. קשת:
חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף א' בסדר-היום: שאילתות ותשובות.

1. ידיעות בעניין מנכ"ל משרד החוץ והצוות המטפל בשליחות הד"ר יארינג

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום כ' בשבט תשל"א (15 בפברואר 1971):

"הארץ" של יום 28 בינואר 1971 טוען כי המנהל הכללי של משרד החוץ, מר גדעון רפאל, הורחק מן הצוות המטפל בשליחות הד"ר יארינג, וכי קיימים ויכוחים חדים חריפים בין מר רפאל לבין פקידים בכירים אחרים במשרד החוץ.

עוד מוסיף העתון, כי עם פתיחת עצרת האו"ם רצה המנהל הכללי לכהן כראש המשלחת הישראלית לצד שר החוץ, או לאחר שובו של שר החוץ ארצה, אך רצונו לא נענה.

הנני מבקש לדעת:

1. האם יש אמת בפירסום הנ"ל?
2. האם טיפל בעבר מר רפאל בשליחותו של הד"ר יארינג? ואם חדל לטפל בנושא זה — מה הסיבה לכך?

3. אם קיים ויכוח חריף בין מר רפאל לבין כמה מהפקידים הבכירים ובכללם כמה מסגני המנהלים הכלליים (כטענת "הארץ" באותו גיליון) — מה הם חילוקי הדעות?

4. האם סירבה ראש הממשלה או סירב שר החוץ להתיר למר רפאל לטפל בשליחות הד"ר יארינג? אם אכן היה סירוב כזה — מה סיבתו?

5. האם נכונה הטענה הכלולה ב"הארץ" כי מר אבן היה מסכים לשתף את מר רפאל בעבודת הצוות, אך האמון כלפיו מצד כמה גורמים בכירים ביותר בממשלה וכן מצד כמה פקידים במשרד החוץ מסווגי?
6. אם מתנגדים גורמים בכירים לשיתופו בצוות — מי הם גורמים אלה?

חוברת י"ט, ישיבה קס"ה
— שאלחות ותשובות (ורדיגר, אבן, אבנרי, קשת) —

שר-החוץ א. אבן:

התשובה לשאלה 1 היא שלילית. מעולם לא הונחה הצעה כזו על שולחן ראש הממשלה או על שולחני. ממילא אין מקום לשאלה 2.

5. עמדתה של ממשלת ישראל בעניין הגבולות

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ג' באדר תשל"א (28 בפברואר 1971):

"ידיעות אחרונות" של יום 23 בפברואר 1971 מצטט מקור ישראלי בכיר ומוסמך, אשר הכריז בפגישה עם עתונאי חוץ כי ישראל סבורה שסאדאת רוצה באמת ובתמים בשלום, אלא שאין לסמוך על "אמינות הער" ביום. לפי "ידיעות אחרונות" הוסיף אותו מקור, כי "אילו הייתה לנו ברירה בין שלום עם גבולות ה-4 ביוני 1967 לבין נוכחות הכוחות הישראליים בקווי הפסקת האש הנוכחיים ללא שלום — היינו בוחרים באפשרות השנייה".

הנני מבקש לדעת:

האם ההכרזה הנ"ל מנחה את נציגי ישראל ברחבי העולם, בבואם להסביר את עמדת ממשלת ישראל לגבי ההצעות האחרונות שהועלו לאחרונה לפתרון היסכסוך הישראלי-ערבי?

שר-החוץ א. אבן:

אינני יודע על תידוך כזה באוני כתבים וזרים. נציגי ישראל ברחבי העולם, בבואם להסביר את עמדת ממשלת ישראל, מונחים על-ידי החלטות הממשלה כפי שאושרו על-ידי הכנסת.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, אתמול אמר שר הבטחון מעל הדוכן הזה שאם יש לו לבחור בין שארם-א-שייך לבין השלום — הוא בוחר בשארם-א-שייך. האם משדד החוץ מפיק דעות מסוג זה בחוץ-לארץ?

שר-החוץ א. אבן:

נציגי המדינה, כלומר, אנשי משרד החוץ וגם נציגי מסבירים את גישתנו לבעיית הגבולות לפי המסמכים הרשמיים שלנו, לרבות זה שהגשנו לשגריר יארינג ב-27 בינואר, לאמור, שישאל תיסוג לגבולות בטוחים ומוסכמים, אך לא לקווים של שביתת הנשק. ובכאנו להדגים את הצרכים המדיניים אותנו במה יש צורך להגיע למצבים שונים מאלה שהיו ברור שאנו מבליטים את שארם-א-שייך, שממנה פרצה המלחמה.

6. הודעת ישראל ב-1967 לארצות-הברית בעניין הגבולות

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום י' באדר תשל"א (7 במארס 1971):

בעת מתן תשובה ביום 24 בפברואר 1971 לשאלתה שלי הצגתי לשר החוץ שאלה נוספת כלהלן: "לאחרונה פורסם שבידי ממשלת ארצות-הברית הודעה של ממשלת הליכוד הלאומי, מחדש יוני 1967, שבגבול המצוי מוכנה ישראל לחזור לגבול הבין-לאומי. האם ידיעות אלה נכונות?"

הם מפנים את תשומת-לבו של מזכיר האו"ם לעובדה, שתכנית הבנייה בירושלים וסביבתה היא "בעלת מגמות צבאיות-אסטרטגיות".

אודה לכבודו אם ישיביני:

1. האם ידוע לכבודו על כך?

2. אם כן — האם מזכיר האו"ם או באי-כוחו העבירו לישראל או הודיעו לישראל על האגרת המשותפת בנוסח הנ"ל?

3. האם נתבקשה ישראל לתת הסברים או נתבקשה להפסיק את התיכנון של בנייה בירושלים וסביבתה כתוצאה מן הפנייה האמורה של מצרים וירדן?

שר-החוץ א. אבן:

1. נציגי מצרים וירדן באו"ם אכן הגישו ב-23 בפברואר 1971 אגרת למזכיר הכללי של האו"ם בעניין ירושלים, בהסתמך בין השאר על הצהרות שונות שניתנו לאחרונה בעניין עבודת הפיתוח והבנייה בעיר. כן העלו סטטיסטיקות מסולפות, שביקשו להוכיח שלא היה רוב יהודי בעיר בעבר, בצטטם נתונים המתייחסים לחלוקת אוכלוסין בנפת ירושלים. כן קובלת האגרת על הפקעות קרקעות שבוצעו בשנים האחרונות בירושלים, ובהקשר זה נאמר כי תכניות השיכון יש להן גם מטרה "צבאית-אסטרטגית".

2. האגרת הופצה לבקשת החותמים כמסמך או"ם לכל חברי האירגון, בהתאם לנוהל המקובל.

3. התשובה שלילית.

עם זאת מצאנו לנכון להגיש למזכיר הכללי של האו"ם אגרת, שהופצה אף היא כמסמך או"ם רשמי לכל חברות האירגון. באגרת זו הפרכנו את הסילופים הערביים ביחס לאיכלוס העיר, והגשנו נתונים שהוכיחו שיהודים היוו רוב בירושלים לפחות מאז שנות השמונים של המאה הקודמת. הודגשו צרכי הבנייה והפיתוח של ירושלים לטובת כל אוכלוסייה, וכן הוקענו תוקפנותן של מצרים וירדן נגד העיר ב-1948, בכלל זה ההפגזות שבוצעו אז, וכן הזכרנו תוקפנותה המחודשת של ירדן ב-1967.

4. תשובת ישראל ליוזמתו של הד"ר יארינג לגבי נסיגה

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום ג' באדר תשל"א (28 בפברואר 1971):

בעתון "הארץ" של היום, בידיעה על תשובתה המצופה של ממשלת ישראל ליוזמתו של ד"ר יארינג, נמסר בשם מקורות ידועי דבר, כי על שולחן ראש הממשלה ושר החוץ מונחת הצעה לרכך את תשובת ישראל, בכך שלא תזכיר את נוסח ההחלטה של ממשלת ישראל, כי לא תהיה נסיגה לגבולות ה-4 ביוני 1967.

אודה לכבודו אם ישיביני:

1. האם נכונה אינפורמציה זו המתפרסמת בשם מקורות ידועי דבר?

2. אם כן — מה גרם לכך שהוחלט לשנות את הנימה של החלטת הממשלה, שאין נסיגה לגבולות ה-4 ביוני?

הבטחון וכי הם נוטים לקבל את הפירוש הערבי-רוסי להחלטה זו.

רצוני לשאול:

1. האם יש יסוד לדיעות אלו?
2. אם כן — האם הודיעה לנו ממשלת בריטניה על כך?

שר-החוץ א. אבן:

אין במידע שבדינו כדי להצדיק הגדרה כה פסי-קנית של מדיניות בריטניה. שתי ממשלותינו נמצאות במגע שוטף ואחת ממטרותיו היא להבהיר עמדות ולמנוע פירושים לא-נכונים של הכוונות ההדדיות.

ממשלת בריטניה לא מסרה לנו שום הודעה או ידיעה על שינוי בעמדתה כלפי החלטת מועצת הבטחון. ממשלת בריטניה לא נתנה את ידה לעמדה חד-צדדית שנקטו ברית-המועצות וצרפת.

ביזמתו של שגריר בריטניה הביע שר החוץ הב-ריטי עניין לשוחח אתי בקרוב ושיחה זו תתקיים ביום ב' הבא.

8. מניעת פגיעה בנזק הארץ
על-ידי מחצבות

חבר-הכנסת ז. המר שאל את שר הפנים ביום י"ב בכסלו תשל"א (10 בדצמבר 1970):

בעתונות נמסר על כך שעשרות מחצבות פועלות בארץ ללא רשיון.

אבקש לדעת:

1. האם נכונות הידיעות ומה הן במדויק?
2. אם אכן נכונות הידיעות — מה פועל משרדו על מנת לבלום תופעה זאת, לתכננה ולכוונה ולהביא לשמידה מירבית של גוף ארצנו?

שר-הפנים י. בורג:

לשאלה 1: בארץ פועלות 154 מחצבות ברשיון 41-1 מחצבות ללא רשיון. הסיבות לאי-הוצאת הרש-יונות למחצבות הג'ל הן כלהלן: 19 מחצבות (מהן 7 מחצבות ערביות בתחום האזור המופקע במזרח ירו-שלים) — הרשות המקומית מתנגדת מסיבות תיכו-ניות שונות, והעניין בטיפול; 3 מחצבות — טרם שולמה האגרה; 11 מחצבות — בעלי המחצבות לא התחייבו להגיש תכנית ולא התחילו בהכנת תכנית בנין ערים, כנדרש על-פי חוק התיכנון והבניה, ולא הגישו מפות האיתור כנדרש; 5 מחצבות — התנגדות מע"ק, רשות שמורות הטבע, אגף העתיקות; 2 מחצבות — בדיון הוועדות המחוזיות; 1 מחצבה — פועלת בלי הגשת בקשה לחידוש רשיון החציבה. מן הראוי לציון שהמדובר בעיקר בחידוש רשיונות למחצבות ותיקנות ולא בפתיחת מחצבות חדשות.

לשאלה 2: המנהלים הכלליים של משרד הפנים ומשרד הפיתוח מינו נציגיהם לוועדה שמתפקידה לה-חיש ולהסדיר את עניין הוצאת הרשיונות. הוועדה קיימה שורת פגישות עם קציני המחוזות בהשתתפות גורמי התיכנון הנוגעים בדבר ובדקה את הסיבות לאי-הוצאת הרשיונות לגבי כל מקרה ומקרה. הוועדה יזמה שורת פעולות הדרושות לפתרון הבעיה ומפקחת באופן שוטף על ביצוען.

על כך השיב כבוד השר:

"אני סבור שאין השאלה ספיה לשאלתה הקו-דמת, אך אם חבר הכנסת הנכבד ירשום את שאל-תתו, אנסח תשובה עליה".

לאור תשובת כבוד שר החוץ — הנני מבקש לדעת:

1. האם הפירסום דלעיל נכון?
2. בין שהפירסום נכון ובין שאינו נכון — האם מצויה בידי ארצות-הברית, או נמסרה לממשלת ארצות-הברית, הודעה או הצהרה של ממשלת ישראל, או של שר כל-שהוא מטעמה, בתאריך כל-שהוא, שבגבול המצרי או בגבול אחר כל-שהוא מוכנה ישראל לנסיגה? אם כן — מה תוכן ההודעה או ההצהרה, כיצד נמסרה, על-ידי מי ומטעם מי?

שר-החוץ א. אבן:

1. ב-1967 לא הודיעה ישראל לממשלת ארצות-הברית כי "ישראל מוכנה לחזור לגבול הבין-לאומי".
2. ביוני 1967 נמסרו לממשלת ארצות-הברית בעל-פה במישור הדיפלומטי כמה רעיונות שגובשו בממשלה על תנאי שלום לפי המצב והמאזן שהיו קיימים אז. אך הנוסח לא היה כזה המופיע בשאלה 1 של הש-אלתה.

ידוע כי ממשלת ארצות-הברית ממליצה על תכנית שגיבשה בסוף 1969. אך כפי שמסר הנשיא ניקסון במארס 1971 אין ארצות-הברית גורסת לחץ לכפיית רעיונותיה על ישראל ומצרים. עמדת ישראל היא כי ממדי השינויים הטריטוריאליים בהסכם שלום לעומת קווי שביתת הנשק הקודמים צריכים להיות נקבעים במשא-ומתן והסכם. ישראל התחייבה לסגת, במסגרת של שלום חזוי, לגבולות בטוחים, מופרים ומוסכמים, שייקבעו בהסכם השלום.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני מבין שבכבוד השר אמר מה יש ישראל לא מסרה ביוני 1967. האם יש בידי השר לומר לנו מה היא כן אמרה באותן שיחות עם ארצות-הברית ביוני 1967, על דעת ממשלת הליכוד הלאומי?

שר-החוץ א. אבן:

צימצמתי את תשובתי לשאלה האם הנוסח אשר בשאלתה משקף את הנוסח שהגישה ישראל ביו-חזיה עם ארצות-הברית אז, ועל זה אמרתי כי הנוסח הזה איננו נוסח הדברים שהודיעה ישראל ב-1967. אם השאלה היא האם אני מוכן להשמיע באוזני הכנסת החלטות סודיות של הממשלה מ-1967 כלשונן — תשובתי היא שאינני רואה לעשות את הדבר הזה.

7. עמדת בריטניה כלפי החלטת מועצת הבטחון

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום י' באדר תשל"א (7 במארס 1971):

בעתונות מהיום נמסר, כי יש סימנים לכך שממ-שלת בריטניה תומכת בצורה זוירה ומאופקת במת-קה הדיפלומטית הסובייטית נגד ישראל. כמו-כן נמסר, כי הבריטים זנחו את פירושם הקודם להחלטת מועצת

10. בדיקת יציבות הקרקעות בשטחי בנייה

חברת הכנסת ז. המר שאל את שר הפנים ביום ט' בטבת תשל"א (6 בינואר 1971):

ב"דיעות אחרונות" מיום 1 בינואר 1971, בכתבה מאת גבי ברון, נמסר שפרופסור יעקב בן-תור מן המחלקה לגיאולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים מזהיר ואומר כי "במקומות שונים בישראל מצויים מבנים שמאיימת עליהם סכנה גדולה עוד יותר מהאסון שקרה בנאות הכיכר", והוא מסביר כי "בנקודות מסוי" יימות בארץ הוקמו המבנים לא מתחת לצוקים העלולים להתפורר ולהתפרק, אלא על גבם. במקרה כזה עלולה כל הנקודה להיעלם במפולת".

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם בדק משרד הפנים מקומות ומבנים כאלו, ומה תוצאות הבדיקה?
2. האם קיימת הוראה בארץ להיוועץ במהנדס-גיאולוג בעת הקמת מבנים או נקודות יישוב בכלל?
3. האם ומה יפעל משרד הפנים לטיפול במבנים המצויים כיום במקומות מסוכנים מבחינה גיאולוגית ולמניעת בנייתם של מבנים כאלה בעתיד?

שר-הפנים י. בורג:

לשאלה 1: משרד הפנים, בשיתוף עם משרד הפנים תוח ומינהל מקרקעי ישראל, מטפל בבעיה של מפולת צוקים לאורך חוף הים, במסגרת הוועדה לשמירה על החוף. לאחר לימוד הבעיה וסיוור בשטחים הוזמן מחקר על יציבות מצוקי החוף ושיטות סבירות להגנתו, מתק-ציב שלושת המשרדים. חלק ראשון של המחקר הוזמן על-ידי משרד הפנים. נתקבל דין-יחשבון ביניים ועד סוף אפריל נקבל את החלק הראשון. יש להניח שעד סוף 1972 ייגמר המחקר.

משרד הפנים פנה למכון הגיאולוגי, לטכניון ול-מומחי האוניברסיטה בדבר קבלת נתונים ליציבות הקרקעות לבנייה בשאר מקומות בארץ.

לשאלה 2: שר הפנים המנוח פירסם קובץ כללים מקצועיים: "ביסוס בניינים, תשל"א-1970", המחייב לצ"ר לבקשה להקמת בניין, בין היתר, סקר גיאולוגי, הנדסי, שמטרתו לקבל תמונה שלמה של סוג הקרקע והסלעים השונים המצויים בשטח שעליו יוקם הבניין.

סעיפים 2.2.2 ו-2.2.3 מהתקנות האמורות דורשים הכנת סקר גיאולוגי, בתוספת סקר גיאופיזי, או תכנית קידוח לפרויקטים בעלי היקף רחב, או כאשר דרושה ידיעה מפורטת של תנאי האתר האזוריים והמקומיים לשם תכנון ביסוס רציונלי.

לשאלה 3: בכוונת משרדי לדרוש מפה גיאולוגית בקנה-מידה 1:5000 או 1:2500, לפי תנאי המקום (המת-בססת על בדיקות וקידוחים) כנספח לתכנית מפורטת, וכן מפה גיאולוגית הנדסית בקנה-מידה 1:10000 (מפה גיאולוגית עם מינות הנדסי), כנספח לתכנית מיתאר מקומית. לאור המפות הנ"ל תהיה אפשרות לוועדה המקומית לאסור בנייה על קרקע בלתי-יציבה, והמהג-דיסם העירוניים יוכלו לנקוט פעולות למניעת התמוטטות בניינים שנבנו על קרקע בלתי-יציבה.

בדרך כלל נמנעים מלתת רשיון חציבה במקומות בעלי ערכי נוף. אך יש שאין להימנע מלתת רשיון במ-קומות אלה בגלל טיב החומר, שיקולים כלכליים וכ-דומה, ואזי דורשות הרשויות המוסמכות למלא חנאים הנבקעים לביצוע החציבה ושיקום הנוף לאחר גמר שלבי החציבה. תנאים אלה מהווים חלק בלתי-נפרד מתכנית החציבה וההיתר. לפני הוצאת הרשיון מקבלות הרשויות חוות דעת בדון מרשות שמורות הטבע ורשות הגנים.

פועלים עתה במסגרת משרד הפנים שני צוותי תכנון, האחד במחוז הצפון והשני במחוז המרכז, המ-כנים תכניות מחוזיות למחצבות ואלה תוגשנה עם הש-מתן לאישור מוסדות התיכנון המתאימים.

ביוזמת אגף התיכנון, הלשכה המחוזית לתיכנון ומינהל מקרקעי ישראל הוכנה תכנית מיתאר לחציבה וכרייה למחוז הדרום. התכנית הוגשה לוועדה המחוזית לתיכנון ולבנייה ולוועדות מקומיות לאישורן והופקדה בהתאם לחוק.

משרד הפנים, יחד עם משרד הפיתוח ובהשתת-פותם של מינהל מקרקעי ישראל וגורמים אחרים, הו-מינו מחקרים, סקרים ותחזיות וריכוז חומר רב שישמש בסיס להכנת תכנית מיתאר ארצית לכרייה וחציבה. מטרת התכנית היא להבטיח שטחי חציבה וכרייה הד-רושים להספקה שוטפת של חומר לסלילת כבישים, בנייה ומפעלי פיתוח אחרים עד שנת 1985, ואם ירצה השם עד סוף המאה, במקומות שישתלבו עם תכניות אחדות וימנעו מפגעים סביבתיים כגון פגיעה בגוף, מטרד תברואי וכי'.

9. אמצעים למניעת זיהום נחל אלכסנדר

חברת הכנסת י. הורביץ שאל את שר הפנים ביום י"ט בכסלו תשל"א (17 בדצמבר 1970):

ב"הארץ" מתאריך 15 בדצמבר 1970 נאמר, כי שפכים שמקורם בבריכות החימצון של נתניה גורמים לזיהום נחל אלכסנדר ולהרס אתר הטילים והדיג.

אודה לכבודו אם ישיבני:

מה עושה משרד הפנים כדי שעיריית נתניה תפתור סופית את בעיית השפכים הפוגעים בשמורת נחל אלכסנדר?

שר-הפנים י. בורג:

משרד הפנים עומד בקשר עם עיריית נתניה לפתרון בעיית הביוב.

עיריית נתניה נמצאת בשלבי תכנון מתקדם של תכנית ביוב עירונית (עלות ביצועה מוערכת ב-12 מיליון לירות), שתפתור סופית את בעיית השפכים של נתניה. לאחר אישור התכנית בוועדה לענייני ביוב תי-כלל העבודה בתכנית הנערכת על-ידי ועדת המנהלים הכלליים לענייני ביוב ויוקצבו סכומים בהתאם לסדר העדיפויות שייקבע.

כדי למנוע מיד אפשרות של פגיעה בשמורת נחל אלכסנדר התקשרה עיריית נתניה עם חברת "מקורות", וזו קיבלה עליה את אחזקת המכונים ותדאג לסילוק השפכים מבלי לזוהם את נחל אלכסנדר.

3. כמה זמן דרוש להכנת תכנית מיתאר לכפר?
4. מתי יזכו לתכניות מיתאר הכפרים ששילמו כבר לפני שלוש שנים את שנדרש מהם להכנת המפות האמורות?

שר הפנים י. בורג:

1. (א) משרד הפנים עושה במיטב יכולתו להחיש את קצב הכנת תכניות המיתאר, על כל הכרוך בכך, על-ידי שיכנוע המועצות המקומיות בחשיבות התיכנון, הקצבת מענקים והלוואות למימון הכנת התכניות, החשת הכנת הפרוגרמה על-ידי מומחים במשרד הפנים, וכן המרצת המתכננים לסיום העבודה על-ידי קביעת סעי' פים המתאימים בחוזים בין המועצות לבין המתכננים. בשנה החולפת הסתיימו 14 תכניות מיתאר ורובן הומלצו להפקדה, לעומת 10 תכניות מיתאר שהסתיימו עד לשנת 1970. המספר הכולל של תכניות מיתאר שאושרו והנמצאות עדיין בטיפול הוא 52.

בהתאם לחוק התיכנון והבנייה, 1965, חובת כל ועדה מקומית להכין תכנית מיתאר לתחום שיפוטתה כדי להקל על התושבים בקבלת שירותים בתחום התיכנון. משרד הפנים הקים ועדות מקומיות מעורבות לתיכנון — שתיים במחוז הצפון ואחת במחוז המרכז. (ב) משרד הפנים בודק מזמן לזמן את תחומי הבנייה של הכפרים הערביים ומרחיבם בהתאם לקרי' טריונים הבאים: 1. הריבוי הטבעי; 2. השתנות גודל המשפחה במשך הבית; 3. פיתוח ענפי המשק בכפרים ופיתוח השירותים הציבוריים.

2. תחומי הבנייה של הכפרים הערביים הורחבו בזמן האחרון כלהלן: מחוז הצפון — במחוז כ"כ 60 כפרי מיעוטים; תחום הבנייה הכולל היה 17,210 דונם, התחום הורחב והועמד על 21,080 דונם. מחוז המרכז — במחוז 10 כפרי מיעוטים; תחומם המקורי היה 2,387 דונם, ולאחר הרחבתו הגיע ל-5,637 דונם. מחוז חיפה — במחוז 28 כפרי מיעוטים, תחום הבנייה היה 7,800 דונם, וכתוצאה מהרחבה גדל התחום ב-30%—50%.

3. משך זמן הכנת התכנית תלוי במספר נתאים: בתאריך גמר העבודה שנקבע בחוזה שבין המתכנן למו"עצה המקומית; בשיתוף הפעולה ובעזרה המוגשת למ"תכנן על-ידי אנשי הכפר ונציגיו, ובגורמים נוספים שאינם בשליטת משרד הפנים, כמו הכנת מפות מצביות ואח"רות על-ידי מחלקת המדידות וכיוצא בזה.

4. השלמת הכנתן של תכניות מיתאר תלויה בגורמים ובנסיבות הקשורים בכל ישוב. משרד הפנים בירושלים ובמחוזות ממריץ את הצדדים הנוגעים בדבר להביא את הפעולה לידי גמר, אף שהמשרד איננו צד בדבר.

13. מניעת זיהומם של הכנרת ונחל אלכסנדר

חבר הכנסת ז. המר שאל את שר הפנים ביום כ' בשבט תשל"א (15 בפברואר 1971):

בעתונות מיום 2 בפברואר 1971 נמסר על זיהומה המסכנת את הכנרת ואת נחל אלכסנדר והנובעת בעי' קר עקב זיהום בלתי-תקניה של מי הביוג.

רצוני לשאול:

1. האם נכונה הידיעה?

יש לציין שבמסגרת פקודת המועצות המקומיות רשאית רשות מקומית להתקין חוק-עזר להסדר הריסת מבנים מסוכנים; הרשויות המקומיות אמנם התקינו חוקי-עזר כאלה. משרד הפנים יפנה תשומת-לבן של הרשויות המקומיות שטרם התקינו חוקי-עזר בדון.

11. דרישה לבטל תנאי הסכם בין המועצה המקומית אורייהודה לבין עורך-דין המייצגה במשפטים פליליים

חבר הכנסת נ. אליעד שאל את שר הפנים ביום כ"ג בטבת תשל"א (20 בינואר 1971):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 5 בינואר 1971 נתפרסמה ידיעה על הסכם בין המועצה המקומית של אורייהודה ובין עורך-דין המייצגה בבית-המשפט, בת-ביעות נגד תושבים. על פי הסכם זה מקבל העורך-דין נוסף על שכר-טרוחה קבוע גם מחצית סכום הקנסות שמטיל בית-המשפט על הנתבעים לדון, באמצעותו, על-ידי המועצה.

הנני שואל:

1. האם נכונה הידיעה?
2. האם נוהג זה מקובל גם במקומות אחרים?
3. האם התשובה שלילית — אילו אמצעים ננקטו כדי לבטל הסכם זה?

שר הפנים י. בורג:

לשאלה 1: הידיעה נכונה. יש להבהיר ששכר-הטרוחה הכללי הוא בשיעור של 1200 ל"י לשנה, וה-שכר המשתלם בעד הגשת התביעות הפליליות נועד לכסות את כל ההוצאות הנגרמות עקב הגשת התביעות הפליליות.

לשאלה 2: אין זה נוהג מקובל באזור תל-אביב. לשאלה 3: לאור חוות הדעת שקיבלתי מהיועץ המשפטי של המשרד הוריתי להעביר את העניין לטיפולו של היועץ המשפטי לממשלה, מאחר שנראה כי לפגינו חשש למעשה המהווה עבירת משמעת בהתאם לחוק לשכת עורכי-הדין, תשכ"א—1961. כמו-כן הוריתי למו"עצה המקומית לא להמשיך ולקיים את תנאי ההסכם, עד כמה שהם מתייחסים למשפטים פליליים, בהיותם נוגדים את הוראות חוק לשכת עורכי-הדין, תשכ"א—1961, ולפעול להבא בהתאם להוראות החוק הזה.

12. תכניות מיתאר לכפרים הערביים

חבר הכנסת א. נח'לה שאל את שר הפנים ביום כ"ג בטבת תשל"א (20 בינואר 1971):

בהזדמנויות שונות עוררנו בעבר את בעיית תכניות המיתאר לכפרים הערביים וביקשנו להחיש הכנתן, כדי להפסיק את תהליך הבנייה הבלתי-חוקית ולמנוע חטלת קנסות כבדים על-ידי בתי-המשפט על תושבים העוברים על חוקי הבנייה.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

1. אם נכון תיאור הדברים — מדוע אין משרד הפנים מחיש את הכנת תכניות המיתאר לכפרים הערביים?

2. מדוע אין משרד הפנים מרחיב את אזורי הבנייה בתכניות המיתאר?

2. האם מוכן כבוד השר לבדוק שאלת קיום בחירות למועצה המקומית מכר ולקבוע מועד קרוב לקיום בחירות אלה?

שר-הפנים י. בורג:

לשאלה 1: לא היתה כל פנייה למשרד הפנים מתושבי הכפר לקיום בחירות למועצה המקומית.

לשאלה 2: המועצה הוקמה ב-13 ביוני 1968 ובה חברים 9 מתושבי הכפר, המייצגים, לדעתי, את כל מיוון האוכלוסיה. ענייני המועצה מתנהלים באורח סביר ואיני רואה צורך לקיום בחירות לפני תום ארבע שנים מתאריך הקמתה של המועצה המקומית הקיימת.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

מה יעשה השר אם תבוא פנייה מתושבי הכפר לקיום בחירות למועצה?

שר-הפנים י. בורג:

איני בהחלט אקרא את הפנייה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

האם רק תקרא אותה?

שר-הפנים י. בורג:

איני יכול להשיב לשאלה פוטנציאלית, מה תהיה התשובה למכתב שטרם נכתב.

16. שיפור מיתקני התברואה והביוב בעכו העתיקה

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הפנים ביום כ"ז בשבט תשל"א (22 בפברואר 1971):

לאחרונה קיבלתי פנייה ממספר תושבי עכו העתיקה, ביניהם חברי מועצת העיריה ומועצת הפועלים ואישים אחרים שבעיר, בה הם מתולוננים על מצב נקיון גרוע בעיר: "ברחובות העיר העתיקה רואים ליכלוך ואשפה בכל מקום. מצב הנקיון הגרוע נהפך לבעיה כרונית. בורות ביוב מלאים וזורמים בחצרות הבתים. מחלות קשות כנגזמות כתוצאה מליכלוך, כגון מחלת טיפוס ועוד, נתגלו אצל ילדים. כשיוורד גשם בחורף קשה לעבור בכמה רחובות, בשוק ובחצרות העיר העתיקה. בריכה של מי ביוב נוצרת בחצר של בית-הספר טרדה סנטה, בו לומדים מאות ילדים."

אבקש לדעת:

1. מה הסיבה להזנחה התברואית המתוארת לעיל

בעכו העתיקה?

2. מה בדעת משרד הפנים לעשות כדי לשנות מצב תברואי לקוי זה, הטומן בחובו סכנות רבות לבריאות התושבים בעיר העתיקה של עכו?

שר-הפנים י. בורג:

ידוע הדבר כי בעיר העתיקה בעכו, בעת שנבנתה על-ידי השייך אלג'זה, לא הותקנו צינורות ביוב המתאימים לתקופתנו. מספר ניכר, ואולי החלק הגדול מהבנינים של העיר העתיקה, קיימים היום על חרבות ועל יסודות שנבנו באותה תקופה, וקשה להגיע ברשת הביוב אל כל החצרות והמבנים.

2. אם כן — מה יפעל משרד הפנים לבלימת זיהומים אלו?

שר-הפנים י. בורג:

1. (א) זיהום נחל אלכסנדר גובע מאחזקה בלתי-נאותה של מיתקני הביוב בנתניה. המקרה האחרון של זיהום בא כתוצאה מקילקול שחל באחת משתי המשאבות במיתקן השאיבה. המשאבה השנייה לא עמדה בעומס, וחלק מהשפכים הגלמיים גלשו לאפיק נחל אלכסנדר.

לפני כשבוע נחתם חוזה בין עיריית נתניה וחברת "מקורות" על אחזקת מיתקני הביוב הקיימים, ויש להניח שבזמן הקרוב יתקן המצב.

שני מהנדסים יועצים, בלשה וילון, יגישו בזמן הקרוב תכנית-אב לביוב נתניה. התכנית תבוא לדיון ואישור לפני הוועדה האזורית לענייני ביוב, שבה משתתף נציג שר הפנים. עיריית נתניה מנהלת משא-ומתן עם חברת "מקורות" על ביצוע העבודות לפי תכנית-האב אחרי אישורה.

ב) מצב הזיהום של הכנרת כיום אינו מדאיג לטווח הקרוב, אולם קיימת סכנה פוטנציאלית מחמרי הדישון המגיעים לכנרת ממקורות שונים, כגון ביוב, הרקת בריכות דגים, שטחי הכבול בחולה, שטחים חק-לאיים וכו'. אלה מביאים לפריחה מוגברת של אצות וכתוצאה מכך יגרמו לטעם וריח פגום של מי הכנרת, שהוא מקור המים במוביל הארצי.

2. לאחרונה הוקמה בהשתתפות כל המשרדים והגופים הנוגעים בדבר (בכללם משרד הפנים) ועדה, שמתפקידה לבדוק את הדרכים והפעולות הדרושות למניעת זיהום הכנרת וחופיה מהמקורות שהוזכרו לעיל.

14. שהותו של מר מאיר לנסקי בארץ

חבר-הכנסת מ. וילנר שאל את שר הפנים ביום כ' בשבט תשל"א (15 בפברואר 1971):

ב"הארץ" מ' 22 בינואר 1971 התפרסם, כי מר מאיר לנסקי, הידוע כאחד מראשי ה"מאפיה" בארצות-הברית, הגיש בקשה לאזרחות ישראלית.

רצוני לשאול:

1. האם אכן הוגשה בקשה כנ"ל?

2. אם כן — האם הקריטריונים למתן אזרחות ישראלית מאפשרים היענות לבקשתו של הנ"ל?

שר-הפנים י. בורג:

לשאלות 1-2: אין במשרד הפנים בקשה של מר לנסקי לקבלת אזרחות. מר לנסקי נמצא בארץ על-פי רשיון ביקור ואינו זכאי לאזרחות ישראלית.

15. בחירות למועצה המקומית בכפר מכר

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הפנים ביום כ' בשבט תשל"א (15 בפברואר 1971):

בכפר מכר שבסביבות עכו קיימת מועצה מקומית ממונה זה למעלה משנתיים וחצי. תושבי הכפר מבקשים כבר זמן רב לקיים בחירות למועצה.

רצוני לשאול:

1. מדוע לא התקיימו למועצה המקומית מכר בחירות בעת הבחירות הכלליות האחרונות לרשויות המקומיות, אף שגם אז עברה כשנה מאז מינוי המועצה?

אר (1971) פורסם כי מועצת עיריית טבריה החליטה למסור נושא זה להכרעה לידי שר הפנים ושר החק-לאות.

אבקש לדעת:

מה עמדת כבוד השר להצעה זו של עיריית טבריה, לאחר שתכנית הקמת חוף הרחצה נדחתה כבר על-ידי הוועדה המחוזית לתיכנון ובנייה?

שר-הפנים י. בורג:

עמדתי תהיה בהתאם לאינטרס הציבורי, ובהת-חשב בגישותיהם של האזרחים ובהוראות החוק.

18. סמכויות הוועדה שהוקמה לדיון בבקשתה של עיריית רמת-גן להרחבת שטח שיפוט

חברי-הכנסת מ. בן-פורת שאל את שר הפנים ביום ג' באדר תשל"א (28 בפברואר 1971):

נדע לי כי הוקמה ועדה לדון בגבולות רמת-גן, שיכון אפעל, אור-יהודה וכו'.

אבקש לדעת:

1. האם אכן הוקמה ועדה כזו?

2. מה סמכויותיה?

שר-הפנים י. בורג:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: סמכות הוועדה, שמונתה לפי סעיף 8 לפקודת העיריות, לחקור בקשתה של עיריית רמת-גן להרחיב תחום שיפוט, ולהגיש המלצותיה לשר הפנים.

ג. הצעות לסדר-היום

1. המצב המדיני והצבאי בעקבות סקירת הנשיא גיקסון,

דו"ח או תאנט והודעת סאדאט

נאום סאדאט, שבו הודיע, כי הסכם הפסקת האש אינו מחייב עוד את מצרים, וזו שומרת לעצמה מעתה את הזכות לחדש את הקרבות במקום ובמועד שתבחר.

חברי הכנסת, הנה הפרי של מדיניות הממשלה מאז אוגוסט 1970, מאז התחייבה לנסיגה ולביצוע החלטת מועצת הבטחון מספר 242.

אכן השלום רחוק מאתנו היום כאשר לא היה אף פעם; מאחורי התביעה המהותית של אויבנו התייצבה הקהילה הבינ-לאומית, כפי שהיא מיוצגת על-ידי יא-רינג, או תאנט וארבע המעצמות. והאש עלולה להתחדש.

חברי הכנסת, הממשלה לא השיבה משום מה לאיגרת יארינג; היא בחרה להשיב לתשובה המצרית, ואמנם הודיעה הממשלה, כי ישראל לא תיסוג לגבולות ה-4 ביוני 1967. אני חייב לציין כי מסוכן להשתמש בפורמולה הזאת — הן קווי רוג'רס, מבחינה פורמלית, אינם בדיוק קווי ה-4 ביוני 1967. אולם באותה תשובה מצאה הממשלה לנכון לשבט את נכוונות מצרים להיכנס עמו להסכם שלום, כאשר התנאי המצרי המפורש — נסיגה טוטלית ופתרון צודק לבעיה הפלשתיאית בהת-אם להחלטות האו"ם.

נעשה מאמץ רציני כדי להפוך בורות רקב שיספיקו לכל שטח העיר העתיקה, אולם ברור כי בימי גשם יש שבוורות אלה מתמלאים במהירות, במידה גדולה מהכמות המתוכננת לתכולתה.

אין זו אמת שנתגלו מחלות כמו טיפוס או אחרות כתוצאה מזהום, וגם לא שמעתי מעולם על מטרדים בבית-הספר טרה סנטה. בכל אופן, אני מקווה כי עם הקצבת 200,000 הלירות מוועדת הביוב יופרש סכום מתאים לביצוע פעולות מתאימות כדי למנוע מט-רדים מעין אלה.

לשאלה 1: לפי מבנה העיר העתיקה בעכו אין אפשרות להתקין ביוב מרכזי.

לשאלה 2: הוועדה הבין-משרדית לביוב, שב-ראשה עומד מנכ"ל משרד הפנים, הקציבה 200,000 לירות, ויש להניח כי עיריית עכו תנצל סכום זה לפעו-לות ניקוי מי הגשמים.

אין זו אמת שהיו מחלות טיפוס בקרב ילדי העיר העתיקה בעכו כתוצאה מליכלוך וזיהום.

17. דחיית תכנית להקים חוף רחצה ליד בית-העלמין העתיק בטבריה

חברי-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר הפנים ביום כ"ז בשבט תשל"א (22 בפברואר 1971):

בתשובה לשאלתה שלי הודיע כבודו מעל במת הכנסת ביום כ"ה בכסלו תשל"א (23 בדצמבר 1970), כי הוועדה המחוזית לתיכנון ובנייה במחוז הצפון לא אישרה את התכנית שהוגשה לה להקים חוף רחצה על-יד בית-העלמין העתיק בטבריה.

בקשתו "המודיע" מיום ג' בשבט תשל"א (29 בינו-

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו נוגשים לסעיף ו' של סדר-היום — הצעות לסדר-היום. הצעה ראשונה — המצב המדיני והצבאי בעקבות סקירת הנשיא גיקסון, דו"ח או תאנט והודעת סאדאט. רשות הדיבור לחברי-הכנסת חיים לנדאו.

חיים לנדאו (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, רק שבועות מעטים מתנהלת חליפת המכתבים עם ד"ר יארינג וכבר הועמדנו לפני התביעה הברורה לנסיגה טוטלית. יארינג הגיש לנו אגרת, שבה תבע התחייבות מוקדמת לנסיגה כללית מסיני, כאשר באמתחתו מונחת הדרישה לנסיגה מר-צועת עזה, מיהודה ומשומרון. מצרים תבעה מאתנו נסיגה כללית מכל החזיתות. הנשיא גיקסון ציין בס-קירתו, כי לא ייתכן שלום, אלא על בסיס קווי תכנית רוג'רס. או תאנט פירסם את הדין-וחשבון שלו, שבו סמך ידו על אגרת יארינג ותבע מישראל לענות עליה בחיוב. חוסיין כבר תבע את ירושלים, את יהודה ושומ-רון ואת רצועת עזה, עם פרודור מתוכה דרך הנגב לחברון, בהתאם לכוננת רוג'רס. ולאחר כל אלה — בא

לנשיא ניקסון, עם כל ההערכה הכנה לסיוע שארצות־הבדית מושיטה לנו, חובה עלינו לומר לו בכל הענווה, תוך רצונו לקיים יחסי ידידות עם ארצות־הברית, כי ישראל דוחה את הצעותיו ללא סייג, כי על פיהם צפויה לה מלחמה בתנאים שבהם מצד עמדה.

לצערי לא שמענו זאת מרד הממשלה; היא נוקטת מדיניות של התעלמות. גם בערובות המוצעות לנו חלי־לה לנו להפקיד את בטחונו — גם לא בערובות אמרי־קניות. אין בהן כל ממש. והאחרונה שניתנה לנו, לגבי חופש השיט במצרי טיראן — תוכיח. אמנם תבענו מן הממשלה, ובעוד מועד, כי תודיע באופן ברור שלא נהיה מוכנים לקבל ערובות; ואילו הממשלה אינה פוסקת מלחייב את עצם רעיון הערובות כתוספת למה שהיא מכנה "גבולות בטחון", ועל־ידי כך היא מכשירה את הרעיון המכשיל.

את הבטחת קיומנו ומניעת מלחמה כללית אנו חייבים לבסס על זכותנו לארץ ישראל, אשר אין להפריד בינה לבין זכותנו לבטחון; על כוחו של צה"ל, ולא על שום גורם אחר.

אדוני היושב־ראש, ידועה לנו עמדת ארצות־הברית, אך בסופו של דבר קובעת עמדת ישראל ובעמדה זו הסחף הוא מתמיד. מאז אוגוסט 1970 הוא גובר ואמרי־נות הממשלה לגבי עמדותיה יורדת פלאים.

הממשלה חזרה לשיחות יארינג לאחר לחץ אמרי־קני, גם לאחר שהמצרים הפרו את הסכם הפסקת האש בהזיזם את מערך הטילים. הממשלה כבר מוכנה לדיון סימולטני, גם על מפות, למרות עמדתה המוצהרת, כי ראשית כל יש לברר את מהות השלום עד תום. וכבר יושב צוות ומצייר מפות. כבר מציירים שרים וראשי מפלגות הקואליציה מפות ממפות שונות, מפות מינימום, מפות מקסימום ומפות ביוניות.

אכן יש קשר בין הסחף בעמדות הממשלה ובין הארוזיה של גורמי חוץ ידידותיים ולחצם של גורמים עוינים. אדוני היושב־ראש, גם אם המצב לא קל הוא, ניתן עוד להיחלץ מן המלכודת. אך יש לקבוע עמדות ברורות ולא עוד לבטלן. ובאנו להציע היום דרכי פעולה:

(א) חובה לדחות, ובגלוי, את תכנית ניקסון־רוג'רס. יש לפתח ללא דיחוי במערכה ציבורית גדולה בארצות־הברית לביטול תכנית זאת. יש בעם האמריקני גורמים רציניים, ואף בממשל עצמו — ולא רק הסנטורים ג'קסון, ריביןקוף, באי ויעבץ — המתנגדים למדיניות זו של הממשל והם יעמדו לימינו, אם ישובו נעו כי ישראל עומדת איתנה;

(ב) על הממשלה לשוב לקווי היסוד של ממשלת הליכוד הלאומי ללא כל סטייה, לאמור: כריתת חוץ שלום עם אויבנו, שיושגו רק על־ידי משא־ומתן ישיר, ללא איגרות של שליחים ומכירים מטעם האו"ם, כלומר ללא התחייבות מוקדמת לנסיגה;

(ג) יש לקבוע את יסוד הטיעון המדיני המושחת על זכותנו לארץ ישראל, המשולבת בזכותנו לשלטון במרחבים ששימשו לאויבנו כבסיסי תוקפנות;

(ד) יש לקדם התנחלות עירונית וכפרית על אדמת המולדת כולה.

אדוני היושב־ראש, ישראל חזקה. היא יכולה לעמוד בלחצים. הכל תלוי בעמידה שלנו ובמדיניות שלנו. ואם יפתחו המצרים באש, יביס אותם צה"ל פעם נוספת.

האמת היא, כי סאדאת לא חידש דבר. טכסיס דומה נקט נאצר עוד בפברואר 1970 באמרו לאריק רול, כי שלום יציב עם ישראל אפשרי באותם תנאים. אך טכסיס זה לא הבינה הממשלה, וסאדאת היה לפיה לשוחר שלום גדול. ואכן זה הרושם שנוצר בעולם — הנה סאדאת שילם את המחיר המבוקש ועתה על ישראל לשלמו במלואו. וישראל עיקשה, אינה מוכנה לפשרות ומונעת את השלום. זוהי התדמית שהצליחה הממשלה ליצור לעצמה למרות ויתוריה הרבים, או אולי דווקא בעטיים.

ומהות השלום הערבי מה היא? נאמר את האמת: פני אויבנו אינם לשלום אלא למלחמה ולחיסולה של ישראל. כדי שיוכלו לבצע זממם דרושים להם בסיסי תוקפנות שאבדו להם במלחמת 1967. הם יודעים כי את ישראל בקווי הפסקת האש אין להם סיכוי להכריע. לכן הם רוצים להשיג זאת על־ידי מה שקרוי בפיהם "פתרון מדיני", ולעמנו הם מוכנים לשלם מס שפתיים או מס פיסת נייר, לשלום.

הבל דברי השלום שלהם — והפרת ההקפאה בהסכם הפסקת האש תוכיח. ודבריו של סאדאת, מה־28 בפברואר, בפתיחת המועצה הפלשתינאית, יוכיחו. וכך אמר: "החזרת זכויות העם הפלשתינאי במולדתו, פירוש חזרה לתכנית החלוקה משנת 1947, ועל־יש" ראל להגשים את כל החלטות האו"ם מאז ועד היום." נאזין היטב לדברים האלה — כזה הוא השלום שלהם. מוזר איפוא ובלתי מובן הוא, כי לאחר כל זאת מודיע שר החוץ שאצל שני הצדדים קיים רצון משותף לשלום. איזו שוהמות ואיזו תבונה מדינית!

אדוני היושב־ראש, עלינו להתייחס לנאומו של הנשיא ניקסון, אם כי הממשלה מתעלמת ממנו. מה הוא מציע לנו? א. נסיגה ישראלית כללית, תוך שינויים זעירים, כפי שרק אמש שב ואישר זאת מזכיר המדינה רוג'רס. ב. "התייחסות לשאיפות הלגיטימיות של העם הפלשתינאי ופתרון צודק לרביעותיהן". פורמולה חדשה, שטרם נשמעה מארצות־הברית עד היום — פורמולה מסוכנת מאוד.

הנשיא ניקסון עצמו הבין, כי בגבולות שהוא מציע אין בטחון לישראל, ובכך הודה גם מד סיקסון. על כן הוא בא להציע לנו ערובות כיסוד לבטחון, כדבריו. סיכומם של המידעם של נשיא ארצות־הברית הוא: לערבים הוא נותן את כל מבוקשם, לישראל הוא מציע כי תהיה מדינת חסות. והמידעם הזה צריך לדעתו להתבצע לא כפתרון כפוי, אלא על־ידי הסכם שייקבע בין הצדדים. מתהני לשם מה דרוש עוד משא־ומתן בין הצדדים, כאשר את מהות ההסכם הוא קבע בנאומו.

נשיא ארצות־הברית סבור, כי אמנם הצעתו תמנע מהרוסים עמדה דומיננטית באזור, וארצות־הברית תוכל להגן על האינטרסים שיש לה בתוכו ולזכות בהשפעה במצרים. לדעתנו, אשליה היא, וההיפך הוא הנכון. הנשיא ניקסון חוזר על המשגה שעשו בזמנו הנשיא דאיונהאור ופוסטר דאלאס בשנת 1957, שעליו כידוע ה־חרטו לאור התוצאות. הרי ברור כי סאדאת נתון בשבי מוסקבה יותר מנאצר.

נכון, חברי הכנסת, כי לא אנו קובעים את האינטרסים האמריקניים באזור. אבל אנו רשאים וחייבים לקבוע את האינטרס שלנו בו, והוא אחד: הבטחת זכויותיה, בטחונו וקיומה של ישראל. עם כל הכבוד

ידידיו בכל סעיף, אינה מכשול להתפתחות סדירה ופורייה של אותם קשרים אשר באמצעותם, ובאמצעותם בלבד, מסוגלת ישראל להגביר כוח ולהחזיק מעמד. זוהי איפוא תגובתי הראשונה. יש קשיים ויש מצוקות, אבל מדיניות ישראל, כמוגדרת בהחלטת הממשלה וכמ-אושרת בהחלטת הכנסת באוגוסט 1970, היא משענת שעליה נוכל לסמוך כשנפגוש את האתגרים והסיכונים.

אעיר הערה על הפסקת האש. בכל הודעותינו, רבות זו שהשמעתי שלשום בפני העתונות העולמית, הדגשנו כי ישראל מודרכת על-ידי עקרון ההדדיות. לאמור, ישראל קשורה לאותן התחייבויות שמצרים קשורה להן. הוספתי ואמרתי: וקודה מכרעת אלצנו תהיה אם מצרים תפתח, או תאיים בפתיחה, באש. ההתנערות הבלתי אחראית של נשיא מצרים מציוויה המפורטים של הפסקת האש מחייבת מצדנו תכונה דבה, תכונת ערנות ותכונה מתמדת. היא מחייבת תכונה מוגברת לנוכח המסתמן מהודעתו. תכונה זו קיימת והיא תקייה. עול כבד של אחריות להגברת המתיחות הבין-לאומית רובץ על מצרים בעטיו של מעשה זה, וכל איש שוחר שלום בעולם רשאי אף חייב להתייחס בביקורת ובמחאה להודעה זו המוסיפה סימן שאלה על הפסקת האש.

תוצאת לוואי של הודעת נשיא מצרים היא הג-ברת אי-השקט שלנו לגבי המושג של הסכם עם מצ-רים. צא ולמד מה ארוכה שורת ההפרות וההתגברויות בשנת 1949 חותמת מצרים על הסכם שפירשו, בין השאר, חיסול הלוחמה ומניעת פעולה כזאת שנעשתה על-ידי אלה שמכנים את עצמם "פדאיון". הבטחות אלו הופרו. ב-1956 מתחייבת מצרים להתיר חופש שיט לכל מדינות העולם ללא הפליה וללא שיקול מדיני כלשהו. ידעונו אנו מה גורלו של אותו הסכם. ב-1967 מתחייבת מצרים, יחד אתנו, בהסכם של הפסקת אש. ב-1969 בא הביטול החז-צדדי של אותו הסכם. ב-1967 יש הסכמה על תכנית מסוימת להקפאת המערך הצבאי. כעבור יומיים אותו הסכם מופר.

מה לקח הנסיון הזה? הנסיון הזה מחזק את אמו-נתנו כי הסכם שלום עם מצרים הוא אמנם דבר חשוב, אולם יש הכרח שאותו הסכם יושבת גם על מערך גבולות ועל הסדרים אשר יכסו אותנו בפני תוצאות הפרה.

חבר-הכנסת לנדאו הפליג בדיבור על מדיניותה של ארצות-הברית. מאז 1967 קיימים בינינו לבין ארצות-הברית כמה עקרונות משותפים, כפי שקיימים כמה ניגודים בהשקפות ובעמדות. העקרונות המשותפים יוד-עים לכנסת. אציין את עקדם: הישארות ישראל ליד קווי הפסקת האש כל עוד לא יכון השלום; מושג ההס-כמות ואי-הכפיה; המושג של גבול שצריך להיות גם הוא פרי של משא-ומתן והסכם; וחשיבות עליונה בכל המסיבות — מניעת עירעור מאון החימוש לרעת ישראל.

ארצות-הברית התחייבה במעמדים לא מועטים לא לגרוס חזרה לקווים שהיו קיימים לפני 5 ביוני 1967. אולם היא לא הסתירה את דעתה כי גם במס-גרת של שלום חייבים השינויים להיות קלים. עמדתנו היא כי יש לחתור לאותם גבולות שהם הכרחיים לצרכי בטחון, בלי לקבל מראש הגדרה מגבילה כלשהי. אם כן, יש חילוקי דעות במושג זה. אנוהו גורסים משא ומתן חפשי ללא עקרונות מגבילים מראש.

על הממשלה ללמוד מן הנסיון שרכשה בעקבות ההס-כמה האומללה מקיץ 1970. לפנינו עובדות ומסמכים: איגרת יארינג; דין-וחשבון של או תאגט המודעה עמה; גאום ניקסון המאשר את תכנית דוג'רס; ההדעת סאדאת המאיים במלחמה. כזאת היא ההידרדרות. עוד אפשר לעצור בעדה, ואנו מציעים לבית לקיים דיון בהצעותינו.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

שר-החוץ א. אבן:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, דברי המציע הנכבד מחייבים אותי לשוב ולהעמיד על דיוקם כמה מעקרונותיה של מדיניות הממשלה. מדיניות זו הוגדרה בסמכות הממשלה והכנסת ב-4 באוגוסט 1970: חתימה לשלום, ביטול כל גילויי האלימה, זכות להידברות, וסיגה לגבולות מוסכמים, בטוחים ומוכרים, אשר ייקבעו במשא-ומתן והסכם, ולא לקווי שביית-הגשק הקוד-מים. אין הממשלה רואה את מדיניותה זו, כפי שהוגדרה ב-4 באוגוסט, כמישגת. היפוכו של דבר: כל מרכיביה של הודעתנו מה-4 באוגוסט קיימים באיומם השלם כפי שנוסחו ואושרו בשעתם.

כנגד מדיניות זו מעלה לפנינו חבר-הכנסת לנדאו רשימה ארוכה של קשיים ומצוקות, ועל סמך קיומם של קשיים ומצוקות אלה מציע הוא לנו לחזור בנו מאותה הגדרה מוסמכת של מדיניותנו. תהא תשובת הממשלה ברורה: יש קשיים ויש מצוקות, אולם אלמלא המדיניות שנקטנו ב-4 באוגוסט 1970, היינו נוחלים את כל המצוקות ואת כל הקשיים בעצמת פגיעה מוג-ברת ובתאריך מוקדם יותר ובלי שיעמדו לנו הנכסים הבטחוניים והמדיניים, המאפשרים לנו לעמוד בקשיים ולהתגבר על המצוקות. לא היינו נחלצים משום מוקש, כי אם היינו מוסיפים על דרכנו מוקשים הרבה בתחום קשרינו עם ממשלות ועמים בעולם; לשון אחרת, אלמלא אותה מדיניות מאוזנת שנקטנו באוגוסט אשתקד, היינו עומדים היום לפני סכנות גדולות יותר ובכוח הרבה יותר קטן.

כאמור, לא באתי לזלזל בכל הסיכונים הרבים העומדים על דרכנו, אולם ב-4 באוגוסט 1970 לא הבטיחה הממשלה שמדיניותנו תהיה סוגה בשושיים. אמרנו דווקא כי מול הסכנות אשר לפנינו חשוב שה-ממשלה תבטיח בסיס איתן לשמירת מעמדה הבין-לאומי של המדינה ולהבטחת כוחה בדציפות ובממדים אשר יספיקו להדוף סכנות.

אני סבור כי התיאור אשר השמיע באוזנינו חבר-הכנסת לנדאו לוקה במידה מרובה של הפרזה. אני מודה שכאשר שמעתי את בכי תמרורי הצצתי במתנגב אל מפת הפסקת האש כפי שראי היום, וראו פלא, אנו עומדים ליד הקווים. אני מודה שבשמעי דברים אלה שאלתי עצמי מה מידת כוחו היום לעומת כוחו ב-1970, וראו פלא, כוחנו התגבר והתעצם מאוד. שאל-תי בלבי מה סיכוינו להוסיף ולהתחזק מול מכחניו קיימים ולפעול, והנה התברר לי כי הסיכוי הזה ברור ומובהק לאין שיעור מכל סיכוי שהיה קיים בקיץ אש-תקד. שאלתי עצמי מה סיכוינו, דווקא מול הקשיים והמצוקות האלה, לקיים קשרי ידידות ושיתוף גם עם מדינות שאינן מודעות עם כי תביעותינו והתשובה היא שעמדתנו המדינית, אם כי אינה תמיד מקובלת על

הברית ננטרל ותאזן את התוצאות השליליות של מדיניות ברית-המועצות. הוספת, כי עליו להיות מסוגלים להתווכח עם ארצות-הברית ולהתעצם בעזרתה, תוך כדי הוויכוח. כך פעלנו, כך אנחנו פועלים וכך נפעל. אולם הבסיס היחיד לפעולה כזאת הוא הבלטתו של רצונו בשלום, כי אילו הממשלה היתה מקבלת את המדיניות המוצעת על-ידי חבר-הכנסת לנדא, מדיניות זו היתה מתגלה כמירשם לבדידות ולכן לחולשה.

יעקב נחושתן (גח"ל):

היום כולם מאחורינו ...

שר-החץ א. אבן:

אילו היינו מבודדים, לא היינו יכולים לדבר כפי שאנחנו מדברים, על התעצמותנו, על כוחנו, על סיכוי הגברת התעצמותנו ועל שלילת הגזירות ששתיים מתוך ארבע המעצמות ניסו לגזור עלינו.

בעל ההצעה הזדקק לסוגיית שיחות יארינג. ממשלת ישראל הגדירה את עמדתה במסמך שהגישה ב-26 בפברואר. נכון שקידמנו בחיוב את הבעת גישה נותנה של מצרים להיכנס להסכם שלום עם ישראל, עם כל המגבלות והסיכויים שהקיפו את ההודעה הזאת. מי שהיה מפגין זילזול לעצם הבעת העקרון הזה לא היה נחשב כרציני בעולם. אולם הוספנו, כי ההודעה הזאת, עם כל חשיבותו של אותו עקרון, לקויה כמעט בכל שאר פרטיה. מול ניסוחים מצרים לגבי בעיית השלום, הפליטים, השיט ומניעת פעולות חבלה, נוסחים שהיו לוקים או בחסר או בעודף, העמדנו ניסוחים שלנו. הניסוחים שלנו הולמים את המשפט הבין-לאומי וההבדלים המהותיים בין הניסוחים המצריים והישראליים מצביעים על כך שהעמדה הישראלית היתה חיובית יותר למגמת השלום מעמדתה של מצרים. בסוגיית הפליטים, השיט ומניעת פעולת החבלנות, היו ניסוחים מחושבים יותר והולמים את הקונסנזוס של שותרי השלום בעולם. הפער העיקרי, כמובן, בא לידי ביטוי בין הנוסח המצרי על בעיית הגבולות לבין הנוסח שלנו. מצרים אמרה ואומרת: רק נסיגה טוטלית. ישראל אומרת: נסיגה לא-טוטלית. עמדת מצרים מובעת כתנאי בל יעבור הקודם לקיומו של משא-ומתן; ישראל מנסה סחת את עמדותיה בלי לבקש ממצרים שהיא תשלים אתן מראש. בלי, ולפי קיום משא-ומתן, מציעה מצרים תנאי. על כן יש סילוף מופלג באותה נטייה של כמה פרשנים בעולם לתאר את תשובתה של מצרים כחיובית יותר, כביכול, מתגובת ישראל. הניסוח הישראלי פותח מגוון רחב של אפשרויות לגבי קביעת הגבול. תשובת מצרים פותחת אפשרות של פתרון אחד ויחיד, אותו פתרון שאינו מתקבל על דעתה של ישראל. בעמדת ישראל יש ריבוי מופלג של אופציות; בעמדת מצרים — צימצום האופציות לזו היחידה הבלתי מוסכמת, שמצרים עצמה יודעת שלא תוכל לקום.

אין ישראל רואה שום צורך להופיע הופעה מנצחת על אמנתה שיש לה זכות לגבול שלום שיהיה שונה מקו שביתת הנשק. הטענה הזאת מוצדקת מטעמים רבים. היא מוצדקת מפני שבשלום יש לתקן מצבים שהובילו למלחמה, ולא לחדש מצבים שהובילו למלחמה. עמדתנו מוצדקת, כי לא היה קיים בשלום 1967 מצב טריטוריאלי קבוע, וכדי ויציב מבחינה משפטית

הבעיה היא אם חל עירעור של אותן עמדות שהיו משותפות לנו ולא-רצות-הברית, אשר בזכותן היינו יכולים להתגבר עד כה גם על דברים השנויים במחלוקת. לכך יש לדעתי למצוא תשובה לא רק בגאומה המפורט של נשיא ארצות-הברית על המצב בעולם, אלא גם בהתייחסותו המפורטת למצב באזורנו, כפי שהדברים פורסמו לפני ימים מספר.

אפשר לגלות בפירסומים הללו בכללותם הדגשה נמרצת ביותר של המושג "אי-כפייה". שאל אותו נציג של עתון, והשאלה התפרשה על ידיו כנוגעת לשאלת הכפייה. תשובת הנשיא היתה: האם משמעות שאלתך היא אם נכפה פתרון? — התשובה היא: לא. ארצות-הברית תציע את הצעותיה, אולם האחריות לעיצוב פני השלום מוטלת על מדינות האזור.

אי-כפייה הוא אחד העקרונות החיוניים ביותר. לא כל שכן כאשר מדובר על נושא שעליו העמדה הישראלית והעמדה האמריקנית חלוקה לגופו של עניין. אי-כפייה ושמירת מאזן החימוש הן עקרונות שיש להם גם מבחן בביצוע. לגבי אי-כפייה הוידה למבחן הזה היא פגיונות ארבע המעצמות. יש לנו רושם, מכל מה שידוע לנו על הישיבות שקיימו החברות הקבועות במועצת הבטחון בשבוע שעבר, שארצות-הברית עמדה במבחן הזה.

תופעה מזועזעת היא כאשר שתי מעצמות, חברות קבועות במועצת הבטחון, ברית-המועצות וצרפת, לא הסכימו לפנות אפילו בעקבות פנייתו של מזכיר האו"ם, למדינות באזור ולבקש הימנעות מאש וריסון פעולות צבאיות. זאת היא, כאמור, תופעה מזועזעת. הרעיון שממשלות בעלות מדיניות כזאת יכולות למלא תפקיד חיובי בשמירת השלום אינו רעיון רציני. סירובן של ארצות-הברית ובריטניה להיגרר לשערוריה מוסרית-מדינית, שהיתה מקופלת בהודעה שהיתה מתחמקת מקריאה להימנעות מחידוש האש, סירוב זה הוא טבעי וסביר, וכאמור, יש בו במעמד זה, יש בהופעה זו, משום כיבוד עקרון אי-הכפייה.

האם העקרון של מניעת עירעור מאזן החימוש לרעת ישראל מתבצע הלכה למעשה? חבר-הכנסת לנדא ידע, כחבר ועדת החוץ והבטחון, כי לא מדובר כאן רק בהודעות של נשיא ארצות-הברית. על כן אני סבור שעליו לדאוג בסיפוק כמה תופעות שנסארו עקרונות בעמדתה של ארצות-הברית. ואני מצוין בסיפוק גם את האווירה והתוכן החיוביים של דברי נשיא ארצות-הברית שהשמיעם באוני נשיא מדינתנו, אשר הביא לפנינו בצורה מרשימה את שאיפת השלום והבטחון של מדינת ישראל. אני סבור כי התמונה המעורבת הזאת של רקמת היחסים עם ארצות-הברית, שהיתה ידועה לבית במשך שנים, תוסיף לעמוד לפנינו גם בעתיד.

אני גורס ביטויים כמו עימות, כפי שממשלת ארצות-הברית מוכנה לא לגרוס את המושג של התקרבות. יש תחומים ברורים וידועים לגבי מה שמשותף לנו ולגבי מה שאינו משותף לנו. אל תהא לנו אשליה לגבי הניגודים, אבל אל יהא בנו זילזול לגבי העקרונות המשותפים ומשמעותם המדינית, המבצעית והיומיומית. בסוף 1967, כאשר הזדקקתי לנושא הזה, אמרתי, כי מגמת מדיניותנו כלפי ארצות-הברית היא לשמור על מירב הקירבה בנושאים מרכזיים, על-מנת שארצות-

במבחן ההתפתחויות כפי שהתרחשו מאז. מה קרה מאז הקיץ? אז היו קרבות. עכשיו יש שבועות וחודשים של העדר קרבות; יש סיכויים — אין ודאות — שמצב זה יימשך. עם הקרבות הלך והסתמן עימות ישיר יותר ויותר בין מעצמות-על; עם העדר הקרבות סכנה זו פוחתת. אז לא היתה ישראל בטוחה בהמשך התעצמותה מעבר לחודש אוגוסט; עכשיו הסיכוי לרציפות ההתעצמות מבוסס הרבה יותר. אז דובר הרבה מאוד על גורמים קיצוניים, אשר סופם להשתלט על הל-אומיות הערבית, עד כדי שלילת כל כוח הכרעה מהממשלות הערביות, וראינו שאותם גורמים קיצוניים תנופתם נבלמה עקב התפתחויות מסוימות באזור, ולא נתגשמה ההערכה כאילו העולם הערבי צועד לקראת רדיקליזציה תוך התרחקות מוגברת מכל חוש של מציאות.

על כן, אין הממשלה יכולה לקבל את הגירסה, כאילו הקשיים שאנו עומדים בפניהם, והיא מצווה לעשות מאמץ גדול להתגבר עליהם, הם פרי מדיניותה, כפי שהיא איננה בכלל מבחינה מהלך של הירדרדות כוללת לעומת המצב אשר היה שורר בקיץ אשתקד.

אדוני היושב-ראש, ועדת החוץ והבטחון של הכנסת מקיימת בלאו הכי דיון כמעט רצוף בנושאים האלה. הממשלה אינה רואה צורך לקיים דיון במליאה על יסוד הדברים שהשמיע חבר-הכנסת לנדאו. כמו כן אין אנו גורסים העברת העניין לוועדה, כי הוועדה בלאו הכי מטפלת, ואין אנו רוצים לתת רושם מוט-עה, כאילו הממשלה מזדהה במידה כלשהי עם הכיוון של הדעות אשר השמיע המציע הנכבד.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, להצעה.

שמואל תמיר (המרכז התפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. תמהני כיצד יכול שר החוץ לממשלה, הבוקר, במצב שישראל נתונה בו, לבוא ולהעני להציע לבית להסיר מסדר-היום הצעה בנושא שהעלה חבר-הכנסת לנדאו. אם לא די בכך שהממשלה עצמה לא הביאה את הנושא לבית; אם לא די בכך שבדיון האחרון על משרד ראש הממשלה ומשרד החוץ נעדרו ראש הממשלה ושר החוץ, הרי כאשר באה סיעה אופוזיציונית ותובעת דיון, כאשר ההתרחשויות יוצרות מצבים חדשים מבוקר לערב — קם שר החוץ, בהמשך לאותה שאנונת אומללה שהגיעה לשוקת שבורה, ואומר: להסיר מסדר-היום.

מה נשאר, אדוני שר החוץ, מהמדיניות אשר נקטה הממשלה, והממשלה כולה נקטה אותה, במסגרת שיחות וידינו? זה נותר מכל אותו הסכם של שיחות יארינג, של תשובה חיובית ליזמת רוג'רס? כל ההסכם כולו היה מושתת על הסעיפים הראשונים של ההסכם הפסקת האש, שהיה חלק בלתי נפרד מן ההסדר שהוצע על-ידי רוג'רס ושימש כבסיס לשיחות יארינג המכונות דשות. ועתה סאדאת נשוי מצרים, הדויע באופן מפורש שההסכם הוא לא קיים עוד לגבי מצרים. ובכך, הבסיס עצמו נשבר על-ידי הצד שכנגד, למרות ההסכמתה של הממשלה, להמשך השיחות מאולטימטום לאולטימטום, מאולטימטום בן 90 יום לאולטימטום בן 30 יום.

ומה נשאר מן החלק המדיני של אותו הסדר? הדין-וחשבון של אז תאנו, דין-וחשבון סלפני, המפרש

או בטחונית. עמדנו מוצדקת מפני שאותה ההחלטה של מועצת הבטחון, שבמסגרתה מתקיימת ההידברות, אינה מחייבת פנינים של כל השטחים.

אני מזכיר לבית, ובאמצעות הבית גם למדינות אחרות, כי באמצע נובמבר 1967 הושגה ההסכמתנו לשיחות יארינג. ההסכמתנו לקבל את שליחותו, אבל הסכמה זו הושגה רק על-ידי הבהרה ברורה מפני אלה שביקשו את ההסכמתנו שהשטות המלים "כל השטחים" היא מחושבת ועניינית וכי יש איפוא כורח במשא-ומתן והסכם על קביעת הגבול.

באוגוסט 1970, ושוב בדצמבר 1970, בנסיבות שונות, הושגה ההסכמתנו לחדש את השתתפותנו בשיחות בחסות השגריר יארינג. ההסכמה זו הושגה פעמיים, רק על יסוד הבהרות כי לא יופעל על ישראל לחץ לחזור לקווי ה-4 ביוני.

אם כן, גם מטעמים בין-לאומיים בטחוניים-משפטיים-כלליים, לפי כל התקדימים והמסורת הבין-לאומיים, וגם לפי הפירוש הנכון של אותה החלטה שבמסגרתה מתקיימת ההידברות, זכאית ישראל לומר את דבריה כפי שאמרה אותה.

באותו סעיף 4 של המסמך שהגשנו ב-26 בפברואר, לאמור: נסיגה לגבולות בטוחים, מוכרים ומוסכמים שייקבעו בהסכם השלום, ולא נשוב לקווי שביתת הנשק שקדמו ל-5 ביוני — הובעה עמדתנו מאז 1967. זאת היתה עמדתנו אתמול ושלשום וזהו גם עמדתנו היום. אולם אני חוזר ומדגיש, שבהגישת את עמדותיה באמצעות ד"ר יארינג הוסיפה ישראל דברים שהם גם מחייבים, ולדעתי מוכריעים, לגבי המצב הנוכחי. אמרנו: אלו הן עמדותינו. ראינו שמענו את עמדותיכם. אנחנו מוכנים למשא-ומתן מהותי ומפורט על כל הנקודות הכלולות במסמכים של מצרים ושל ישראל. פירוש הדבר, שאם אין מתקיים מאז 26 בפברואר משא-ומתן מפורט ומהותי על כל הנקודות, ובתוכן נקודת הגבול, הרי האחריות לאי-קיומו של משא-ומתן זה איננה מוטלת על ישראל כי אם על מצרים, שבמקום להגדיר את הגדרתה כפי שהיא מוסמכת להגדיר אותה ביקשה את ישראל להשלים עם מדיניותה מראש. טענתה היא להניח שישראל יכולה להיות נושא סביל במהלך עיצוב השלום. אין לומר לישראל: אנו מוכנים להסכם שלום אתכם בתנאי שאנונה מצרים, ננסח את סעיפי ההסכם השלום ואתם תתרמו רק את חתימתכם. הזכות הפעילה לנסח ולהשתתף בניסוחם של סעיפי השלום, הזכות הזאת איננה מוגבלת לממשלת מצרים או לגורמים בין-לאומיים. אין מצב, שלהם זכות יחיד לנסח סעיפים ולישראל זכות רק לחתום על המוכן.

על כן, העמדת העמדה המצרית לא כעמדה, שהרי היא רשאית להגדיר את עמדתה, אלא כתכתיב שיש-ראל חייבת להשלים אותו, כתנאי לעצם פתיחתו של משא-ומתן — היא המכשול אשר חיסולו, הסרתו, מאפשרים פתיחת שלב ענייני של ההידברות.

אני חוזר ומסכם בהערה על דברי הפתיחה של המציע הנכבד, שהרי במקום להסתכל אך ורק בעתיד הקרוב ובעבר הקרוב, עלינו לראות את המכלול הזה בהיקף רחב יותר. לא רק בכנסת, אלא גם בקרב גורמים ידידותיים בחוץ, שמענו נבואות קודרות ושחורות בקיץ 1967. עכשיו אפשר להעמיד אותן נבואות קודרות

התיכון, ולהשאיר באזור אותנו עם שכנינו, ולהוציא ממנו את המומחים והיועצים ואת כל אשר לכם? לזרוק את הכדור אליהם, לזרוק את האתגר אל הזירה האמיתית.

הממשלה הזאת צריכה לחזור ולהדגיש שהיא מוכנה למשא-ומתן ללא תנאים מוקדמים; ובלי תנאים מוקדמים פירושו התפטרות מהחלטת מועצת הבטחון 1967, שהיא תנאי מוקדם, שהיא פסק-דין מוקדם, שהיא גזר-דין מוקדם המחל את כל הישגי מלחמת ששת-הימים. על כן, אדוני היושב-ראש, חובה לדון בהצעה שהעלה חבר-הכנסת לנדאו. חובה לדון בה, מפני שזהו הנושא העומד על סדר-היום, ואם לא במליאה — לפחות בוועדה.

הי"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. לפנינו שלוש הצעות: הצעה לקיים דיון בנושא, הצעה להסיר מסדר-היום, והצעה להעביר לוועדה. ראשית נצביע זו מזו על ההצעות לקיים דיון או להסיר מסדר-היום.

מנחם בגין (גח"ל):

אבקש לספור את כל הקולות.

הי"ר ב. צ. קשת:

נעבור להצבעה על ההצעה לדון בנושא במליאה.

הצבעה

26	בעד ההצעה לקיים דיון בעניין במליאה
40	בעד ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום
5	נמנעים

ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום נתקבלה.

הי"ר ב. צ. קשת:

נצביע על ההצעה להעביר את העניין לוועדה.

הצבעה

—	מיעוט
—	רוב
—	נגד

ההצעה להעביר את העניין לוועדה לא נתקבלה.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדבר לחבר-הכנסת אבנרי להנמקת הימנעות סיעתו מהצבעה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא יכולנו להזדהות לא עם דברי חבר-הכנסת תמיר, ולצערי גם לא עם דברי חבר-הכנסת תמיר, ולצערי גם לא עם דברי שר החוץ. לא יכולנו להזהות עם ההצעה להסיר מסדר-היום את עצם הנושא, וכמובן לא יכולנו לתמוך בהצעה לקיים דיון ברוח הדברים של חבר-הכנסת לנדאו.

אשר לדברי חבר-הכנסת לנדאו: אפשר להגדיר את מדיניות "חירות" כיום על-פי שם המחזה המפורסם, "עיצור את העולם"; אנחנו רוצים לדרת. "חירות" מתעלמת מן האינטרסים של כל המעצמות: על-ידי כך היא מוציאה את עצמה מכל משחק פוליטי. היא מעמידה פנים כאילו אין האינטרס הסובייטי ואין האיום

באופן מעוות את תשובת מצרים, כאילו היא חיובית; הצעות יארינג, שהיה אמור להיות נייטרלי ושהציע בינ-מתו שיבה אל קווי ה-4 ביוני; ושניהם גם יחד מעורבים, כפי שהזכרנו אתכם, בהחלטת מועצת הבטחון, עם הפירוש כפי שפורשה על-ידי ארבע המעצמות: שיבה טוטלית לקווי ה-4 ביוני. אותה החלטה שהממשלה הזאת, ככל קודמותיה, אימצה מאז 1968 ועד היום.

לפני מספר שבועות, כאשר הטילים לא הוזו, וכאשר הממשלה הפרה את התחייבותה לא לחזור לשיחות אלא אם כן יסולקו הטילים, אמרנו לכם: אתם תעמדו בפני המצב הזה בעוד מספר שבועות, בתנאים קשים פי-כמה, משום שאתם חתמתם על שטר שיוגש לכם לפרעון, ואז תיצרו עימות אומלל עם האמריקנים בנתונים שבהם, לשיטתכם, לא יהיה מענה בפניכם. והנה רק אתמול הודיע אותו מקלוסקי, שהיה ב-5 ביוני נייטרלי "בלב", במוח ובמעשה" כפי שהצהיר כדובר הסטייט-דפרטמנט, רק אתמול בא ונתן את גביו של הסטייט-דפרטמנט לאו תאנט וליארינג גם יחד, להצעות שלהם, לדיווחים שלהם ולמסקנות המסלפות שלהם; והבוקר נתבשרנו על הודעת רוג'רס שמסבירה לנו, כי בעצם בטחוננו אינו מותנה בשלום אלא בכוח בין-לאומי שהאמריקנים ישתפו בו, ורוג'רס חוזר ומדגיש את נאמנותה של ארצות-הברית לתכניתו, לתכנית רוג'רס, דהיינו: שיבה אל גבולות ה-4 ביוני, תוך שינויים קלים פה ושם.

היום אתם עומדים בפני עימות עם אמריקה בתנאים קשים פי-כמה, ובל יבוא שר החוץ וישיב לכנסת ויאמר: הרווחנו ארבעה שבועות — כאשר מדובר בעצם קיומה של מדינת ישראל, גבולותיה ושלומה.

על כן היתה גם תשובתה של ראש הממשלה ב"גיווויק" אוממלה כל כך כאילו היא עצמה לא האמינה בצדקת הטיועון שלה. מבחינה אובייקטיבית היתה זו תשובה אומללה, מפני שאנחנו עומדים עם שטר חתום ואתם נתבעים לפרעו, ואין בפיכם מענה, כאילו חורשיים אתם להוציא מפיכם את המלה: כן, השלום צמוד לשטחים. משום שחתמתם על המסמך ההוא החל במאי 1968: אנחנו מקבלים את החלטת מועצת הבטחון.

אחרי כל אלה לבוא אל הבית ולומר: אין על מה לדון, גם לא בוועדה, להסיר מסדר-היום — כאשר זה הדבר היחיד העומד על סדר-יומה של האומה?!

אדוני היושב-ראש, מה שדרוש היום לעם אינו שיבה לקווי היסוד של הממשלות מאז יוני 1968, אותם קווי יסוד אשר היו המקור לכל בלבול הראש של הממשלה הזאת; שיבה לקווי היסוד האומללים ההם, שבהם מעוגנים כל המחללים בנושאי ההתנחלות, הפליטים והעדר קו מדיני. מה שדרוש היום אינו הרחבת הממשלה, אלא מדיניות לממשלה. משגשג הסכם הפסקת האש על-ידי מצרים, רשמית, בפומבי; כאשר או תאנט הודיע לאן הוא הולך, ויארינג אמר מהו פסק-דין, חייבת הממשלה הזאת, עכשיו לפנות, לפרוש משיחות יארינג, שכן אין להן עוד לא בסיס משפטי, לא בסיס מוסרי ולא בסיס מדיני.

ממשלה זו חייבת לזרוק את הכדור לסובייטים ולומר להם: האם במסגרת של הסכם שלום אתם מוכנים לפנות את כל הכוחות שלכם ממצרים ומן המזרח

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אני מנמק הימנעות. אילו הייתי מצביע, חבר-הכנסת אליעד, למען קיום דיון במליאת הכנסת על נושא זה — היה לי הזמן להשיב לך במפורט כפי שדרוש.

כבוד היושב-ראש. הנשיא ניקסון, בהודעה שעליה דובר היום, אמר בפירוש: "לא ייתכן הסדר בר-קיימא במזרח התיכון מבלי לטפל בשאיפות הלגיטימיות של העם הפלשתינאי". הנשיא ניקסון הכיר בכך. סיקסון, לפני חודש, הכיר בכך. המלך חוסיין אמר שאחרי השלום, אם הפלשתינאים ירצו במדינה פלשתינאית בגדה וב-עזה...

דב זכין (המעריך, עבודה—מפ"ם):
אתה תומך גדול במלך חוסיין.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אני לא מאמין גדול במלך חוסיין, אבל הוא אמר לפחות מן השפה ולחוץ: אם הפלשתינאים רוצים במדינה פלשתינאית — יקום הדבר.

יורם ארדור (גח"ל):
על סמך מה אפשר להבין שלמלך חוסיין אתה מאמין, ולסאדאת — לא?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אני מוכן להסביר לך זאת בהודמנות אחרת.

ניקסון אמר, סיקסון אמר. אחד מראשי הפדאיון, שאפיק-אל-חות, כתב לפני שבועיים בעתון לבנוני, שב-הסדר שלום לא יעלה על הדעת שהגדה המערבית תחזור לחוסיין, ואני שואל את הספסלים הלא-מלאים של המעריך: מהו ההגיון בכך שהאישיות האחרונה בעולם האומרת: "לא תיתכן בשום פנים מדינה פלשתינאית" — היא ראש ממשלת ישראל, בראיון שלה ל"ניוהויק" לפני שבועיים? אין בזה שום הגיון?

היו"ר ב. צ. קשת:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת חביבי, להנמקת הימנעות סיעתו מהצבעה.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעתנו נמנעה מהצבעה על הצעת חבר-הכנסת לנדאו מח"ל למרות התנגדותנו החריפה ביותר לתוכן ההצעה ולמגמותיה, אשר ברור לנו ולא רק לנו, כי היא הרפתקנית, אנכרוניסטית, ורק מוכיחה את פשיטת הרגל הגמורה של החוגים ה"סיפוחיסטיים" הקיצוניים אשר בעלי ההצעה הזאת מייצגים, והם חפשיים לדבר בשם, בזמן שאין ביכולתם של נציגים אחרים של ה"סיפוחיסט" הישראלי, הנמצאים בממשלה, להופיע בחפשויות כזאת מטעמים מובנים.

אך לא יכולנו להצביע יחד עם הצעת הממשלה, היות שהממשלה הזאת, למרות ההתפתחויות אשר הן כיוון את כשלונו כל דרכה ותחזיותיה מאז מלחמת יוני, מתעקשת ומסרבת עדיין לוותר על שאיפות הכיבושים והסיפוחים שלה, אשר העולם כולו נוכח לדעת כעת שהן הן המכשלות כל התקדמות להסדר שלום, ועלולות להביא לחידוש המלחמה על כל קרבנותיה.

אמרתי שהעולם כולו נוכח כעת לדעת. אני רוצה להדגיש קודם כל, כי הציבוריות הרחבה בישראל מכירה

בעימות צבאי עם הסובייטים; אין האינטרס האמריקני ואין הסכנה של עימות מדיני עם האמריקנים. למעשה אומר חבר-הכנסת בגין, מפיו של חבר הכנסת לנדאו: "כה אמרנו, על פינו יישק דבר". או, בשפה האהובה כל כך על חבר-הכנסת בגין: "sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas" — "כך אני רוצה, כך אני מצווה, במקום ההגיון בא רצוני".

מנחם בגין (גח"ל):

לכל הדעות לא ציטוט מדברי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אין זה ציטוט. אני מתמצת את עמדתכם. זהו הקול של 1967, במציאות של 1971. וכמו הבורבונים, כן סיעת גח"ל: לא למדה כלום ולא שכחה כלום.

אשר לדברי שר החוץ: אדוני שר החוץ, הגיעה השעה להגיד בגלוי, ובפה מלא, שתמורת שלום-אמת, ישיר ורשמי, אנו מוכנים לקבל את תכנית רוג'רס, ואת גבולות המדינה כפי שהיו עם שינויים מסוימים ועם סידורי בטחון יעילים. זה תואם את האינטרסים הבסיסיים של מדינת ישראל. יש לשים קץ לגיגום, לשים קץ לנוסחאות שהיום כבר אבד עליהן כל. יש לחזור לקו ממשלת הליכוד הלאומי מיוני 1967, כשהיא מסרה לאמריקנים — על דעת חבר-הכנסת בגין — שאנו מוכנים לחזור בדרום לגבול הבין-לאומי, תמורת שלום.

אני מפנה את תשומת-לב הכנסת לעובדה ששר החוץ, הבורק, בתשובה לשאלתה שלי, סירב — למרות בקשתי המפורשת — לומר מה אמרה ישראל לאמריקנים ביוני 1967 על דעת כל שרי הליכוד הלאומי, והשר בגין בכללם. ועל-פי ההגיון היהודי העתיק: "שתיקה כהודאה", — פירוש הדבר שהשר בגין מאשר למעשה את טענתו שממשלת הליכוד הלאומי אכן מסרה לאמריקנים כי תמורת שלום נחזור בדרום לגבול הבין-לאומי.

למעשה, צעד אחרי צעד, קיבלה ממשלת ישראל את העמדות שהצענו לה. בכל פעם הצענו, בכל פעם עוררו סערה במליאת הכנסת, ובכל פעם הוסרה הצעתנו מסדר-היום. אבל לבסוף נתקבלה. אמרנו שאי אפשר לפתוח במשא-ומתן ישיר, שחייב לקדום לו משא-ומתן עקיף — וכך היה. אמרנו שיש לדבר בפירוש על נסיגה תמורת שלום — וכך קרה. אמרנו שיש לקבל את יומת רוג'רס — והיא נתקבלה. אמרנו שיש לחזור לשיחות יארינג — וחזרו. ועכשיו אנו אומרים, אדוני היושב-ראש: יש להכריז בפה מלא שהשלום חשוב מהשטחים, שנתעקש על תנאי שלום ועל סידורי בטחון, אך לא על קילומטרים. יש לומר בפירוש "הן" לשאלה המסוימת של השגריר יארינג.

יש רק טענה אחת צודקת שביצבצה בין דברי חבר-הכנסת לנדאו היום, והיא שבלי הפלשתינאים השלום יהיה פגום. הוא הזכיר את דברי הנשיא סאדאת — לא בצורה נכונה, ובוודאי לא בהקשר הנכון ובפירוש הנכון — אבל מה שמתממש מזה הוא שבלי פתרון הבטיחה הפלשתינאית השלום שיושג יהיה פגום.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

מה אמר סאדאת בעניין זה? מה אמר סאדאת בעניין הפלשתינאים ב-28 לחודש?

של מדינת ישראל בתוך גבולות ה-5 ביוני? הגבולות האלה אינם קדושים, אומרת הממשלה הזאת. הרי לפני מלחמת יוני חוקקתם חוק של עונש מוות למי שפועל בכוח לשינוי גבולות אלה.

מהיום הראשון למשבר הנוכחי קראנו, והגנו חזר-רים וקוראים, לממשלה הזאת בכל האחריות, להוציא את המסקנות הנכונות מיחס הכוחות הבין-לאומי, משי-איפת האנושות לשמור על שלום העולם, ומנסיגה האומלל של ממשלת ישראל אחרי מלחמת סיני ב-1956.

יודעים קברניטי המדינה בלבתייהם כי במוקדם או במאוחר יצטרכו לסגת מכל השטחים הכבושים. מדוע אתם מנסים להשהות את ההתפתחות ההכרחית? מדוע אתם מהמרים בגורלו של העם, של השלום? מדוע קשה לכם להבין כי מוטב שתיענו לדרישותיה הצודקות של מצרים, במקום שתאלצו בסופו של דבר לסגת, כאשר ארצות-הברית של אמריקה תהיה נאלצת ללחוץ על ממשלת ישראל? שקלו את דברינו. אנו בטוחים כי המוני העם בישראל יזכרו תמיד את דברי השלום הכנים שלנו.

כעת באשמת הממשלה הזאת, ואיננה מסכימה כי יספ-סרו בעתידה במשחק הימור של דמים, אשר אין לחוות את תוצאותיו.

המוני העם, אשר לפני חודשים מספר התקוממו נגד החמצת הדמנות קלושה ביותר לשלום, וכוונתי לפרשת הד"ר גולדמן, בוודאי אינם יושבים בחיבוק ידיים כאשר הממשלה הזאת זורקת לים ביהירות מד-הימה הדמנות היסטורית כה ריאליט להסדר שלום עם הארצות הערביות, אשר הוצע לישראל בצורה הברורה ביותר והמוסמכת ביותר על-ידי המדינה הער-בית הגדולה והקובעת, הרפובליקה הערבית המאוחדת.

הדיבור על הצעת מצרים לשלום עם ישראל כאילו היא פיסת נייר חסרת ערך הוא דיבור מדהים. הנסיון להראות כאילו ביצוע כל סעיפי החלטת מועצת הבטחון מצדה של ממשלת ישראל, ובכללם הנסיגה מהשטחים הכבושים, הוא ויתור ישראלי — הוא הונאת דעת אשר איננה משכנעת את דעת הקהל, לא בישראל ולא בעולם.

על מה נדרשת הממשלה הזאת לוותר? על שטח לא לה? על הסכמה ערבית להכיר בקיומה ובזכויותיה

2. הדחת ראש עיריית רמלה

ניכרת לזכותה של הנהלת העיריה בראשותו של מר יהודה שטיין, הנמנה עם ראשי העיריות הטובים בשל-טון המקומי. הנהלת העיר הצטיינה ביומה ובתנופה בניהול ענייני העיר. הנהלת העיר נהנתה מאמון הציבור, אשר העניין בבחירות האחרונות לסיעה הגדולה, למע-ך — מפלגת העבודה ומפלגת הפועלים המאוחדת, רוב מוחלט, 8 מנדטים מתוך 15. בקואליציה השתתפו 3 נבחרים מסיעת גח"ל. באופוזיציה נשארו 3 נבחרים. הסיעה המקומית והנציג היחיד של סיעת המפד"ל. היה איפוא לעיריית רמלה שלטון יציב ויעיל.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
לאחר שהחרימו את נבחרת הסיעה המקומית.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני מצוין את העובדות כפי שהן היום. אינני מרכיב קואליציות ברמלה, ואין זה גם עכשיו מתפקידי להרכיב קואליציה חדשה. הנבחרים לעיריה הם אשר צריכים להרכיב את הקואליציה.

אך הנה פקד גם את העיריה הזאת הנגע החמור, הידוע בציבור בכינויו "כלנתריסם", וברמלה ניתן לו אופי מיוחד במינו. "הפיכת החצר" בוצעה על-ידי פורשים משתי סיעות — המערך וגח"ל. שני חברי המערך פרשו מסיעתם בגלל חיכוכים פנימיים במג-לגת העבודה, חיכוכים בלתי מהותיים ולא על רקע של חילוקי דעות פוליטיים. הם חברו יחד עם הפורשים מסיעת גח"ל והנציג היחיד של המפד"ל ושלוש נציגי הרשימה המקומית, והדחו את ראש העיריה וסגניו.

בגילוי דעת שנתפרסם על-ידי סיעת המערך בעי-ריית רמלה גונתה הפרישה של שני החברים כמעשה כלנתריסטי בלתי אחראי, כנגידה באמון התושבים שנתנו קולותיהם למערך. כוונ בנוסח דומה פירסמה סיעת גח"ל, שתבעה מן הפורשים לחזור בהם. הפורשים הושעו מחברותם במפלגותיהם.

היו"ר ב. צ. קשת:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום בדבר הדחת ראש עיריית רמלה. רשות הדיבור לחברי-הכנסת ראובן ארזי.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. יחד עם הבעיות המדיניות העומדות בדומו של עולמנו, יחד עם הבעיות הכלכליות והסוציאליות הכלליות, נדרשת הכנסת מפעם לפעם לדון גם בעניינים מקומיים בעלי משמעות ציבורית.

הנושא שאני מביא היום לפני הכנסת הוא "הפיכת החצר" ברמלה, בתחום השלטון המוניציפלי.

רמלה התפתחה בקצב מהיר כעיר עולים. האוכ-לוסיה בה מגיעה עתה ל-35 אלף גפש, ובחמש השנים האחרונות התווספו לעיר למעלה מ-6,000 תושבים. העיר ערוכה עתה לספק שירותים מסועפים ברמה נאותה לאוכלוסיה של 5-6 רבבות.

מבוצעות ברמלה תכניות פיתוח חשובות, שרישומן ניכר בכל חלקי העיר. העיריה השקיעה מאמצים לבי-סוסו הכלכלי של המקום. הוקמו מפעלי תעשייה המ-ספקים תעסוקה יצרנית לתושבים ואף לעובדים מחוץ למקום. הבנייה התרחבה. שופרו תנאי השיכון, הוכפל שטח הכבישים, עתה מוקמים שיכונים לקליטת 800 משפחות עולים חדשים, ומרכז קליטה לעולים אק-דמאיים. העיריה השקיעה בחמש השנים האחרונות סכום של 11 מיליון לירות בפיתוח מוסדות החינוך.

משך הכספים בעיריה הוא יציב. המאונים הש-נתיים הסתיימו בעודפים. תופעה שאיננה כה שכיחה ברשויות המקומיות. העיריה זכתה להערכה בדין-וחש-בון של מבקר המדינה, אשר ציין כי בשנים האחרונות שקדה המועצה על שיפור השירותים והרחבתם, ובמיוחד בתחום החינוך והתרבות, אשר בו משמשת העיר אכסניה גם לתלמידים מישובי הסביבה.

התקדמות זו של רמלה יש לזקוף ללא ספק במידה

סיעה שמטעמה נבחר, ולא על רקע של פילוג פוליטי, חייב לפנות את מקומו לבא אחריו ברשימה, שבה הופיע לפני הבוחרים. הנבחרים הם שליחי מפלגות או סיעות, והם מופיעים ברשימות על יסוד מצעים ותכניות פעולה. וברגע שהם פורשים מסיעותיהם, הם מועלים באמון הציבור שניתן למפלגותיהם ולרשימותיהם.

על הכנסת להוקיע ולגנות את מעשה ההדחה החפזי ברמלה. על הכנסת להצביע על דרכים, כיצד להיאבק בחופעה הציבורית החולנית של הכלגתריסם, הפוגע במשטר הדמוקרטי התקין של השלטון המוני-ציפלי.

הי"ר ב. צ. קשת:

מה אתה מציע?

ראובן ארוי (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני מציע לדון בנושא בכנסת. אמרתי זאת בראשית דברי.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לשר הפנים, לתשובה.

שר-הפנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע לה-עביר הצעה זו לוועדת הפנים. אני מחייב את הדיון הציבורי. ברם אם הדברים צריכים להתגבש אחר כך להצעה קונקרטית, מוטב שהדיון המפורט והמדוקדק יתקיים בוועדה. אין זה עניין של משרד הפנים גופא, זה עניין של המדינה, זה עניין של הציבור, זה עניין של המקום. אנו כולנו מעוניינים ביציבות השלטון המ-קומי כדי להוכיח, שגם במשטר דמוקרטי ניתן לנהל ענייני העיר כדבעי; ויכולה להיות יציבות למרות חופש הוויכוח, שהוא יסוד היסודות בחיים הדמוקרטיים.

לא אתייחס למתן ציונים לאישים, באשר ייתכן שאוכל עוד לפעול על-מנת לאחות קרעים בעיר רמלה. בתופעה גופא אין חידוש; גם לא בכך שיש עצות טובות כיצד לרפא את הנגע, וגם לא בעובדה שהבית הזה כבר בהרבה קדנציות עמד בפני הבעיה והיו הצעות מטעם חברי כנסת, ולא הגיעו לידי הסכמה ברוב לגבי השאלה מה טוב ומה לא טוב לעניין.

נדמה לי שבכנסת הקודמת היתה הצעת חוק של חבר-הכנסת פלד, היתה הצעת חוק של חבר-הכנסת הרב זוארק, היתה הצעת-חוק של חבר-הכנסת פרוש; בכנסת הזאת הובאה הצעה של חבר-הכנסת דניאל לוי, וכל אחד ואחד הציע מה לדעתו יכול לרפא.

ראובן ארוי (המערך, עבודה—מפ"ם):

למען הדיוק, תזכיר גם שהיתה הצעת חוק פרטית של בנושא זה.

שר-הפנים י. בורג:

לא ידעתי, אבל ודאי לא ארצה לגרוע מה"קופי-רייט" של חבר-הכנסת ארוי ואני מודה על התוספת החשובה הזאת.

אני חושב, שדווקא מפני שחבר-הכנסת ארוי צדק כי יש לפנינו בעיה כללית-ציבורית, טוב שגם אנו נדע משהו על ההיסטוריה של העניינים, כי מספר חברים ממספר מפלגות נמצאו במספר מאורעות "כלתטיסטים" בצדדים שונים, בעברים שונים של המתרס.

בדומה לאנשי המקום הסתייגו ממעשה ההדחה גם המוסדות המרכזיים של המערך וגח"ל והוקיעו את "הפיכת החצר". כן עשה גם נציג המפד"ל, שהודיע בפומבי כי מפלגתו לא תסכים לקואליציה כלגתרית, ותוסיף לפעול כדי לגול את ההדרפה מן המקום. למעשה מהווה נציג המפד"ל בעיריית רמלה את לשון המאז-ניים, ובו תלוייה החזרת המצב לקדמותו.

קנוניה זו בין סיעות קיקיוניות ופורשי סיעות היא מעשה ציבורי פסול בחיים המוניציפליים. לא טובת העירייה היתה לגד ענייניהם של הפורשים. ראש עיריית רמלה וסגניו לא הודחו משום שנכשלו במילוי תפקי-דיהם. לא המצפון הציבורי, ואף לא גורם פוליטי כל-שהו, הודיק את המדיחים, אלא יצר השלטון והאינטרסים העצמיים. הם החליטו לחלק ביניהם משרות וכיבודים. המדיחים לא הוכיחו, ואף לא ניסו להוכיח לציבור, מה הם המעשים או המחללים של ההנהלה הקודמת, שמהם הם מסתייגים. שישה מתוך שמונה חברי הקואליציה החדשה הם ראש העיר, ממלא מקומו וסגני ראש העיר. וכפי שנתפרסם, עומד ראש העירייה החדש, לפי הסכם שנקבע מראש, להתחלף בתפקידו כעבור זמן קצר עם חברו לסיעה. האומנם בדרך זו יקדמו פרנסי העיר החדשים את ענייני העיר?

לפרושי המפלגות אין עוד שום מנדט ציבורי, לא מטעם מוסדותיהם המקומיים ולא מטעם מוסדותיהם הארציים, שהסתייגו מהם בפומבי. מה אם כן זכותם המוסרית להחזיק בשלטון, בניגוד לכל הגיגות ויושר ציבורי? במקום שלטון מוניציפלי יציב הקימו שלטון רופף, העלול לסכן את ההישגים החשובים שהשיגה עיריית רמלה בשנים האחרונות.

חברי הכנסת, הכלגתריסם לצורותיו השונות הוא נגע ציבורי, הפוגע באופן חמור ביסודות דמוקרטיים של השלטון המקומי. מדובר למעשה בניידות של נבח-רים העוברים למען טובת הנאה מסיעה לסיעה, או מקימים סיעות עצמיות לצורך עניין הפסול מעיקרו. כתוצאה ממעשה אנטי-ציבורי זה הופך בן לילה רוב למיעוט, ומיעוט לרוב, דבר המעוות את רצונו של הבוחר, הראוי גם הוא להגנה.

מנחם ידיר (גח"ל):

מי נאבק נגד זה?

ראובן ארוי (המערך, עבודה—מפ"ם):

אינך חייב להפנות אלי שאלה זו. אתה יודע מי נאבק נגד גנע זה. אני קובע שבשעה זו, כאשר אנו מדברים על רמלה, שותף למאבק זה נגד הכלגתריסם הבית כולו.

דרושה אווירה ציבורית שתוקיע קנוניות והזחות מתוך מניעים אינטרסטיים; אווירה שתרתיע נציגי צי-בור מלפגוע במוסר הציבורי.

זוהי בשורה הראשונה חובתם של מרכזי המפלגות לחנך את הציבור לחיים דמוקרטיים תקינים. במקרה ההדחה ברמלה אמנם התגעגרו מרכזי המפלגות מה-מעשים שנעשו על-ידי חבריהם, אך טרם הצליחו לתקן את תוצאות השערוריה הציבורית.

משנכשל לא פעם הלחץ הציבורי למניעת הכלג-תריסם, אין מנוס, לדעתי, מחקיקת חוק שיקבע, כי חבר מועצה של רשות מקומית הפורש מסיעתו, מה-

התברר לי גם שהפסיקה אינה ברורה בעניין זה. רצוני להביא לידיעתו של חבר-הכנסת ארזי שבבג"ץ זריזי נגד טוביהו 211/58 כתב השופט ויתקון: "החוק עצמו אינו כולל הוראה שפרשת חבר מועצה מקומית ממפלגתו כבר פוסלת את כהונתו".

אנו הולכים כאן לדברים מאוד עדינים ולכן הייתי מאוד מאוד רוצה שהוויכוח יתקיים, נשמע מומחים, נשמע משפטנים, נחפש בתחיקה — אולי בכל זאת יש במקומות אחרים דברים טובים; והיות שאתה יוריסט, חבר-הכנסת ארזי, מותר לי גם לומר לך שיש פסק-דין, בעניינים דומים, של השופט קיסטר אשר אומר, לאחר שהוא מביא את דברי ה"חזון איש" למסכת בבא-בבא, כי גישת המשפט העברי לסוגיית נבחרי ציבור לאחר שנבחרו היא, שעל הבוחרים לסמוך על הנבחרים שיעשו מלאכתם באמונה ובדרך האמת. לכן אין סיבה לפטרם לפני תום תקופת הנבחרות.

אני אומר את הדברים האלה לא כדי לתת איזו שהיא חסות, או איזו שהיא כסות, למעשים שהם כש-לעצמם בלתי רצויים, אלא אני אמרתי דברים אלה על-מנת שידע הבית הגבוה מה היתה הפסיקה עד היום, מה השיקולים — בעיקר של שופטי בית-המשפט העליון — בנוגע לחופש המצפון. לכן אני בדעה שוועדת הפנים תצטרך במיטב האינטלקט שלה להקדיש מספר ישיבות לבירור העניין.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):
האם יש שם משפטנים?

שר-הפנים י. בורג:

אין לי שום ספק שאם הוועדה תדון בנושא ותגיע לדבר המצריך בירור עם משפטנים — היא בוודאי תזמין אותם לדיון.

אינני רוצה במסגרת הוויכוח הזה לדבר על תרופות שהוצעו, כי אינני יכול לומר שבין אלה נמצא הפניצילין המונוציפלי. אחד רואה את התרופה בבחירה ישירה של ראשי ערים, וזו זכותו המלאה, אבל יש גם זכות מלאה למי שמתנגד לתרופה זאת ואינו חושב שדרך זו תוכל לתרום לכך שראש עיר, אשר נבחר בבחירות ישירות, יוכל לעמוד יום יום מול מועצה עוינת שגב-חרה לפי קנה מידה אחר. זכותו לחשוב שלא בדרך זו תצמח התועלת לדמוקרטיה הצרופה ולטובת המוניציפלי. יש להתווכח הרבה — מדגדג לי מאוד — אבל אין לי הזכות באשר דברים הנוגעים לבחירות אינם עניין של הממשלה בתור שכזאת. אין על זה כורח קרי-אליציוני, אלא צריכה להיות הידברות. אני מקבל בהחלט את ההערכה שהעריך חבר-הכנסת ארזי את העניין. אני בהחלט בדעה שאנו מוכרחים לנהל את העניינים המוניציפליים תוך ארגעה חסימיות. אני חושב שאנו כאן באחד היסודות של החיים התקינים שלנו. משום כך אני מציע להעביר הצעה זו לוועדת הפנים של הכנסת.

היו"ר ב.צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תופיק טובי, להצעה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מצטער מאוד שאני מוכרח להציע להסיר מסדר-היום את הצעתו של

בשנת 1955 — זו השנה שבה נכנס הביטוי "כלתוריסם" לתוך המילון הפוליטי שלנו — קרה מעשה כפי שקרה בעיריית ירושלים. באותה שנה קרה מעשה דומה בעיריית נתניה. היו, כאמור, מתרסים, כל פעם עם אישים אחרים. כתוצאה ממה שקרה אז בעיריית נתניה הודח מר בן-עמי מראשות העיריה והדברים התנהלו ולא התנהלו עד כדי כך, שבשנת 1959 מינה שר הפנים המנוח, ברי-יהודה ז"ל, ועדה קרואה לעיריית נתניה. מה שנקרא בירושלים "כלתוריסם" נקרא בבאר-שבע "פליישריסם": מר פליישר שנבחר מטעם רשימת צ — הציונים הכלליים — פרש מהקואליציה שבחרה במר זריזי לראש העיריה וקשר קשר להדחתו ולבחירת ראש עיריה מטעם מפא"י. קמה אז סערה ושר הפנים המנוח, חיים משה שפירא ז"ל, מינה בינואר 1963 ועדה קרואה בבאר-שבע. מקרה דומה קרה בקריית בנימין, אשר בינתיים התמוזגה עם כפר-אתא. המצב החוקי באותה שנה איפשר גם הוא למנות שם ועדה קרואה.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

בקסטל שלך חתמו כולם בעט זהב נגד כלתוריסם. עוד לא קרה דבר כזה כמו שקרה אז. תגיד בקסטל שיפסיקו זאת וזאת כל העניין יפסק במשך 24 שעות. עושה זאת פקיד בכיר, לא סתם אדם, מנהל מחלקה.

שר-הפנים י. בורג:

אני הבאתי שורת אירועים כדי להוכיח שהעניין הזה הוא דבר נפוץ ומשום כך ההתנייחות חשובה דווקא. קריאת-הביניים של חבר-הכנסת סורקיס לא היתה לרווונטית להוכחה שאני הבאתי.

הבעיה היא בעיה כללית. ב"פרנקפורטר אלגמיינע צייטונג" מיום 19 בנובמבר 1970 הופיע מאמר על אותה בעיה, ושם דובר לא על קואליציה מקומית בשלטון מוניציפלי, אלא דובר על החלפת סיעות בבונדסטג. התברר שזאת 1949 החליפו 121 צירים של הבונד-סטג את כתובתם המפלגתית; כלומר, סיימו את חברותם בבונדסטג במפלגה אחרת מאשר זו שבה היו חברים כאשר נבחרו.

אגב, לאותו ויכוח יש שני צדדים: רצון הבוחרים שאסור להעלים ממנו עין, והמנדט החפשי של הנב-חרים שצריכים לפעול לפי מצפונם. התעניינותי רבות בתחיקה בכמה ארצות, באשר אני משוכנע כי אנו מחו-יבים לדאוג ליציבות במשטר המוניציפלי לא פחות מאשר במשטר המרכזי, אולם לא מצאתי כל תרופות.

רצוני לומר שמה שקרה ברמלה קרה נגד רצון המפד"ל, נגד רצון גח"ל, נגד רצון המערך, נגד הרצון המרכזי. בתנאים שלנו יש ויכוח ציבורי עם כל הטונים של מוסיקת לוואי, לא תמיד יכול המרכז להתגבר על האיש במקום, והדבר קרה ברמלה כאשר שלושה מרכזי מפלגות לא יכלו להשליט את שלטונם על האיש במקום.

לכן אני חושב — ואני אומר זאת לחבר-הכנסת סורקיס — שאין אנו משרתים שירות טוב את העניין המשותף של כולנו אם אנו כאן מנסים בקריאות-ביניים להעביר את הכדור או את החשבון מכתובת לכתובת. זוהי מחלת מדינה, זוהי צרת רבים, ורק במשותף, על-ידי הדגשת היסודות הדמוקרטיים והציבוריים, נוכל להת-גבר על הבעיה.

מרכזי סורקיס (המערך, עבודה—מ"ם):
לא בחור אותם למוכירות, העליבו אותם.

חופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הם, תושבי רמלה, ישפטו את ההנהלה החדשה בהתאם למידת דאגתה לאינטרסים החיוניים של העיר ותושביה, וקודם כל של השכבות המקופחות ושל השכונות המקופחות והמוזנחות בעיר. תושבי רמלה ישפטו את ההנהלה החדשה לפי מעשיה, ואם מגנוני המפגש לגנות המסרתיות איבדו את השליטה במועצת עיריית רמלה, הם האשמים למעשיהם; ואם יש להביע דאגה לגבי הרשויות המקומיות, הרי היה צריך להעלות מעל הדוכן את הדאגה למצבן הכספי של הרשויות המקומיות, מיות, שנוצר כתוצאה מחוסר תקציבים ותמיכה מצד הממשלה; ואם לדאוג למצבן של הרשויות המקומיות, צריך היה להביע דאגה על כך, שארבעה חודשים אחרי הבחירה אין מועצת עיריית נצרת יכולה לבחור באופן חוקי ראש עיר, וזאת בגלל הלחץ הכבד של הנהלת מפלגת העבודה בתל-אביב, וקודם כל של ראש הממשלה, הלוחצת על חברי סיעת העבודה בעיריית נצרת שלא להיענות לתביעת כל העיר ושל כל חברי המועצה להקים הנהלה משותפת. לכך צריך היה להביע דאגה ולשלול את דרכה הפסולה של הנהלת מפלגת העבודה הלוחצת על-מנת למנוע שיתוף פעולה.

(קריאות)

לכן הצעתי להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר ב.צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. חברי הכנסת ארזי, האם אתה מקבל את הצעתו של שר הפנים?

דאובן ארזי (המערך, עבודה—מ"ם):
אני מסכים.

היו"ר ב.צ. קשת:

יש שתי הצעות: האחת להסיר את העניין מסדר-היום והשנייה — להעבירו לוועדת הפנים.

הצבעה

בעד ההצעה להסיר את העניין

— מינוט

מסדר-היום

בעד ההצעה להעביר את העניין

— רוב

לוועדת הפנים

ההצעה להעביר את העניין לוועדת הפנים
נתקבלה.

חברי הכנסת ארזי דווקא. איש מאתנו לא יגן על כל-י תריסם, ואנו בהחלט נגד כללתריסם. כשעסקני העבודה שידלו את חבר סיעת ר"ח במועצה המקומית ביפיע לעזוב את הסיעה תמורת הנאה אישית, בזמן שכל הכפר ידע כבר על כך, לא קם איש לטעון נגד הכללתריסם של מפלגת העבודה. לכן הדאגה למחמה בכללתריסם צריכה להיות מופנית למקום הנכון.

מה שהיה כאן, בעיריית רמלה, אינו כללתריסם. אפשר להסכים להנהלה החדשה ואפשר לא להסכים לה, אבל זה דיוק מלהיות כללתריסם, ולא צריך לתרץ אבדן שליטת מפלגת ומרכזי מפלגת על אנשיהם במ"ם קום על-ידי תו הכללתריסם. המקרה כאן היה, שחברי סיעות מהמערך ומגח"ל התאכזבו מסיעותיהם וממדיניותן והתארגנו כולם יחד, שמונה חברי מועצת עיריית רמלה מעדות המזרח, להקים הנהלה חדשה. זאת העובדה. הם התאכזבו מהמערך, מגח"ל ומהמפד"ל והתמדרו נגד הממסד של מרכזי מפלגותיהם והקימו גוש חדש ובחורו בראש עיר ובהנהלה חדשים. מדוע הם כשרים כשקמה בקולותיהם הנהלת המערך וגח"ל, אבל אינם כשרים כשהם מקימים בעצמם הנהלה בלי המערך וגח"ל? תושבי רמלה וחברי המועצה שם הם המוסמכים לשפוט את הנהלת העירייה הקודמת וגם את ההנהלה החדשה שקמה, ואיני בא לשפוט את ההנהלה הקודמת או החדשה, אם כי לגבי הנהלת העירייה הקודמת, עם כל ההישגים שהוכיח אותם חברי הכנסת ארזי, יש טענות רבות, במיוחד של תושבי השכונות העניות ושל תושבים בני עדות המזרח. יש ביקורת על חוסר דאגה לאינטרסים של התושבים בשכונה הערבית, החוזים שם על בשרם את ההזנחה ברשת החינוך, בכיב, בסלילת כבישים, ברשת המים. אלה דברים מקומיים שהתושבים מכירים אותם, ותושבי רמלה, ובעיקר מקרב עדות המזרח, משי-מיעים ביקורת לא מעטה על הנהלת העירייה הקודמת. לכן השינוי בהנהלה הוא לאמיתו של דבר ביטוי להתאכזבות חלקים נרחבים של התושבים מהנהלה הקודמת. הוא ביטוי — ואין להתחמק מזה, חברי הכנסת, — להתמרמרות עדות המזרח בעיר על קיפוח ואפליה. מדוע נתעלם מן העובדה שכל שמונת חברי המועצה אשר החליטו להקים את ההנהלה החדשה הם מבני עדות המזרח? ובמקום להעיר על כך בכנסת...

(חברי הכנסת מ. סורקיס קורא קרי-את-ביניים)

חבל שלא קם מישהו לומר את הדברים האלה. צריך לטפל בבניית החברתיות הסוציאליות המצמיחות תופעות כאלה של התארגנות עדתית.

3. בעיות הנוער-במצוקה בארץ בכלל ובירושלים במיוחד

היו"ר ב.צ. קשת:

הכנסת תעבור להצעות לסדר-היום: בעיות הנוער-במצוקה בארץ בכלל ובירושלים במיוחד. הצעות לסדר-היום בשם זה או בשמות דומים הוגשו על-ידי חברי הכנסת פרוש, ביבי, ורדיגר, אבנרי, וילנה, אביזוהר, כץ, סנה, שוסטק וסנהדראי. לאור מה שהתרחש שלשום במליאת הכנסת אבקש את חברי הכנסת הנכבדים, כי בבואם להעלות את הצעותיהם ולנמקן יביאו בחש-בון שני דברים: ראשית, איך היושבי-ראש והסגנים עומדים על כך שעניין הטלוויזיה הוא בבחינת סוב וידיעה;

אבל אנו מבקשים להתחשב בעובדה, שמוסד מוכר הקים ועדת חקירה פנימית, לפי חוק שירות המדינה (משמעת), ואיננו מעוניינים כי הבעת הדעות תשפיע במידה זו או אחרת על גורל הדיון שם. שנית, לאור השמות השונים שניתנו על-ידי חברי הכנסת להצעותיהם, מציעים יושבי-ראש הכנסת והסגנים לאחד את כל ההצעות בשם אחד: בעיות הנוער-במצוקה בארץ בכלל ובירושלים במיוחד.

בשים לב לחשיבות הנושא אבקש את חברי הכנסת

4. הוועדה בדעה שגם לחיטכולים תקציביים של המטפלים, דאגתם הכנה למצב וחששותיהם שתחול הידרדרות רצינית במצב הצעירים אם לא יאושר תקציב נוסף לטיפול בהם ולשיקומם, היו השלכות לגבי הצעירים.

5. אין מסקנות אלה באות להוריד במאומה מחומרת הבעיה של נוער מנותק, שהטיפול המקומי והממשלתי אינו מגיע אליו או נכשל לגבי עקב חוסר כוח-אדם מספיק ומספק וחוסר כלים מתאימים.

הוועדה התריעה ומתריעה מחדש על הצורך בתיכ-גון יסודי ומקיף של פעולות מניעה ושיקום באזורים השונים בארץ והגדלת התקציבים המוקצבים להם, הרבה מעבר למקובל ולמצוי.

6. יושם לב לכך, שפעולות שיקום סוציאלי על-ידי עובדים פרטיים, קהילתיים, קציני מבחן, קציני מעקב וכיו"ב אינן פעולות ראוותניות שנגצי ציבור יכול להראות ולזקפן על חשבון פעילותו, מאחר שנושאות הן בצנעה ופירותיהן מתבטאות במניעת הידרדרות לתו-פעות מדאגות כפי שקרו בירושלים ועלולות לקרות גם במקומות אחרים.

7. הוועדה מציעה לשידורי השידור וכן לעתונות למצוא דרכים לפירסומים קונסטרוקטיביים שיעמידו באור נכון את המצוי והרצוי בשטח העזובה והעבריינות ובכך ימצאו אף הם בגדר מתקנים ומסייעים לפתרון הבעיות.

8. לגבי הבעיה הספיציפית מציעה הוועדה לראש עיריית ירושלים: א. להקים, בתיאום עם המרכז למניעת עבריינות של משרד הסעד, ועדה בין-שירותית, שתחפץ דרכים לסיוע לקבוצות הנוער הנ"ל ולשיקומם; ב. לערוך מחקר יסודי על ליקויי הטיפול והשיקום בהם בעבר ולהסיק ממנו מסקנות לגבי בני נוער אחרים, בירושלים ומחוצה לה, העלולים להידרדר בעתיד אם לא יושקמו במועד, ובכך נהיה בבחינת מקדימים רפואה למכה.

אני רוצה להתייחס לסיכומי הוועדה, שהביעה את דאגתה מצורת הפירסומים בשידורי השידור ובחלק מה-עתונות בנושא הנדון, ומה שחששו לא בושש לבוא. עדיין אין בידי כל הפרטים, אבל מספיק מה ששמעתי על התפרצויות-באראקות של צעירים בשכונת התקווה, בממדים רציניים.

מנחם פרוש (גח"ל):

אין מקום להפריז בכך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

מעל במת הכנסת אני רוצה לשאול: איך ייתכן שמפלגה גדולה ומכובדת כמפלגת העבודה, המחזיקה בשלטון, אינה גוערת בעסקן שלה בירושלים, הקורא לצאת באימוץ מצד אנשי נחללות לדירות פאר בקריית-וולפסון? ומה הן התוצאות? כעבור עשרים-וארבע שעות פרצו באראקות בשכונת התקווה. יהיה הדבר ברור, שלכל זה יש קשר ישיר. יש אנשים חלשים שאינם מעריכים את חומרת הדבר של ניצול בעיות סוציאליות, אשר כולנו חותרים להתגבר עליהן.

אין צורך כלל להוכיח גדול חומרת ההשלכות בני-פוח המגמה והמסוכנת להלביש לנערים מסכנים אלה אידיאולוגיות פוליטיות ולהוסיף שמן למדורה, בלביבי ציריהם ובעידוד מעשים שלא ייעשו.

להתייחס לנושא כפי שהוגדר. כן אבקש את חברי הכנסת לשמור על גבולות הזמן ולא לשכוח שהערב אנו חוגגים את חג הפורים.

רשות הדיבור לראשון המציעים — חבר-הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. שלושה גורמים הם שגרמו לנו את בעיות הנוער במצוקה: (א) הפער החברתי; (ב) גישוש באפלה וחוסר בהירות בטיפול בנושא שגרם לחוסר תיאום בין אלה שבידם לטפל בבעיה זו; (ג) המעבר הדרסטי — ולדעתי זהו היסוד — מחינוך של אמונה תמימה, שייחדה את בני עדות המזרח, עד להתערטלות מערכים הקדושים לנו, על-ידי מתן חינוך חילוני.

לפני שאנסה לבאר את שלושת הגורמים האלה, ירשה לי היושב-ראש להביא כאן לפני חברי הכנסת את סיכומי הוועדה הארצית למניעת עבריינות, שעשתה מחקר יסודי בבעיית "הפנתרים השחורים" בירושלים, סיכום שהועבר ביום 28 בפברואר 1971 לראש העיר ירושלים, מר טדי קולק. ועדה זו, שפעלה בראשותו של השופט א. מלמד, עשתה עבודה יסודית, שמעה את כל הגורמים. ואלה סיכומי הוועדה:

"הוועדה שמעה חוות דעת מנציגי המחלקה הסוציאלית בעיריית ירושלים, קיבלה העתקים ואיגפור-מציה על הפירסומים בעתונות, ברדיו ובטלוויזיה. בדיו-נים בנושא זה השתתפו נציגי המשטרה, שירות המבחן למבוגרים, שירות המבחן לנוער, משרד החינוך, עיריית-משרד הבריאות, הסוכנות המרכז למניעת עבריינות ומשרד הסעד.

בסיכום דיוגיה החליטה הוועדה להעביר מסקנותיה והמלצותיה בשלב זה לידיעת הציבור. ואלו הן המס-קנות:

1. הוועדה מודאגת מאוד מצורת הפירסומים בשי-רות השידור ובחלק מהעתונות בנושא הנדון. פירסו-מים אלה גרמו לניפוח הבעיה והעמדתה לפני הציבור בצורה שאינה הולמת את המציאות. בין היתר נוכחה הוועדה לדעת שחלק ניכר מהדברים שנאמרו על-ידי המרואיינים הצעירים ברדיו ובעתונות הושמו בפהם על-ידי גורמי חוץ. גם השם "פנתרים שחורים" הושאל להם מבלי שבינו ויזדהו עם משמעותו האידאולוגית.
2. מדובר בקבוצה המונה כמה עשרות צעירים, של-70% מהם עבר פלילי ו-6 או 7 מהם הם עבריינים פליליים מועדים. קבוצה זו היא המישקע של נוער עוב ועברייני, שהשירותים המקומיים והממשלתיים הק-יימים לא הצליחו לשקמו, והוא נשאר מנותק, בלתי-מועיל, בלתי-מסוגל להיקלט בעבודה בצינורות המקו-בלים, וכיו"ב.

3. קבוצות במצב דומה קיימות גם בערים אחרות ובעיירות פיתוח, והשונו ביניהן לבין הקבוצה הידו-שלמית מתבטא אך ורק בכך שקבוצה זו נוצלה על-ידי גורמי חוץ ש"הלבישו" עליה אידיאולוגיה פוליטית שאינה מוכרה כלל לצעירים אלה, והיא עלולה לגרום לליבו-יצרים, איחוד ממורמים לפעולות דסטרקטיביות על רקע קיפוח אישי, עדתי וכיו"ב. באמצעות אופי הפיר-סומים הנ"ל עשוי נגע זה להתפשט בצורתו המעוותת לאזורים אחרים בארץ.

עושים לתקנתו של אותו נוער, אשר חרג מהמסגרת ונמצא כבר בחבורות רחוב. ועל כך אני רוצה להתעכב. הגורם השני שהזכרתי בתחילת דברי הוא הגישוש באפילה וחוסר בהירות בטיפול בנושא זה, שגרם לחוסר תיאום בין אלה שבידם לטפל בבעיה זו. ואני קובע זאת לאחר שלמדתי את הנושא מאלה שהקדישו זמן רב לכך ויש להם גם נסיון בטיפול בעבריינות הנוער, והם ערכו מחקר בתחום המושגים תרבות, תת-תרבות ותרבות-נגד. הנה, למשל, פרופ' דלף קרמה, מומחה לעבודה קהילתית מארצות-הברית, אשר שהה בארץ כאורך במשך שנת שב- תון באוניברסיטה העברית, מירסם מחקר על העבודה הקהילתית בארצנו, וגם הוא מצביע לאורך כל הקו על גישוש באפילה וחוסר בהירות בכל הכרוך בטיפול סוציאלי-קהילתי.

עניין חבורות רחוב הוא נושא שאפילו בתחומי המחקר המודרני עדיין נמצא בשלבי מחקר, תיכנון ולימוד. גם בארצות-הברית, שבה נעשו מרבית העבודות במסגרת זו, מתברר שאין נתונים מדויקים על אמצעי טיפול מתאימים ואין הצבעה על הצלחות רבות. וכך מתלכטים מומחים בתחום זה, כמו מר בלוק ומר גייהרדורפר, וכן מר כהן ומר ואהולין. בעיה זו מעסיקה הרבה ארצות, וכידוע יש הבדלים ניכרים בין מבנה כנופיות נוער רחוב באנגליה לבין מבנה כנופיות כאלה בארצות-הברית.

בעוד החוקרים ממשיכים במחקריהם, רואה אני שביב אור ביזמה המבורכת של הקמת מטה-גג לקידום הנוער הבעייתי בירושלים, בחסות ראש עיריית ירושלים מר קולק ובהשתתפותי. במטה זה ישתופו כל הגורמים שיכולים לתרום לפתרון הבעיה, בכללם המשרדים הנוגעים בדבר, היינו משרד הסיעה, משרד החינוך ומשרד העבודה.

הרשה נא לי, כבוד היושב-ראש, לפנות בשני מש- פטים לחברי הבית מכל הסיעות, ללא הבדל, שהרי כולנו כה רגישים לבעיה, כולנו כה מזוועעים מהגילויים שנתגלו לעינינו על נוער יהודי אחינו ובשרנו, שמתדרדר במעשי פשע. הגענו לידי כך שנוער זה מכזיז על עצמו כלאומי, מרים דגל וצועד בראש כל חוצות, וכולנו מלאי חרדה לאן זה יולך, ואין כל ספק שאם זה יתפתח כפי שמתפתח, הרי זה עלול להמיט עלינו אסון מכל הבחינות.

דע מה המקור. לדעתי המקור לבעיה זו רק בדבר אחד: בזה שלא נתנו דעתנו לחינוכם של הילדים האלה לתורה ולמצוות. חינוך לתורה ולמצוות — זהו החיסון; זה שחיסן את הנוער שלנו בעבר לא להתדרדר. מאחר שעירטלנו אותם מהערכים הקדושים, הגענו למה שה- גענו. זו הסיבה, זו סיבת הסיבות. לעוני ולחינוך יש להתייחס ברצינות; להיותם הסוציאליים יש להתייחס ברצינות. נקח לדוגמה את ירושלים ונראה מה בשערי חסד, מה במאה שערים, מה בבית ישראל, מה בוכרון משה. תשאלו את המשטרה ותשמעו שבמקומות אלה אין פשיעה. מפת הפשע של ירושלים אינה כוללת את המקומות האלה. מה הסיבה? מה החסינות? — עיר- טולם של אותם יהודים תמימים מעדות המזרח מכבוד לערכים הקדושים והמסורתיים, מהכבוד לאב ואם, מכבוד לחכמים ורביים — זהו המקור הישיר לכל האסון הגדול הזה, שאנחנו רואים אותו כאסון לא-ישוער לעמנו.

יחד עם כל המאמצים שיש לעשות בתחום זה, במיוחד בהזמנת משאבים כדי לשפר מצבן הסוציאלי

קיבלתי עכשיו מהיועץ המשפטי לממשלה, מר מאיר שמגר, העתק מכתבו לסגן יושב-ראש הכנסת, חבר- הכנסת יצחק גבון, שבו הוא מודיע לו כי "העדרו בעת הדיון על תקציב משרד ראש הממשלה לחבר-הכנסת פרוש, שהוא איננו יכול לאזכר את הסענות נגד כתבי הטלוויזיה הואיל והנושא הזה נמצא 'סוב יודיצה', לא היתה במקומה". לפי דעת היועץ המשפטי לממשלה — כפי שבאה לידי ביטוי באותו מכתב — העניין איננו סוב יודיצה. הוא מניח "כי במקרה דנן אירעה אי- הבנה". אכן, אני מבין שהיתה כאן אי-הבנה — וסלחתי על כך. אך לא ויתרתי על זכותי להעלות את הנושא החמור הזה של אנשי הטלוויזיה, ואני מקווה שגשיאות הכנסת תאפשר לי זאת בקרוב.

וכעת אחזור לשלושת הגורמים שגרמו לנו את בעיית הנוער במצוקה, ואתחיל בגורם הראשון — הפער החברתי.

יש להזרים משאבים כספיים לשם הפחתת הפער החברתי. לולא העבודה האינטנסיבית של משרד הסעד — ואני מבקש את שר הסעד על גישתו העניינית לנושא — (המחלקות הסוציאליות העירוניות, היינו מזמן רואים לפנינו התפרצויות העם העצום העצור בשכבות רחבות הסובלות באמת סבל לא-יתואר מתנאי הדיו, מחוסר האמצעים לכלכלת משפחות, מחוסר הצרכים המינימליים. בהזדמנויות קודמות הזכרתי ואמרתי — ואני רוצה לחזור ולומר — שחטא גדול חטאתי כממונה על המחלקה הסוציאלית כאשר חרגתי ממסגרת התקציב בסכום של 700,000 לירות. למה עשיתי זאת? כש- התחיל החורף וראיתי את מבצן של מאות משפחות שלילדיהן אין אפילו סוודרים ונעליים, כאשר ראיתי בבתי רבים שלושה-ארבעה ילדים מתכסים בשמיכה אחת — לא יכולתי אני וגם העובדות הסוציאליות לא יכלו מבחינה נפשית לעמוד בפני המצב המזועזע הזה. חרגתי ממסגרת התקציב וסיפקנו צרכים של ביגוד, ציוד בית ותנורים. אני מעריך את היענות ראש העיר והנהלת העיר לצרכים חיוניים אלה.

זוהי רק דוגמה אחת למצב המשקף את הפער החברתי. נדע ברורות: עם הקמת שכונות פאר לבני ארצות הרווחה, ליד משכנות עוני, מחובתנו להפחית הפער החברתי.

אני חייב גם לציין לשבחם של הנהלת עיריית ירושלים וראש העיר, שבהכנת התקציב החדש יש העלאה ניכרת מאוד בסכומים המוקצבים לשירותי הסעד. וכן חייב אני לציין בהערכה את שר הסעד מר מיכאל חוגי, השוקד על מציאת המשאבים הדרושים להפחתת הפער החברתי, ואני מקווה שימשיך במאמציו אלה לשם גישור על פני הפער. חובת הממשלה ושר האוצר לתת דעתם לצורך חיוני זה ולהזרים את המשאבים הדרושים כדי לבלום בעוד מועד את הפרצות המתפרצות.

כל מי שחקר ובדק את בעיית הנוער במצוקה קובע, שהפער החברתי הוא גורם רציני מאוד לבעיה כאובה זו. אמש סיידר חברי ועדת החינוך וועדת השירותים הציבוריים בכמה בתי-נוער. ונכתנו ונודת כי הפער החברתי מהווה גורם רציני. כל אימת שביקרתי בקרב נוער בעייתי זה, תמיד יצאתי עם משקע מכאיב. עלונו לתת דעתנו לבעיה בצורה רצינית ביותר. אבל אם הפחתת הפער החברתי היא אשר תמנע את התפשטות התדרדרות הנוער, חייבים אנו לתת את דעתנו מה

אמנם מי שאין לו בית נוח, בגד חם ולחם די צרכו, קל לו יותר לעבור את הגדר מן המותר אל האסור. אך אין להשלים עם כך. אפילו המצוקה הכלכלית, כשיש עמה תבונה אישית וכוחות נפשיים מאוֹנים, יכולה להיות לעתים מקור דחף לתכונות נאצלות ועשירות המוככות את האדם ומעלות אותו למעשים יפים וגדולים.

בכל אדם קיים פוטנציאל של כוחות נפש אדירים, אשר באמצעות כוח הרצון שלו יכול להפכם למכשירים יעילים בדרך אשר בה יבחר ללכת.

הנוער הישראלי גילה לעתים קרובות כושר מעולה בשדות יצירה שונים. הוא דההים את העולם בכשרו בשדות הקרב, הוא שימש מופת גדול בבניין מולדת והחייאת השממה, והדריה נושא לגאונות העם, ובצדק. נוער זה נדרש עתה שלא לתור אחר מעשים אשר ימוֹססו ויפחיתו את הילת מעשיו. הנוער אשר הגורל האיר לו פנים נדרש קודם כל להיות שותף למצוקתו של הנוער אשר לו המאכזר הגורל ועליו להטות שכם כדי לעזור לו לצאת ממצוקתו.

בהקשר זה רצוני להתייחס לסוגיה אחת: עם החרפת בעיית הנוער לאחרונה מנסים גורמים מסוימים להתסיסו ולנצל מצוקתו ולהשתמש בה כמכשיר להחדרת השפעתם על חלקי ציבור זה. יש לגנות את השימוש במצוקתו של אדם לצרכים אינטרסנטיים לא כשרים. על הנוער הנאבק לתקון מצבו לדחות מקרבו כל גורם כזה ולהעמיד את מאבקו על הדרך אשר תקנה לו אהדה והזדהות בחברה הישראלית.

חייב אני להתייחס, רבותי חברי הכנסת, לגורם נוסף בסוגיה זו, המהווה כתובת ראשית במצוקתו של הנוער, הלא הוא הממשל הישראלי. צר לי לומר, אדוני היושב-ראש, כי אינני מאושר כלל מהיקף פעולותיו של הממשל בישראל, בכל תקופותיו, לפתרון הבעיות הסוציאליות בישראל. אין כמעט ממשלה בישראל שלא נקטה אמצעים לטיפול בבעיות סוציאליות בכלל ובמצוקה בפרט, אולם לשום ממשלה בישראל לא היתה ראייה מקיפה וכוללת של בעיה זו על כל צדדיה. לפי מיטב הכרה, גם כיום אין לממשלה — שחברי נמנים עליה — מדיניות סוציאלית לאומית מקיפה וכוללת החותרת להקלה הדרגתית של המצוקה והעוני בדפרי סיהם הרבים. לדאבוני הגדול, אין לממשלה הזאת ולא היו לממשלות שקדמו לה, שגם האופוזיציה של היום היתה בתוכן, תכניות להקטנה אפקטיבית — אני שם את הדגש במלה "אפקטיבית" — של הפער המתרחב בהתמדה במדינת ישראל.

מלגלים על הנוער הירושלמי ואומרים שילך לעבוד במקום להלך בטל; שילך ללמוד במקום לבלות זמנו בקרנות רחוב. איני בא להגן על נוער זה בנקודות אלה, אבל איני מלגלג עליו. גם אני דורש ממנו לעבוד וללמוד, אולם בעת ובעונה אחת אני גם מעמיד את עצמי בפני הביקורת אם אמנם פתחנו לנוער זה את הדרך לעבודה וללימודים, אם סללנו לו את הדרך ונתנו בידיו את המכשירים לכך. חושש אני מאוד שלא עשינו כך. שואל אני את עצמי: מדוע יכולנו לעולל זאת, אם כאשר מעד מישהו לעבר העבריינות בשגגת נעורים חפזה?

המדינה חייבת ליצור את המסגרת לכל נער — לזה המבקש לעבוד ולזה המבקש ללמוד. גם צה"ל חייב

של המשפחות מחוסרות האמצעים, כל נשכח שיסוד היסודות הוא חינוך לשמירת תורה ומצוות. זה יחסן את הנוער מפני ההתדרדרות, שכולנו רוצים למנוע אותה.

הי"ד ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ביבי, ואחריו לחבר-הכנסת כהנא.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בשנים האחרונות עדים אנו לתופעה מחמירה והולכת, שמתעוררת דמות החברה הישראלית, בהיותה מתרחקת מערכים וממקורות שמהם שאבה וצמחה. חולשת הדעת הפוקדת את חברת השפע בעולם אינה פוסחת עתה גם על ישראל. לאחרונה מתגלים חלקים בחברה הישראלית אשר מראים סימני השתכרות מהיש אשר הגיעו אליו, ובעיקר מהיש החמרי. סימנים אלה, המופיעים גם בחלקים אחרים של חברתנו ועל רקע אחר, יש בהם יסודות חמורים, המאיימים בצורה רצינית על רמת מוסריותה, על סדרי קיומה הבריאים ועל מיטב ערכיה של החברה הישראלית.

בחברה הנוגרת בישראל מסתמנת התערערות מדאגה כתוצאה מפעולות סחף מתמדת בחלקים רבים ממנה, לעתים בכיוונים שונים, אך כל חלק נוטל עמו קטע בהתערערות זו. התערערות חמורה זו נותנת אריתיה בבני הנוער אשר לא מצאו לאחרונה, כנראה, בדרכי המבוגרים את הדוגמה והמופת לדרך שיש ללמוד ממנה ולכבדה. סבור אני כי מה שמתרחש בין בני הנוער אינו אלא השתקפות פגמיה של כלל החברה הישראלית וסימנים חיצוניים של מחלותיה.

המצוקה הקיימת בין בני הנוער אינה חמירה בלבד, אלא רוחנית-תרבותית בעיקרה. אמנם המצוקה החמירה כורכת עמה לרוב גם את המצוקה הרוחנית-תרבותית, אך יש גם שעושר רוחי מותרות הם המובילים נוער אל התרוקנות מחיי תרבות ורוח ומצעידים אותו אל פתחי העבריינות והניווט.

כמובן אין להשוות בין השניים ולהעמידם מול ביקורת אחידה. אין דומה נוער אשר דווקא ה"יש" מעביר אותו על דעתו לזה אשר ה"אין", המחסור, מוציאו משיווי משקלו. אך אלה גם אלה זקוקים להדרכה, הכוונה וטיפול.

שותף אני לסבלו ולמצוקת נפשו של הנוער מקרב המשפחות הנתונות במצוקה ומזדהה עם מאבקו של כל נער לחיים תקינים יותר, לעבודה בכבוד, לתנאי דיור וליציאה משולי החברה המעיקים עליו ומדכאים את נפשו.

משוכנע אני כי נוער זה, ככל בני הנוער, זכאי לחיים שיאפשרו לו מיצוי הכוחות החיוביים הגנויים בו, כדי שיוכל להעלות את עצמו.

בר יחד עם הזדהות זו עמו רשאית החברה לדרוש מבני הנוער לנטוש כל מעשה שיש עמו כדי להפך או לפגוע בחוק או בסדרי חברה תקינים, אשר בהכרח יובילו אל העבריינות ואל שולי החברה. על הנוער לנטוש את חיי הרחוב ומועדוני הבידור הזולים, ולהקדיש מכונו ומוזמו לפעולה החינוכית והתרבותית תוך חיפוש אחר ערכי אנוש וחברה בונים ויוצרים.

הגיע לאישיות תרבותית בונה ויוצרת ערכים. מאמין אני כי תרומה מצדכם למאמצים של החברה והמדינה עשויה להעלות את קרונכם ולהעמידכם בשורה אחת עם מיטב האדם בתוכנו.

הי"ר י. גבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קלמן כהנא, באותו נושא.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. עתונות הבוקר משמשת רקע מתאים לוויכוח על הנושא שרצוני להעלות היום לדיון בכנסת: ידיעה על התפרעויות בחצות הלילה ברחוב הראשי של שכונת התקווה בתל-אביב שהשתתפו בהן מאות צעירים ששיחקו מקודם במשחקים אסורים ואחר-כך פרצו לרחובות. זה מחד גיסא. ומאידך גיסא, בעמוד הראשון של העיתונים — צילום נהדר של מהלומה שמנחית מתאגרף אחד בראשו של מתאגרף שני ושניהם זכו בגללה לתהילה עולמית ולהון רב. מת-ווספת לכך הידיעה שמשלם המס הישראלי יצטרך לשלם טבין ותקילין, ובמטבע חוץ, כדי לאפשר למיליון צופים בישראל לחזות בטלוויזיה היאך "שייגן" אחד מרביץ ל"שייגן" אחר, והיאך רבבות מריעים לאותו ספורט "מחנן".

רבות, זה עדיין מועט שבמועט. אינני צריך לתאר מה שקורה. הכל יודעים זאת, הכל מדברים על גוער שולי, על פתורים, על התפרעויות. אין ספק שיש עיוות סוציאלי; אין ספק שיש צורך לתקן, מבחינה סוציאלית, כל הניתן לתיקון; אין ספק שצריך לעשות מאמץ עליון כדי להגיע למצב שבו יחדל אביון מקרב הארץ. אבל, רבותי, לא זה שורש הבעיה, ולא זה יפתור את הבעיות. גוער שולי זה יש בו לא רק גוער ידוע-עוני; גם "בני טובים" העושים בגלוי ובמחשך מעשים אשר לא ייעשו — אף הם גוער שולי ואף הם בעייתיים, ואף הם צריכים לגרום לנו דאגה, לא פחות מהגוער של השכונות. ואני משתבםם באיזה שוויון-נפש אנו עומדים מול התופעות המאיימות על קיומנו — אני אומר במפורש: קיומנו — כי, רבותי, אף רומא האדירה לא התפוררה אלא על-ידי ההתדרדרות המוסרית שלה. ואנו במו ידינו עושים למען אותה ההתדרדרות.

נזכיר את נגע הסמים העלולים, חלילה, לסכן את בריאותו וכופר עמידתו, איכפתיותו ורצונו של העם. אנו קוראים כי עישון חשיש נהפך לכרטיס ביקור לחב"ר. כך אומר מנהל המכון לקרימינולוגיה באוניברסיטת תל-אביב. הנגע פשה לציבור האינטלקטואלי. פרופסור באוניברסיטה מטיף לעישון החשיש מעל דפי עיתון בוקר, אחד הנפוצים במדינה. אנשים מחוגים אשר נותנים את הטון באמנות ובבידור יכולים לספר שאמנם יכולים לצאת מכך ילדים מפגרים, אך המחיר שווה. כי אין — הכל מותר וכל מחיר שווה רק כדי ליהנות מהחיים. ולא תועיל שום תעמולה נגד סמים — אם לא ניגע ביסוד הבעיה. פרופסור אמנון רובינשטיין כותב ב"הארץ" מאמר נגד נגע הסמים, אבל הוא מוכרח להדחות שהחשיש בא כחיקוי לתרבויות אחרות. זרות לנו, והשאלה היא לא היאך להילחם נגד החשיש, אלא היאך להילחם נגד החיקוי, החיקוי האיום הזה לתרבויות הזרות.

יש לנו אמצעי קומוניקציה עצום כמו הרדיו. ואם

לבדוק את גישתו לנוער זה מחדש, כדי שיוכלו לשקם את אישיותם ולפלט נתיבי חיים חזשים.

אולם המצער מכל הוא, אדוני היושב-ראש, שאין למדינה תכנית לקדם פתרון לבעיית המצוקה במובנה הרחב. אין לה תכנית לקדם פתרון בעיית הדיור של השכבות החלשות, על משפחותיהן הגדולות. אין לה תכנית כיצד לחלק את המשאבים הכלכליים, לא רק אלה שכבר חולקו, אלא גם אלה ההולכים ונוצרים, אשר יעמדו לרשותה, להקטנת הפער ולהקלת המצוקה. כל מה שעושה הממשלה לסתימת הפער — ואמנם היא עושה — אינו עומד ביום יס להפתחתו הכלכלית, ובכלל זה עליית רמת השכר ורמת החיים, התפתחות עצומה, ההופכת את פעולותיה החיוביות של הממשלה לחסרות השפעה על הקטנתו המעשית של הפער.

חיווק לדברי אלה אני מוצא בדברי המנהל הכללי של המוסד לביטוח לאומי ד"ר כץ, שנתפרסמו בחוברת "בטחון סוציאלי" מפברואר 1971, בעמוד 6, בזה הל"ש: "בשנים 1959—1969 שילמנו למשפחות מרובות ילדים (4 ילדים ויותר) קיצבת משפחה בגין ילדיהן, שהסתכמה ב-231 מיליון לירות בערך. קיצבה זו היא הטבה כספית, שנועדה לסייע למשפחה לקיים רמת חיים הולמת בהתחשב במספר ילדיה, או בגודל הוצאותיה בגין הילדים. סביר היה להניח, כי הפניה זו של משאבי כסף בסך רבע מיליארד לירות בקירוב תשפר את רמת החיים במשפחות הגדולות. אכן, אין ספק כי הטבה כספית זו שיפרה את מצבן הכלכלי של דווקא מצבן הכלכלי של המשפחות הקטנות שזר יותר בעשור הנדון; הגאותיהן — ההטבות מצמיחת המשק — היו גדולות יותר. ב-1959 היתה ההוצאה לצריכה נפש במשפחות הגדולות (6 נפשות ויותר) 64% מן ההוצאה הממוצעת לנפש בקרב כלל המשפחות בישראל (2 נפשות ויותר). למרות פיצוין של המשפחות הגדולות (ב-231 מיליון ל"י), בתקופה של עשר שנים, נפלה ההוצאה לצריכה לנפש במשפחות הגדולות ל-43% מן ההוצאה לנפש בין כלל המשפחות בישראל ב-1969. לא היה איפוא בכוחו של הפיצוי — קיצבת המשפחה שניתנה למשפחות הגדולות — להיטיב את מצבן היחסי. יתר על כן, הקיצבה אף לא שמרה על רמת הצריכה לנפש במשפחה הגדולה ביחס לזו שבמשפחה הממוצעת". אלה מלים כדרבנות. על הממשלה, לאור דברים אלה, לבדוק את דרכה, לראות אם מה שהיא נוהגת לאותן שכבות חלשות בא להקטין את הפער או רק לסתום פרוצות הכרחיות.

לבסוף, רבותי חברי הכנסת, אנו כאן, כקואליציה כאופוזיציה, איננו יכולים להסתפק במס שפתיים לבעיה החמורה של מצוקת הנוער, אשר שרשיה נמצאים עמוק בתוך כלל החברה הישראלית ומעשיה. הממשלה נדרשת להציב לפניו תכנית 10—15—20 שנים, אשר תעשה בהדרגה לחיסול המצוקה הלכה למעשה, ועל החברה הישראלית לסייע לה במאמציה להקדשת המשאבים בכיוון זה.

אל הנוער אני קורא: אל תמתנו לעזרתם של אחרים כדי להרים את עצמכם ולהעלות את אישיותכם לדרגה חיובית וחיונית לחברה ולמדינה. עליכם לסמוך, קודם כל, על כוח הרצון, היכולת והכשרון הגנויים בכל אחד ואחד מכם, כדי להשתחרר ממועקת המצוקה ול-

אמצעי ביזור לפתחי זונות. אחרת — שום דבר לא יועיל והבן יחטא ויחטא ויחטא, והתוצאות של חטאו ברורות.

אמרו חז"ל במסכת ביצה, כי ישראל עזין באומות, והסבירו: מפני מה ניתנה תורה לישראל? מפני שהן עזין. ומוסיף רש"י: וניתנה להם תורה שיעסקו בה והיא מתשת כוחם ומכנעת לבם. יש רק עצה אחת — וביידיכם, ובידינו, היא.

הי"ר י. נבון:

להצעה בנושא דומה — רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת וילנר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. שוש בעיות התייחדו לגבי פרשת "הפנתרים השחורים". לגבי כולן אפשר לומר על התנהגות הממשלה, כדברי טלייראן בשעתו: "זה גרוע ממשע — זו טפשות". ישנה הבעיה החברתית, ישנה הבעיה המשטרית, וישנה הבעיה הפוליטית.

אשר לבעיה החברתית:

עם התקרב השלום למדינתנו מזדקרות כל אותן בעיות פנימיות, אשר טיפאנו אותן במשך השנים מתחת לשטיח המלחמה. עדיין יש בעיה של פער סוציאלי מאמיר, ויש בעיה של הרגשת קיפוח ערתי. שתי הבעיות האלה מצטלבות, וכאשר מצטלבת הרגשת קיפוח ערתית עם הפער הסוציאלי — מתחילה התדרדרות הרת-אסון. כך הולך בכל מקום בעולם, וגם אצלנו. אולי מגיעה תורה כלשהי ל"פנתרים השחורים" מירושלים על ששלחו לנו למדינה כולה, תזכורת על קיום הבעיה הזאת.

לא אנסה היום לנתח את הבעיה למעמקיה. לשם כך דרוש יכוח כללי במליאת הכנסת. אגיד רק זאת: מצטבר כאן חומד נפץ, שהוא כפצצת-זמן מתחת למבנה מדינתנו.

בני-אדם אינם שווים; לא במנת-מישכל, לא בכשרונות, לא בכוח הרצון. תורת השוויון המיכאני פשטה את הרגל בכל מקום. אבל שוויון אחד הוא חינוכי לב-דיאות כל חברה: שוויון ההזדמנויות. שוויון כזה, רבותי חברי הכנסת, שוב אינו קיים במדינת ישראל. נער הגדל בשכונת רחביה ונער הגדל בשכונת מוסדרה, כששניהם בעלי אותה מנת מישכל, אותו כשרון, אותן תכונות של אופי — אין להם אותה הזדמנות בחיים. אחד יקנה אחרי כמה שנים "יגואר", השני ייהפך ל"פנתר". וזהו הפער האמיתי והמסוכן ביותר, הטעון חומד נפץ.

אני מוכרח לומר שכאן חלה התפתחות הרת-סכנות בעשרים-שלושים השנים האחרונות. כשהייתי נער — יורשה נא לי להיות אישי דלג — גדלתי במשפחה עניה; נאלצתי לעזוב את ספסל הלימודים לפני שסיימתי את בית-הספר היסודי. אבל היתה לי הזדמנות בחיים. היום, נער הגדל בשכונות מסוימות במדינה, והעומד באותו מצב, העומד את בית-הספר היסודי אחרי כיתה ז' — איזה סיכוי יש לו בחיים חוץ מאשר להיות לעברנין צעיר?

אין זה דומה, רבותי, לבעיית "הפנתרים השחורים" באמריקה, שהיתה תנועה פוליטית ואידאולוגית מראשיתה. אבל יש באמריקה הרבה דוגמאות לתופעות

שם מטיפים למתירנות, אם רשות השידור של מדינת ישראל שולחת לרחובות עיר שליח משלה ובידו אלבום פורנוגרפי, ועושים לאלבום זה פירסומת על-ידי כך שמרואיינים על-ידו ובאמצעותו עוברי-אורח וילדים צעירים — האם זה איננו פשע נגד המוסר, פשע נגד האנושי ופשע נגד המדינה? ואם באוניברסיטה מציגים סרט דגמים סרטים שאסרה אותם הצנזורה — למה לא יוכלו ליהנות גם לא-סטודנטים מסרטים שכאלה? ואם יומם ולילה מטיפים במודעות ענק מעל קירות עיר ומעל דפי עתונות למתירנות כללית, מה הפלא כי יש פרי באושים זה שעליו מתריעים כעת?

סבבנו בכחש. הביאו לנו טלוויזיה לימודית. הישגה הלימודי יצא בהפסד שגרמה בכך שפתחה לנו טלוויזיה כללית. סיפרו לנו שצריך להרחיב שידורים בטלוויזיה לערביי ישראל והשטחים למען לא יראו רק מה שמציג לפניהם האויב. גם זה כחש. גם זה בא רק כדי להרחיב את השידורים בטלוויזיה, אשר בחלקם לפחות הם בגדר ממריץ לפשע. סיפרו שמוכרחים לשדר בלילי שבתות כדי למנוע מהנוער הסתובבות ברחובות עיר, והשידורים שמשדרים אינם טובים מאותה הסתובבות, והם מכניסים תועבה לתוך תוכו של הבית.

התיאטרון, הבמה האמנותית, שהיתה צריכה לעדן את האדם וטעמו, באמצעים ממלכתיים, בכספו של משלם המס הנדרש להדק את תגורתו כדי לאפשר רכישת "פאנטומים", מלעיטה את הצעירים והמבוגרים בתופעות זנות ופריצות.

אחרי כל אלה — מה כי תלינו על הנוער? מנסים להתגבר על הקשיים על-ידי חינוך מיני. את החינוך היסודי ביותר נותנים ההורים, על המורים, על כל המבוגרים יחדיו. מהי התנהגותם? אם בשידורי ישראל יכולה להופיע אם ולהגיד שלא איכפת לה מה שבתה בת הארבע-עשרה עושה — הרי לא יעזרו התרעותיה של ראש הממשלה ולא ישיבות ועדת השירותים של הכנסת ולא נאומים שלנו היום כאן.

ואם כל החינוך המיני במסגרות מסוימות אינו אלא חינוך לשימוש באמצעי מיני, הרי כל מה שנאמר לא יועיל. ואף אירוגני נוער חלוציים לא יועילו כאן ולא יסייעו, אם בתחום רגיש זה ובתחום המתירנות המינית אף הם יטיפו להפקרות או ישלימו עמה.

רבותי, לצערי עלי לומר שלדעתי שום דבר לא יועיל, אלא אם כן נחזור לתרבות המקורית שלנו, לתורתנו. מקור כל הרע הוא שרבים רבים מאתנו עזבו מקור מים חיים, דרך חיותו של העם, ונטפלו לתרבויות זרות, שהם מחקים אותן. ואם עמים אחרים אולי יכולים להרשות לעצמם, עמים עצומים המונים מיליונים רבים — אנו עם קטן, עם החי בכוח המוסר שלו, לא נעמוד, חלילה, בדבר הזה.

זכור לכם אותו מאמר חז"ל במסכת ברכות, דף ל"ב, המובא ברש"י על התורה בספר שמות, פרק ל"ב: "אמר דבי חייא בר אבא, אמר דבי יוחנן, משל לאדם אחד שהיה לו בן, הרחיצו, וסכו, והאכילו, והשקהו, ותלה לו כיס על צווארו, והושיבו על פתח של זונות — מה יעשה אותו הבן שלא יחטא?" רבותי, זה מה שאנו אומרים: תרחיצו, תאכילו, תשקו, תעשו כל דבר טוב — אך אל תהפכו את הרחובות לפתחי זונות, אל תהפכו אמצעי הקומוניקציה לפתחי זונות, אל תהפכו

המוסדות הללו הם סמינרים לפושעים, מכללות לראשי כנופיות. צעיר כזה, שהסתבך פעם אחת עם החוק, לעולם לא ייצא משם, אלא במקרה חריג. אין שום מערכת שיקום בארץ, לא לצעירים ולא למבוגרים. רק אפס קצתו של תקציב המדינה מוקדש לשיקום אסירים משוחררים. אדם היוצא מבית-הסוהר מקבל כמה אג"ר ורת לקנות לו נעליים ובגדים, והוא נזרק לרחוב, המת-ייחס אליו בשלילה. האיש הזה צפוי גם להשפלה מת-מדת. אין הוא יכול לקבל עבודה במוסדות ציבור, כחוק. אין הוא מתקבל לצה"ל. ובארץ הזאת, מי שאיננו מת-קבל לצה"ל — נושא אות קין על מצחו כל חייו. אם אפשר בכלל לנתח את הסיבות לתופעה כמו "הפנתרים השחורים", ניתן לומר שאולי אחת הסיבות העיקריות היא שצעיר שלא נתקבל לצה"ל בו לעצמו וחושב שאחרים ביום לו. הוא מוכרח להוכיח את גבריותו על-ידי אירגון כנופיה. הוא הופך לסכינאי, ומתפאר בצלקות של סכין על בטנו. שמעתי שאתמול פגשו חברי הוו"עדה כמה צעירים כאלה מבין "הפנתרים", שהראו להם צלקות של מלחמות סכינים על גופם. למה? כי אנשים אלה הסתבכו פעם בילדותם עם החוק, ולא נתקבלו לצה"ל. אינני יודע איזה שר צריך לטפל בזה. זהו דבר ששרי הממשלה — שר הבטחון, שר הסעד, שר המש-טרה — צריכים לחשוב עליו בנפרד.

נחזור למשטרה. היא לקחה את מארגי ההפגנה ועצרה אותם על לא עוול בכפם. לא פעם כבר דיברתי על תופעה כזאת בכנסת. התנגשתי עם שרי המשטרה בגלל הסעיפים הסתמיים ששדדו בחוק הפלילי שלנו, שעל פיהם אפשר לעצור כל אדם בעוון "שוטטות", "קשירת קשר" — כל מיני דברים כאלה, שאפשר להד-ביקם לכל אדם. נדמה לי שנשארו ארבעה-חמישה סעיפים כאלה בחוק הפלילי, סעיפים שעל-פיהם יכול כל שוטר לעצור כל אדם.

על מה נעצרו האנשים האלה? הם התכוונו, או-מדת המשטרה, לערוך הפגנה בלתי-חוקית. מה פירוש "התכוונו"? אולי היה להם סיכוי לפנות לבג"ץ ולקבל אישור להפגנה זו; אולי היתה המשטרה חוזרת בה ונותנת להם היתר להפגנה. איך יכלו לדעת יום, או חצי יום, לפני ההפגנה, שההפגנה תיערך, ושתהיה בלתי-חוקית?

הדבר מסוכן מבחינה קונסטיטוציונלית. פעם הת-ווכחת אתי, אדוני שר המשטרה, על מנהג המשטרה לעצור את היצאניות מדי פעם, בלי כל חוק, נגד החוק. אישרת את העובדה הזאת, שכולנו יודעים אותה: המש-טרה, מתוך שיקול שלה, עוצרת את הנערות הללו ל-48 שעות ומשחררת אותן; בלי חוק.

שר-המשטרה ש. הלל:

את זה מתקנים על-ידי כך שמכנינים חוק.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אינני נכנס עכשיו לבעיה. אבל נוהג זה מסוכן מאוד. אם אתה רוצה לחוקק חוק שיאפשר זאת — טוב, נתווכח על זה בבוא היום. אבל כל עוד אין חוק, ובכל זאת נוהגים כך, הרי זה מסוכן מאוד.

יש גם הבדל מוזר בין פעולת המשטרה בעניין הפנתרים ובין פעולתה בעניין קבוצת שוליים אחרת, בקצה השני של החברה הקרויה "דיכוי בוגדים". שלחו

מסוג זה. למשל: היתה כנופיית רחוב שכונתית של עבריינים צעירים ממוצא פורטוריקני, ששמה "הלורדים הצעירים", והיא הפכה לתנועה פוליטית עדתית. כיום אפשר לראות את חבריה צועדים ברחובות ניו-יורק, כשלאשם כומתות שחורות ואגרופיהם מורמים בנוסח הברכה הקובאנית. הם הפכו לתנועה פוליטית. אני חושש מאוד שנהיה עדים בעתיד לתופעה כזאת גם בארץ, אם גמשיך להתחמק מהבעיה היסודית.

אין זה נוגע לשר הסעד, אין זה נוגע לשר המש-טרה, אין זה נוגע לשרים שר. זוהי בעיה יסודית של הממשלה, בעיה יסודית של המשטר, בעיה יסודית של החברה הישראלית כולה. ואם נשתמש מטיפול בה הרי במקום "פנתרים" של היום, הדומים לחתולי-בית, יבואו חיות-טרף אמיתיות.

אנו צריכים לזכור, ואנו צריכים להזכיר לעצמנו: אין אנו רוצים להקים בארץ פדרציה של עדות. אנו רוצים להקים אומה חדשה, שבה ייעלמו כל העדות. הדבר הזה מחייב תיכנון לאומי, חלוקה אחרת של המשאבים הלאומיים, רוח אחרת, גם מציגה תרבותית אחרת. הבעיה מורכבת ביותר. היא מחייבת דיון בכנסת.

אשר לבעיה המשטרית, אני מוכרח לומר — ואני מצטער שאני מוכרח לומר זאת לשר המשטרה כמה וכמה פעמים בשבוע אחד: היתה כאן שערוריה. אינני מאשים במקרה זה את שר המשטרה לבדו. אני יודע שהוא מילא כאן בסך-הכל הוראות של ראש הממשלה בכבודו ובעצמו. נדמה לי שהתערבותה בפרשה זו היתה אסון בפני עצמו. היתה זאת התערבות רגשית, רגשנית, בלתי-מחושבת, בלתי-רציונלית. תוצאותיה — נדמה לי שכיום כבר אין ויכוח על כך — היו חמורות ביותר.

בארץ הזאת צריכה להיות זכות להפגנה. זוהי אחת מזכויות היסוד של משטר דמוקרטי. כשם שאדם זכאי להתפלל באופן חפשי, להוציא עתון ולהתבטא בכל העולה על רוחו — כן יש לו הזכות להפגין.

זה לא ברור כל-כך בארץ, מפני שירשנו את ירושת המנדט הבריטי, ירושה קולוניאלית. בימים ההם היתה ההפגנה במתבשרה מראש, כהתקוממות של "ניי-טיבס" נגד השלטון הקולוניאלי, ועל כן היתה טעונה היתר של המשטרה. אולם מצב זה הוא בלתי-נסבל במדינה דמוקרטית. אני מציע שנעבוד מירושת הקולו-ניאליסם הבריטי למציאות הקיימת בבריטניה עצמה. שם מפגין כל אחד בשעה שהוא רוצה ובצורה שהוא רוצה — במסגרת מגבלות מינימליות לשמירת הסדר הציבורי. ההפגנה אינה עניין שבחשד; ההפגנה היא עניין שבזכות.

הגשתי אתמול הצעת חוק פרטית, חוק יסוד: זכות ההפגנה — כדי שזכות זו תובהר ותוטח לחלוטין.

מה עשתה המשטרה? אדוני שר המשטרה, לא היתה שום סכנה של אלימות בהפגנה ה"נוראית" הזאת שתוכננה. אמרו שלכמה ממארגיה יש עבר פלילי. ובכן, מה? האם העבר הפלילי שלהם התייחס להפגנות? האם הודשעו פעם בהתקוממות ציבורית? נכון, צעירים אלה הסתבכו בעבר עם החוק, ובעניין זה אני רוצה להעלות נקודה נפרדת. אתם לוקחים עברייני, נער שביצע עבירה כלשהי בגיל רך, ושולחים אותו למוסד לעבר-יינים צעירים, מטעם משרד הסעד או בית-הסוהר. כל

עוררה כאן, אגב פרשה זו של הפנתרים. לכן אני מציע לכנסת לקיים על כך דיון במליאה, ואחר כך בוועדה. (מחאות כפיים ביציע הציבור)

הי"ר י. נבון:

אני מבקש להעיר ליושבים ביציע הציבור, שאין זה נהוג למחוא כפיים, גם אם מסכימים לדברי הנואם.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

האם זה מותר גם לסיעות אחרות? אם כן, נעשה זאת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני רוצה לומר לחברי-הכנסת קלינגהופר: אינני יודע מי הם היושבים ביציע הציבור. אני מודה להם מאוד על מחאות הכפיים, אך אינני יודע מי הם, ואין לי שום קשר להפגנתם.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אבל אינך מוחה על זה. את זה צריך לציין.

הי"ר י. נבון:

חברי הכנסת, הערתי לקהל, הקהל שיישאר שם יידע זאת.

רשות הדיבור לחברי-הכנסת וילנר, ואחריו — לחברי-הכנסת אביזור.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. כנראה אצלנו מתחילים השלטונות לגלות בעיות כאובות רק כאשר פורצת דליקה. ואז מסתערים עליה, מגסים לכבותה, ושוב שוכחים אותה עד לדליקה הבאה.

בעיית הנוער של שכונות העוני עלתה בשבועות האחרונים לכותרות ולמרכז ההתעניינות הודות לכך שהתארגנה קבוצת צעירים בירושלים שהחליטה להזיק עיק את העם כולו. היום הועקנו גם על-ידי מה שקרה בשכונת התקווה בתל-אביב.

הנוער של שכונות העוני, הנוער העני והמקופח, בעיותיו ומאבקו — זה רק סימפטום אחד לבעיית הפער הכלכלי-סוציאלי אצלנו. הקשור גם בשאלת האפ-ליה של יוצאי אסיה ואפריקה. ואי-אפשר בשום פנים ואופן לנתק את בעיית הנוער הזה ולנסות לפתור אותה בלי לעקור את שרשיה.

הנה מה שכתבו הצעירים האלה בירושלים, הק"ר וויים "הפנתרים השחורים", שנגדם הסתערה כל כך המשטרה. הם אומרים: "אנחנו קבוצת צעירים דפו" קים, פונים לכל אלה שנשבר להם: די מזה שאין עבודה; די מלישון 10 בחדר; די מלהסתכל על השי-כונים שנכנים בשביל עולים; די מלאכול כלא ומכות כל יום שני וחמישי; די מהבטחות הממשלה שלא נתקיימו; די לנו מהקיפוח, די לנו מהאפליה. כמה זמן נשתוק? למה לא נעשה כלום? — יחד נצליח. אנו מפגינים על זכותנו להיות כמו כל האזרחים במדינה זו".

ובכן, הם אינם כותבים שום דבר נגד המדינה — כפי שהשימוץ אותם. הם רוצים שוויון זכויות במדינת ישראל, רוצים חיים אנושיים, שיהיה להם איפה לישון כבני אדם, שתהיה להם עבודה, שיוכלו ללמוד. זה לא

מכתבי איום ברצח ובאלימות לכמה אנשים, ואני ביי-ניהם. הגשנו תלונה למשטרה. פה לא ראיתי שום זרי-זות, שום פעולה. המשטרה יודעת מי הם חברי קבוצה זו. אולם לא נעשה דבר נגדם.

לבסוף, אדוני היושב-ראש, אגע בקצרה בבעיה השלישית, הבעיה הפוליטית. זה שנים מפיצה התעמולה של "אל-פתח" בעולם את ההבטחה שיבוא יום, ובני עדות המזרח המדוכאים במדינת הציונים יקומו נגד משטר הכוח הציוני-האשכנזי, יפרקו את עולה, יתאחדו עם "לוחמי השיחרור" הפלשתינאים, וכך תתבצע המה-פכה שערפאת דוגל בה. לתעמולה זו מצאו סיוע בק-בוצה קטנונה הנקראת "מצפן", שזוכה לחד בין-לאומי, כי מישוהו בעולם מעוניין להקנות לה הד בין-לאומי. מה עשתה המשטרה שלנו? היא הגישה לערפאת על מגש את המתנה הגדולה ביותר שהיא יכולה לתת לו: את ההוכחה שהנבואה הזאת, שעוררה עד היום רק גיחוך בעולם, מתחילה להתגשם. הנה יש כבר, כביכול, בני עדות המזרח שהם מדוכאים, מתקוממים נגד משטר הכוח הציוני-האשכנזי, ו"מצפן" מעורבת בזה, ואנשי "מצפן" הם נרדפים פוליטיים. איו חכמה פוליטית היתה בפעולה שיצרה תמונה זו?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

באיזה מקרה דיברו נגד הכוח הציוני, אלה שאתה מדבר עליהם?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הם לא דיברו. הרי זהו מה שאני אומר, בזה טמון האבסורד, חברי-הכנסת אליעד. אנחנו מכירים את האנ-שים האלה, ראינו אותם, דיברנו אתם. הם לא ידעו כלל מה זה "מצפן". למשל, הם באו להפגנה שנערכה לפני הכנסת לפני שלושה שבועות, בעניין "היד הקשה" בנעה. היו אז שתי הפגנות מצטלבות, האחת בעד פעו-לות משמר הגבול, ואחת נגדן. הפנתרים באו לשם, והם לא ידעו בדיוק במי לתמוך. הם אמרו שצריכים להרוג את הערבים, והם גם עזרו ל"מצפן". אלה אינם אנשים פוליטיים, שיש להם אידיאולוגיה פוליטית.

והנה עכשיו מתפרסמות בכל העולם ידיעות — ויש הדואג לתת להן את מלוא הפירסומה. ועוד ניתקל בזה במשך חודשים — שהנה קמה קבוצה, הקרויה "הפנ-תרים השחורים", שחבריה מתקוממים נגד המדינה הציו-נית, "מצפן" מנהיגה אותם וכו' וכו'. מה היתה התחמה בזה? אני סבור שפעולת השלטונות בפרשה זו היתה שישל אבסורד.

חברי ואני עומדים בחזית המאבק עם "מצפן" ברחבי העולם. חברת המרכז של תנועתנו נתבקשה על-ידי משרד החוץ לנסוע לאמריקה ולעמוד באוניברסי-טאות האמריקניות בוויכוח עם אנשי "מצפן" ועם או-הדי הפדאיון. חלק מהוויכוח היה על נקודה זו. אמרנו להם: לתכנית שלכם אין שחר; האגדה על התקוממות בני עדות המזרח היא אבסורדית, לכן לא תשיגו את הגשמת שאיפותיהם הלאומיות של הפלסטינים אם לא נעשה שלום בינם ובינינו. עכשיו באה המשטרה שלנו ונותרת בחינם נשק לאויבי ישראל בעולם.

אדוני היושב-ראש, הבעיות הכרוכות בפרשת הפנ-תרים הם רבות, וככל שנדבר עליהן — ניגע רק בחלק קטן מהן. קשה לתאר בעיה חזוקה יותר לבי-דור מעמיק, דצוף ונרחב בכנסת, מאשר הבעיה שהת-

נגד גוער התובע תביעות חברתיות צודקות, במקום שיש להפנות את המוח, במקום שיש לפתור שאלה חברתית כאובה ויסודית.

שורש הרע הוא במדיניות המלחמה והכיבושים של הממשלה. תקציב שלמעלה מ-6 מיליארד לירות מוקדש לצבא בשנה אחת. הכיבושים וסירוב הממשלה לשלם בלי סיפוחים עולים לנוער ולעם בדם ובדמים מרובים. יש להפנות לפחות חלק ניכר מסכומים עצומים אלה לשכונות העוני ולנוער. הנוער המקופח מעוניין בעבודה, בלימוד, בבילוי, בחיי אושר, בשלום, ולא ליהרג בתעלה. הייתי אומר: יותר תקציב לפנתרים ופחות לפאנאומים. זאת השאלה היסודית. התארגנותם והפגנתם של מה שקוראים "הפנתרים השחורים" בירושלים, והמאורעות בשכונות התקווה אמש, אלה הם התחלה של זעזועים חברתיים גדולים הצפויים לישראל כתוצאה מהמשטר החברתי הרכושני הקיים והוצאות המלחמה העצומות.

יש כאלה הרוצים להפנות את זעם הנוער היהודי המקופח והמונצל, החי בתנאי מגורים אימים, ללא עבודה וללא לימודים — לעבר התושבים הערביים. אנו תמיד הזהרנו כי מדיניות הדיכוי וההפליה הלאומית כלפי התושבים "הערבים השחורים" מולידה בהכרח גם מדיניות של הפליה וקפוח כלפי "היהודים השחורים". לכן יש להיאבק נגד ההפליה הלאומית, נגד כל הפליה עדתית; לכן יש להיאבק למען זכויות שוות ואפשרויות שוות לכל אורחי ישראל, ללא הבדל דת, לאום ועדה.

אני רוצה לציין את העבודה המסורה של העובדים הסוציאליים במיוחד בירושלים. אך הם אינם יכולים לפתור שאלות רבות, מחוסר תקציב ומאי-פתרון שאלות יסוד על-ידי הממשלה והעיריות.

נכון מה שאומרים הצעירים מירושלים שהפגינו: מאוחדים נצליח. ואם עליהם להיות מאוחדים, אין לתת שיפיריו ביניהם אלה אשר רוצים להמשיך ולקפחם. ובאותו זמן עליהם לדעת כי יש בכל העדות היהודיות ובקרב האוכלוסיה הערבית כוחות התומכים בלב וגפס בדרישותיהם הצודקות ובמאבקם להשגתן. כנשיא, כאשר הנוער בשכונות ירושלים העניות הרים את דגל המאבק לתנאי חיים אנושיים, התעוררו כולם בכנסת לדאוג להם. אך הלא כל המפלגות נמצאות בממשלה או נמצאו לא מכבר בממשלת הליכוד הלאומי — למה לא דאגו הן כל הזמן, כשתקציבי מיליארדים בידיהן, לנוער המקופח והמופלה?

אפשר להגיד: מוטב במאוחד מאשר אף פעם לא; אך אין לי ספק שהדרך היא רק במאבק של הנוער העני והמקופח והמופלה יחד עם כל הכוחות המתקדמים בארץ, הלוחמים נגד ההפליה העדתית והדיכוי הלאומי ובעד שוויון זכויות, נגד הכיבוש ובעד השלום, נגד הפקרת הנוער ותושבי שכונות העוני לחיים בשפל ובעד הבטחת שיכונים אנושיים, בתי-ספר ראויים לשם, עבודה, הגדלת הסעד לנוקעים, לימוד מקצוע, תנאים סוציאליים אנושיים, מועדונים ומגרשי ספורט, העלאת השכר והורדת הניקוד האיום והמסים הכבדים מנשוא.

הכנסת צריכה לקיים דיון ולקבל החלטות של ממש על-ידי הקצבת תקציבים לכל המטרות שמניתי.

רק עניין של ירושלים, אבל בירושלים השאלה חריפה במיוחד. אביא רק כמה דוגמאות בולטות.

לפני נתוני המוסד לביטוח לאומי. מספר המשפחות החיות בעוני או על סף העוני בשנת 1968/69 הגיע ל-131,800; מספר הנפשות — 519,200. סטטיסטיקה זו של עוני אינה מתייחסת לעוני בישובים לא-עירוניים, אלא בישובים עירוניים בלבד. המצב באביבים ובמקומות אחרים ידוע. כמו כן אין הסטטיסטיקה מתייחסת לעוני בקרב חלק ניכר של האוכלוסיה הערבית.

אביא עוד מספר. רק ל-42% של ילדים במשפחות מרובות ילדים יש מזרון לישון עליו. זאת מצא הד"ר ניצן במחקרו. ההכנסה לנפש במשפחות אלו מגיעה ללא יותר מ-65 לירות לחודש. הצפיפות מגיעה עד 10 נפשות ויותר לחדר. אין איפה לישון, שלא לדבר כבר על מקום להכנת שיעורים.

כאמור, בירושלים המצב חמור במיוחד. בשכונות כמו מוסדרה, נחלאת והקטמונים שוררת צפיפות איומה במה שקרוי דירות. במקום לדאוג לתושבי שכונות העוני החיים במצוקה בלתי-נסבלת ולבנות להם שיכונים — אנו, שייש, מקציבים עשרות מיליוני לירות לבניית בתי לוק-סוס במזרח ירושלים, בונים קריה יהודית בחבדון, שם-מילא לא תישאר, ומבזבזים מיליונים רבים נוספים ליצירת עובדות מוגמרות, כביכול, בשטחים הכבושים.

בשכונות הקטמונים בירושלים עדיין מתגוררים באסבסטונים. ברמת-אשכול בונים בנייני פאר, בעוד שאין מקדישים סכומים רציניים למשפחות העוני בשכונות העוני בירושלים. קבלני בניין וספקרים למיניהם מרוויחים הון תועפות מהבניות הממלכתיות והאחרות במזרח-ירושלים. בכלל מרוויחים אצלנו רווחי מלחמה עצומים. והפער החברתי גדל והולך, ואתו התסיסה החברתית, ושום משטרה ושום הטפת מוסר של העיריות ומגניהם לא יועילו כאן. יש לפתור את הבעיות עצמן.

בשנה החולפת — בשנה אחת — הופנו לקצין המבחן 10,830 צעירים. מספר התלמידים הנושרים מבתי-הספר היסודיים הוא כעשרת אלפים לשנה. במשך שנה מובאים לדיון כ-8,000 בני נוער. 20,000 בני נוער בגיל בית-הספר אינם לומדים ואינם עובדים. זוהי הבעיה.

אנו מעריכים ששורש הבעיה טמון בעצם המשטר החברתי הקיים, שמצד אחד קיימים מיליונים ומצד שני אביונים. לכן, לדעתנו, הפתרון היסודי הוא — סוציאליזם, קומוניזם, חברה שבה אין מנצלים ומנוצלים, שבה אין בעלות פרטית על אמצעי הייצור; חברה שבה המדינה מבטיחה עבודה לכל דורש, השכלה חינוך, שירותים רפואיים חינוך; דואגת להבטחת שיכונים חיים או בתנאים נוחים לאזרחים. בסוציאליזם אין שכונות עוני, אין חוסר עבודה, אין דיכוי לאומי ואין הפליה עדתית.

אולם גם בתנאים הנוכחיים במדינת ישראל, כאשר בעלי ההון הם המושלים בכיפה, יכולים העניים, המדורכאים, המופלים לדעה, המנוצלים, להשיג הישגים על-די מאבק. הממשלה נכשלה במניעת הפגנת הנוער משכונות עוני בירושלים וגילתה פעם נוספת את אופיה של מדיניות הממשלה, אשר מפנה את הכוח המשטרתי

סדות משדר הסעד מידת פתיחותן למקרים קשים היא מוגבלת. ואף מוסדות שעצם יסודם ותפקידם מיועדים למען אלה שלא נקלטו בחברה סוגרים לעתים קרובות שעריהם בפני המקרים החרייים. לכן מוצאים נערים חריגים אלה זה את זה ומתלכדים לחבורות רחוב. ולפי עמים נערים ששיקומם ושילובם בחיים אזרחיים תקינים הם בהישג יד, מגיעים בשל עבירה שנכשלו בה למוסדות השונים של משדר הסעד, שהם — כפי שאמר בצדק חברי-הכנסת אגנרי — בתי-ספר לעבריינות. שמעתי אתמול אחד הנערים שאמר: וכשמגיעים לחל-מונד, זהו כבר חינוך על-יסודי לעבריינות ולפשע.

לא במקרה הזכרתי את השירות הצבאי. אי-קבלה לשירות צבאי או פליטה מהצבא לפי סעיף "עצבים", כפי שהציעים קוראים לזה, פירושו כתם נוסף, חמור ביותר, מחסום גבוה ביותר לאיזרחות. ולהיפך, קליטתם בצבא, ניתוקם למשך שלוש שנים מהוויותם הקודמת, היא אולי בית-הספר היעיל ביותר לשילובם בחברה הרגילה.

אני יודע שהנח"ל עושה רבות וגדולות בקליטה, אבל המסגרות הקולקטיביות הללו, מסגרות של עבודה חקלאית, מאפשרות פתרון רק לחלק קטן מאוד של המקרים, והצבא צריך לעשות מאמצים נוספים במסגרות חינוכיות. למקרים אלה חייבות להיות מסגרות מיוחדות, טיפולים מיוחדים, לרוב אינדיבידואליים.

מהו הנער הזה? הוא טעון מלידתו הרגשת קיפוח — או קיפוח בבית ההורים או העדר בית כזה בכלל — והרגשת הקיפוח הזה מתקשרת בפער עדתי, בהרגשת קיפוח בעבר מצד עולים כלפי ותיקים, ועתה מצד ותיקים כלפי עולים, המקבלים מה שלא קיבלו העולים קודם. להרגשות אלו יש רקע; אין להתעלם מהן. אם כי המקור ביסודו הוא אחר; המקור הוא כה עמוק עד שדווקא באותו רגע שנער התבורה רוצה להיקלט במסלול חיים שהוא מחוץ למעגל הפשע, מתעוררות הבעיות. הוא נעשה חדור הרגשה עזה, חסרת סבלנות לסטטוס; הוא אל בתביעות, הוא רואה עצמו כזכאי לטיפול מיוחד. על כן יסרב ל"עבודה שחורה", כי יראה בה סטטוס נחות, ולכן קליטתו של נער שסיים חמש שש כיתות בתי-ספר עממי, קליטתו במעגל התעסוקה, בקורסים להכשרה מקצועית, היא כמעט בלתי-אפשרית.

הבעיה אינה חדשה, והיא לא דווקא מחריפה מבחינה מספרית. מגלים אותה כל פעם מחדש, אך למעשה מספרי העבריינים הצעירים בעשור האחרון לא גדלו כמעט. אולי מסתמן גידול מסוים בעומק הבעיה, כלומר במספר החוזר של עבירות לאותו עבריון, וגם זה לא דווקא במשך חמש השנים האחרונות. כמובן, הבעיה היא חמורה מאוד, גם אם תישאר חלילה במידים הנוכחיים.

כמובן, הטיפול הבעיה לא החל רק אתמול; כבר הזכירו כאן לשבח את המוסדות והעובדים הסוציאליים; יש גילויים מעוררי הערצה, גילויים של התמסרות מצד עובדים סוציאליים ותיקים וצעירים, ויתרונם של הצעירים במקומים מסוימים הוא ברור — רובם חדורי הרגשת שליחות; אחדים מהם בעלי רמה מקצועית גבוהה בתחומי הקרימינולוגיה והפסיכולוגיה.

אולם מה שטעון חידוש יסודי — ויש סימנים לכך — הוא הטיפול הכולל. הנה אני קורא כי ב-16

ואוסף עוד מלה: מסרו לי שקבוצת נוער שהיתה כאן ביצע — הוצאה ממנו.

(קריאה: הם הוחזרו שוב.)

אני חושב שהוצאה מן האולם אינה שיטה. כפי שגם המשטרה לא נהגה בשיטה המתאימה. ואם הכניסו אותם בחזרה — לפחות ורתעו מעשיית שגיאה נוספת.

שר-המשטרה ש. הלל:

מי הזמין אותם? האם לא אתם?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אנו לא הזמנו אותם; הם מתעניינים בנושא ובאו.

שר-המשטרה ש. הלל:

למה לא מחאו לכם כף?

תומיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כי לא רצו שיוציאו אותם שוב מן האולם. כשעשו זאת לראשונה — לא ידעו שזה אסור.

ה"ר י. נבון:

חברי-הכנסת טובי, אני לא הוצאתי את הנערים ואתה לא הוצאת אותם. נשמעה הערה. נקודה.

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אביזוהר, ואחריו לחברי-הכנסת כץ.

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני רואה כי ליד שולחן הממשלה יושבים שר המשטרה ושר הסעד כדי להשיב להצעות. משרדיהם ודאי נוגעים בנושא של פנינו, אבל לצערנו אופייני הדבר שהבעיה שאנו עוסקים בה נתגלגלה לקצוות אלה, לשולי החברה, לעבר-יינות ולסעד.

אולם, אם אנו רוצים באמת להתקדם בנושא, כלומר לעבור מטיפול משטרה וסעד, טיפול שלאחר מעשה, לטיפול מונע ומשקם כאחד — עלינו להשתחרר מהראייה השולית ולאמץ לנו את התפיסה הכוללת של הבעיה הסוציאלית. בעייתו של הנוער במצוקה היא בעיית חינוך, בעיית תעסוקה, בעיית שירות צבאי, בעיית דיור, בעיית קליטה ומיזוג, בעיית בריאות — כלומר בעיותיהם של כל משרדי הממשלה כמעט, שהרי כל אחד מהם בנפרד הוא חסר-אונים אם הוא מטפל בבעיה בתחומו שלו בלבד.

המורה בבית-הספר היסודי היא חסרת-אונים בכוחה לפתור את בעיית הילדים שבעצם אינם מתחייבים ללמוד, נסחבים אישמה עד כיתה ד' או ה' וגושי-רם, ואם אינם נזרקים — הם מועברים מכיתה לכיתה מבלי שיקפידו עמם על היעדרות במשך חודשים תמימים בשנה. והרי גשירה זו קשורה בראשית ההתדרדרות. כשצעיר כזה רוצה לחזור ללימודים ומגיע למסקנה שהוא זקוק להשכלה, הרי על-פי רוב שיעורו הערב ושאר מסגרות ההשכלה למבוגרים סגורים בפניו למעשה, כי נער כזה מצריך טיפול מיוחד. אם הוא מגיע ללשכת התעסוקה, הרי איש לשכת התעסוקה הוא לרוב חסר-אונים כשהוא מובקש לקלוט בעבודה צעיר בעל "עבר". גם העוסקים בהכשרה מקצועית מתקשים בקליטת נערים כאלה, כי הם זקוקים לטיפול מיוחד. אפילו המחלקות הסוציאליות של העיריות ומו-

יש להטיל על ועדה זו לחקור את הבעיה הסוציאלית בכל היקפה, להגיש מסקנות, להציע המלצות. אינני חושב שאנו יכולים לחכות עד בוא השלום, שאיני רואה אותו עדיין. הבעיה היא לפתחנה, ככל שיש מלחמה, ככל שיש גיוס כוח אדם, ככל שיש מחסור בכוח אדם — דווקא בשל אלה היא חריפה יותר ויש יותר סיכוי שיכירו בה.

לכן אני מציע לעצמנו לא להסתפק הפעם בשום פנים במסקנות מילוליות, אלא לקבוע ולדרוש מה שהציע היום חבר-הכנסת ביבי, סגן יושב-ראש הכנסת — חבר נכבד במועצות המערך ובוודאי יש לו מהלכים שם — שתהיה תכנית, שתהיה מדיניות. אני מקווה שהדיון הזה יוכל לשמש פתח לכך.

הי"ר י. נבון:

רשות הידבר לחבר-הכנסת כץ, ואחריו — לחבר-הכנסת סנה.

אברהם כץ (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ברקע: משפחה הרוסה, הורים, אחים, אחיות וקרובים בעולם הפשע והעבריינות, העדר חוק בסיסי, שתלטנות של אב או אם, התרופפות סמכות הורים; ברקע: אזורים עירוניים, שכונות או גושי בתים המהווים מדגרות לעבריינים ופושעים, מחסור כלכלי, לאו דווקא בערכים מוחלטים, אבל תמיד מחסור כלכלי יחסי לפחות כמוגדר וכנראה בדמיונו, בתחושתו, בהכרתו ובפיו של המועמד לעבר-יונות; ברקע: אזורים תרבות שונים זה מזה המשיקים זה לזה, שינויים חברתיים הנגרמים בעיטים של התיעוש, העיור והעלייה, סתירה בין רמת ההישגים של הצעיר העולה לבין סולם הערכים והנורמות של התרבות הקולטת.

הנתונים: אוכלוסיית ישראל גדלה מ-1957 עד 1969 ב-49%; מספר העבריינים הצעירים היהודים גדל באותה תקופה ב-108%, ומספר הצעירים השפוטים הנמצאים במעונות — ב-120%. ועוד מורים הנתונים, שעל כל 1,000 צעירים יהודים היו 7 עבריינים צעירים ילידי הארץ; 3.1 ילידי אסיה; 17.1 ילידי אפריקה ו-2.5 ילידי אירופה ואמריקה. ובסך-הכל כ-3% מהצעירים בגילאים 9-16 לגבי נערים ו-9-18 לגבי נערות היו והינם עבריינים. כאילו אמרתי: מחנה המהווה כעשירית מסך-כל התלמידים בבתי-הספר העל-יסודיים בארץ; כאילו אמרתי: כשלוש מציבור הסטודנטים בישראל — הם עבריינים.

אדוני היושב-ראש, לפנינו מעגל-אימים סגור: המשפחה ההרוסה, העדה, השכונה, המצב הכלכלי. המחשב יפלוט את הנתונים, ואנו יכולים, כמעט בדי-קנות אכזרית, לקבוע מה הם סיכוייהם להידרדר לעולם הפשע ולקבוע מה קטנים הם הסיכויים לחזור מעולם זה, אם נכנסת בשערי.

"פנתרים שחורים" היו בירושלים לא מאתמול ולא משלשום. הכינוי הוא חדש, מודרני, ברוח הזמן. התנועה קיימת ועומדת, ואולי מהכינוי העו ייוולד מתוך כך שהוא גרם לטלטלה וזעזוע במסגרותינו, השאנונו קמעא. למעלה מ-50% מעבריינינו הצעירים הם עבר-יינים מועדים שחוזר ופשעו יותר מפעם אחת, וקיימים כל הסיכויים שחלק ניכר משאר העבריינים ייפכו אף

בפברואר הוקם בירושלים מטה ארצי לטיפול בנוער בעייתי, בהשתתפות נציגים בכירים מטעם משרדי החינוך, העבודה, הסעד והמחלקה הסוציאלית של העיריה. למרבה הצער, לא היה זה פרי מחקר וחשיבה שיטתית, אלא פרי פירסום של העתונות סביב קבוצת מנהיגי חבורת רחוב שכינו עצמם "הפנתרים השחורים".

חברי הכנסת, החשש שאנשי "מצפן" — שמטעמי ריסון פרלמנטרי אינו רוצה לצרף הגדרות לסוג הפתור-לוגיה הלאומית שלהם — החשש שהם "יתלבשו" על הפתולוגיה הסוציאלית, מעיד כמאה עדים על חוסר הבטחון שבו ניגשים חברי הממשלה השונים לטיפול בנושא. אני עצמי חושב שחשש זה הוא מופרך, כי כפי שכבר רמזתי, הנוער שאנו קוראים לו נוער הנמצא במצוקה רוצה סטטוס חברתי, ומשום כך כשהצעירים הללו מתחילים לתפוס במה מדובר, כשמסבירים להם מהו "מצפן" — באותו רגע הם מסתייגים מתבורה זו, אז כבר באה ההתקדרות הראשונה.

לכן חושב אני שהיתה כאן טעות בדרופורציות, ושיקול של חוסר בטחון, שהוא אולי במקומו לגבי הבעיה הסוציאלית, אבל לא דווקא לגבי הקשר בין הפתולוגיה הלאומית לבין הבעיות הסוציאליות.

שמחתי לשמוע מפי חבר-הכנסת ביבי שהוא מכה על הסאט על כך שבמשך שנים לא היתה לנו מדיניות בתחום זה. יש לי מה לומר על הסיבות האידאולוגיות והחברתיות אשר הביאו למצב שבו הושארה הבעיה בשוליים, ולרוב על-ידי מפלגות ושרים מהמפלגה הסוציאליסטית. אולי אופייני הדבר שהספסלים של מפלגה זו ריקים בשעת דיון זה, כי יש לזה מקורות. כל הגישה היתה תחילה של בניית עולם חדש, צעיר, ואחרי-כן זה התפתח לניתוק ממצאות המצוקה. בראשיתה היתה זאת התעלמות מהבעיה הסוציאלית של הישוב הקיים, של הישוב הישן, ורק אחרי-כן חלה התפתחות של-לית, שבה נתיקמה דומיננטיות של אינטרסים. הדבר מתבטא בגישה הסוציאלית של ההסתדרות בכל תחום ותחום; משלמים מס-שפתיים לשוויון, אך כשיגשים לבעיות בריאות, לבעיות פנסיה, רואים שהמגמה הא-מיתית המשתקפת במדיניות הרשמית של שליטי המשק וההסתדרות היא מגמה שהשוויון החברתי הוא ממנה והלאה.

רבותי חברי הכנסת, היושב-ראש פתח בכך שהאין בנו למה, כי פורים היום וצריך לגמור וללכת הביתה; אולם המליאה ריק; כל אחד מאתנו יודע את מגבלותיו של המלל שאנו משתדלים בכל הכנות לעסוק בו. טוב, נשאיר את העניין לוועדה. אינני מזלזל בוועדות וב-חילופי דעות, אף אם השפעתן הממשית של המס-קנות בסופו של דבר, אין ערכן עולה בהרבה על ערך הנייר שעליו הן רשומות. כזאת היא בכל אופן מידת ההתעניינות שהן מעוררות. בכל זאת אינני מזלזל בע-בדת הוועדות. עצם הפגישה עם מומחים מן המשרדים השונים אין לזלזל בה, אבל היא אינה מספיקה בעיניי זה.

אני מציע ומקווה שהכנסת תטיל על הממשלה — אין לכנסת צינור אחר, עד כמה שאני מבין — לערוך חקירה, לא על-ידי חברי כנסת, שמעצם טבע עבודתם אינם מצויים ביכולת לחקור ביסודיות, אלא על-ידי ועדה בראשות אשיות, שתארה במשימה זו שליחות לאומית, בדומה לבווריד'ג באנגליה בשנות המלחמה;

בית-ספר ללא עובד סוציאלי, ללא יועץ פסיכולוגי, ללא קרנות עזרה לתלמידים גזקיים; בית-ספר עובד לנוער עזוב. אביא את יתר הנתונים לפני הוועדה. על משרד החינוך ומשרד הסעד, בתיאום מלא עם עיריית ירושלים, למצוא את המקורות לסילוק מחדלים אלה.

ועדת החינוך והתרבות וועדת השיטות הציבוריים, ביזמתן הן, דגות כבר מספר שבועות בנושא עבר-יינות הנוער. שמענו את עובדי משרד הסעד במטה וב-שדה, קציני משטרה, שופטי נוער וחוקרים מהאוניברסיטאות.

בעקבות דיונים אלה, חושש אני, חברי הכנסת, שדאגתנו לפנתרים כבר מאוחרת מדי; הבה נדאג לגורי הפנתרים. היום, עתה וכאן.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סנה, ואחריו לחבר-הכנסת שוסטק.

משה סנה (מק"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הדבר האחרון שאני מעוניין בו הוא להוסיף עוד נאום אחד לנאומים שהושמעו בדיון זה, או להוסיף עוד נאום אחד לנאומים שנאמתי השבוע. בעצם את דברי בעניין זה אמרתי כבר בכנסת לפני זמן רב, אבל אמרתי אותם בניהול, לא אירגוני הפגנות ולא אימתי ב"פנתרים שחורים", ואולי לכן הדברים עברו בלי הד.

אני מוצא ב"דברי הכנסת" מיום 28 ביולי 1970 קטע מנאומו שהייתי רוצה לקרוא לפניכם. אקרא רק שני פסוקים שהם העיקר. בפסוק אחד אמרתי אז: "הייתי אומר שיקום חוג בין-סיעתי של חברי כנסת המודאגים מהפער הסוציאלי ההולך ומתרחב בארץ והדואגים לסתימתו". היום קם לשעה קלה חוג בין-סיעתי כזה, בהרכב של מיעיצי ההצעות לסדר-היום, מפני שדורבנו על-ידי מה שקרה בירושלים. אולי היום נקים אותו קבע; לא בהחלט הכנסת; זוהי יזמה חפשיית של אלה שבאמת דואגים לעניין. הבה נקים חוג שתפקידו יהיה יזמה ודירבון הממשלה למלחמה בעונו. הממשלה צריכה לתת תקציב ומנגנון, והציבור צריך לתת מאמץ ליצירת אווירה חברתית אשר תבטל את המחיצות העדתיות. זה צריך להיות בעצם מאמץ משולב של הפרלמנט, של הממשלה ושל אירגונים ציבוריים רבים.

הפסוק השני שאמרתי אז, ואני רואה צורך לחזור עליו: "אין לדחות עניין זה עד לאחר עבור מצב החירום. אלא בתוך תקופת החירום צריך להעלות על ראש דאגתנו עניין חמור זה ולבער מתוכנו את העול הסוציאלי המוליד צרות וצורות ומסכן את כושר העמידה הלאומית". מה שקרה איננו עדיין סיכון כושר העמידה הלאומית, אבל זה מבשר סכנות. ואיני מקבל את התיאוריה שקודם צריך לסיים את המלחמה ואת מצב החירום הקשור במלחמה, ואחר-כך תתפנה לב-עיות חברתיות. זוהי טעות פאטאלית. עינינו הרואות כיצד הפסקת האש לבדה הספיקה כדי להעלות כבר את הבעיות הסוציאליות שהיו רדומות בימי מלחמה, על פני השטח. ואם נמשיך בהפסקת האש ונתקרב למצב של שלום — הבעיות החברתיות הפנימיות יעלו בחריפותן ובדחיפותן.

הם למועדים. רק בודדים מאלה שעברו את המסגרות של בית-הסוהר, המעון, בית-המחסה — חזרו למוטב.

חברי הכנסת, אין אנו עשירים במשאבים כספיים ולא בכוח-אדם מספיק. והכוונה לעובדים מתאימים, מוכשרים, מוסמכים ונכונים לתפקיד הקשה והבלתי-משתלם, עם כל הסיפוק והפאתוס שהוא אוצר בתוכו, תפקיד קשה של טיפול בשיקום של עבריינים צעירים. אין לנו מנוס אלא לקבוע סולם עדיפויות ברור, ואולי אכזרי, בתחום זה. כל חקלאי יודע שלאחר הופעת המחלה, המזיק, היבלית, יהיה לו קשה ביותר להילחם בהם, ואפשר לקבוע כמעט בוודאות שאחוז גבוה מיבולו יאבד. לכן משקיע כל חקלאי טוב ומאומן מאמצים רבים של ממון ועבודה בפעולות מניעה של ריסוס, איבוק, עישוב ושאר פעולות ההדברה. אנו מקפידים להזיק לילדינו וזריקות חיסון שונות, ורופאינו ממליצים על פעולות מניעה שונות ומגוונות. נדמה לי שעינינו להציע לכל הגורמים, העוסקים בנושא שלפנינו, להתרכז ולהתמקד בשלב של מניעת הפשע בעודו בקליפתו, בתיקון כל הנתונים המסייעים לעבריינות בכוח ליהפך לעבריינות בפועל. ברור שטיפול זה ישתנה ממקרה למקרה, יתאים עצמו לאופי המקום וללבטי הגיל. נדמה לי שהשקעה קטנה בשלב זה תחסוך לנו מיליונים בש-לבים יותר מאוחרים.

הבראת הסביבה המונחת היא תנאי הכרחי — לא דווקא מספיק — לפתרון הבעיה שלפנינו. אך זהו תהליך ממושך ויקר. נדמה לי שבשלב הנוכחי כדאי וצריך לרכז את מיטב המשאבים האנושיים והכספיים בחוליה החלשה, המאפשרת נידדת הילדים מבית-הספר היסודי והעל-יסודי לקרן הרחוב.

אמנם חוק חינוך חובה מחייב שליחת הילדים לבית-הספר, אך ידוע שלא כולם מגיעים לשם. יש המעדיפים את אולם הבייליארד, אחרים עושים היכרות ראשונה עם עולם הפשע באולמות בתי-המשפט. יש שהמודה עיף מלהתמודד עם ילד בעייתי, ובמקום לפתור את הבעיה הוא נפטר ממנה; בנוסח: לך הביתה.

אך במקרים רבים הוא הולך לרחוב. אין לו בית. עדיין לא מצאנו את הדרך לפרוץ את המעגל השלילי של "קללת העניים — עוניים".

קשה לי להשתחרר מההרגשה, שהילדים המטו-רחים זוכים לבתי-ספר הטובים ביותר מבחינת חבר המורים, הציוד והמבנים, וזאת בנוסף לביתם החם, ולעומתם לומדים הילדים טעוני הטיפוח — ברור שלא כולם, אך יותר מדי מהם — אצל מורים פחות טובים ומנוסים, בציוד עני, בהיות המטען שהם מביאים מבי-תם, הרוחני והפיסי, דל ביותר.

הילדים שלי ושל רבים מחברי הבית וידידיהם לומדים בבתי-ספר מטופחים בכל המובנים. ילדי קטמון ובקעה, ילדי השוללים, אלה שהוכנסו זה עתה במסגרת הוראת התחלה של חוק חינוך חובה בירושלים לכי-תות ט', לומדים בבית-ספר מקצועי, ללא ציוד מק-צועי — בית-ספר שכיתותיו מפוזרות במבנים לא-מתאימים, המרוחקים זה מזה מרחק המגיע עד קילור-מטר וחצי; בית-ספר שמערכת שעותיו כוללת הפסקות-בנות שלוש שעות ויותר, שעות שבהן התלמידות וה-תלמידים מסתובבים באפס מעשה — בלשון המעטה;

הארץ ממוצא אסיה ואפריקה; 31% הם בעצמם ילידי אסיה ואפריקה. זה אומר: ביחד, מהעדות הללו — 92.3%. זה אומר שקיפוח עדתי מוליד עבריינות המ" סכנת את בעלי זכויות היתר, כי עבריינות מכוונת מצד המקופחים אל המקפחים. זה אומר שיש טימטום באי-טיפול, אפילו מבחינה אגואיסטית. בעלי זכויות היתר יוצרים, על-ידי הקיפוח העדתי והסוציאלי, עבריינות המופנית נגדם.

50% מן האמהות המוסרות ילדים לאימוץ הן אמהות יוצאות אסיה ואפריקה. כמובן יש קשת של סיבות — ילד בלי אב, אמהות של נערות צעירות, וכך הלאה, אבל המומנט העדתי קיים בכל פינה. כאשר משהו לא שפיר מבחינה סוציאלית, תיכף מודק המומנט העדתי הזה.

דבר אחרון, אדוני היושב-ראש — הבטחון. 84% מבין הבנים שהיו חייבים בשירות צבאי ולא נתקבלו, ששוחרו מהשירות, הם ממשפחות מרובות ילדים — של 4 ילדים ומעלה. מה זה אומר? זה אומר שקיפוח סוציאלי ועדתי פוגע בכוסר ההגנתי של האומה. אם חצי מיליון ילדים שהם מחצית ילדי ישראל נמצאים במצב של קו העוני או על סף העוני — הרי זה העתיד של האומה, מחצית האומה העתידה. נדמה לי שהמח" שבה איננה פנויה לבעיה זו.

אני חוזר ואומר שהעניין איננו בנזל הפורמלי של העברת ההצעות לוועדה. אינני מתנגד לכך. מוכרחים לעשות זאת, אבל העניין הוא שאלה היושבים כאן צריכים להתעורר ולקבל על עצמם דאגה זו, כי לפי תחושת, הבעיה שאנחנו אחראים לה היא אם נהיה עם אחד רק מול האויב או שנצליח להיות גם עם אחד מול עתיד השלום של הארץ.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שוסטק, ואחריו לחבר-הכנסת נריה.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אני רוצה להתחיל בנימה שהיא אולי קצת מזוהה ולהגיד: בואו ונחזיק טובה לנערים שערכו את ההפגנות הללו, — לא מפני שאני כל-כך נלהב מהפגנות כאלה, אבל נדמה לי, שמה שקרה בהפגנות הללו הוא שהנערים העלו את בעייתם. אני אומר שיש בזה צעד חיובי, שהנוער הזה התעורר. עד היום המצב היה אולי הרבה יותר טראגי, בגלל זה שהנוער הזה בכלל לא הבין ולא העריך את מצבו. הוא לא התעורר לעורר לעצמו. עכשיו יש אולי תקווה, לאחר שהתעורר ותובע לעצמו מעמד בחברה ככל האזרחים, שגם החברה תבוא לעזרתו.

אני אומר שקיים קיפוח מכוון במדינה כלפי מי-שהו בתחום ההענקות וההטבות הסוציאליות שהמדינה מעניקה. הם לא מקופחים, אבל הם נשכחים. כאשר אנחנו דנים בשאלות הללו, אנחנו דנים באופן כללי בשיכון, בחינוך, בסעד, אבל שוכחים שקיימת בעיה מיוחדת במינה, הטעונה טיפול מיוחד. גם בגוף האדם, אצל כל אחד באופן אישי, הכאב איננו תמיד דבר שלילי. כאשר מתגלה כאב בגוף, זה סימפטום לכך שאדם צריך ללכת לרופא ולהיבדק, ואז נמצאת גם התרופה לפיכך אני אומר: בואו ונחזיק טובה. אולי אפשר להגיד: המלאך הגואל יברך את הנערים. אולי תבוא

לכן יש לרתום לפעולה את כל הגורמים, ולא להוציא את עצמנו. אני מתחיל בדאגה של בית-הנבחרים. נדרוש מהממשלה, ויחד נפעיל גופים ציבוריים כדי לסייע. כי הדבר אינו יכול להיעשות בתקציב בלבד ולא במי-גון פקדויות בלבד, אלא מוכרחה להיות בו נשמה יתירה של העם, התנדבות של חוגים ציבוריים רחבים. ביחד מאחר שהנגע הזה של קיפוח סוציאלי צמוד לקיפוח עדתי, והנוסחה המתמטית-פוליטית למצב הזה היא: קיפוח סוציאלי + קיפוח עדתי = סכנה לאומית. כל אחד מהקיפוחים האלה לחוד הוא סכנה; אבל שניהם מזווגים יחד מהווים סכנה לאומית.

לקראת הדיון הזה עיינתי קצת במימצאים הסטטיסטיים, ואני רוצה להבליט את הצד העדתי החמור.

אם ניקח את ההכנסה הממוצעת של עובד שכיר בשנת 1969 כבסיס, כ-100, נראה כי ילידי אסיה ואפריקה קיבלו למשפחה 80 לעומת 100, וילידי אירופה ואמריקה קיבלו 115. אלה למטה מהממוצע, ואלה למעלה מהממוצע. זה למשפחה. אבל אם אתה לוקח לנפש — הרי ילידי אפריקה ואסיה קיבלו 64, ואלה מאירופה ואמריקה — 145. הפער לנפש גדול יותר, מפני שהמשפחות מעדות אסיה ואפריקה הן מרובות ילדים, ושם המצוקה גדולה יותר.

הקיפוח העדתי הזה איננו מוצר של המציאות הישראלית. הוא במידה גדולה מוצר של יבוא מארצות המוצא. איננו צריכים להתעלם מזה, ולא להצליף רק על עצמנו, אלא לדעת היכן התחיל התהליך הזה. אבל המציאות הישראלית המתוכננת, המכוונת, צריכה להיות דרוכה כל הזמן לסתום את הפער המיובא הגוה. להקטין אותו באופן שיטתי, והמשטר בישראל צריך לבטל את הפער, שהוא פרי מציאות יהודית בארצות שונות, ביבשות שונות, במשטרים שונים, בארצות מוצא שונות וכו'.

אבל אני רואה את אחוז ההכנסה של משפחה מילידי אסיה ואפריקה לעומת ההכנסה של משפחות מילידי אירופה ואמריקה בשנים 69-1965, ואני רואה שהפער אינו נסתר, אלא מתרחב: בעוד שב-1965 היתה הכנסת המשפחה מעדות אסיה ואפריקה 72% מהכנסתה של משפחה יהודית מערבית — הרי ב-1969 אחוז זה ירד מ-72% ל-69%. ולנפש: 45% הכנסה לנפש מזרחית לעומת הכנסה לנפש מערבית, ובשנת 1969 זה ירד ל-44%. כלומר, אין שיפור, ואפילו יש הרעה; קטנה לגבי נפש, לא כל-כך קטנה לגבי המשפחה.

משמע שהמדיניות הכלכלית הסוציאלית איננה מטפלת בסתימת הפער. יכול להיות שסותמים אילו חורים של סכנות מיידיות, של מקרים שהם מעבר לקו של הנורמה: עבריינות, זנות, מצוקה קיצונית. אבל אין דואגים לחזיון החברתי הכולל של פער כל-כך רחב בין העדות.

נראה עתה מי הם העבריינים. נציגי המשטרה הפנו את תשומת-הלב לכך שבגיל 14 — 10% מהעבריינים הם אלה שלא ביקרו בבית-הספר; בגיל 15 — 25% מאלה שלא ביקרו בבית-הספר. ובכך, הנשייה מבתי-הספר בגלל המצב הסוציאלי של המשפחה גורמת לעבריינות. הכל קשור יחד. ומבחינה עדתית, מי הם עברייני הנוער? זהו מספר מחרד, אבל אני מוכרח לקרוא אותו: 61.3% מכלל עברייני הנוער הם ילידי

חוברת י"ט, ישיבה קס"ה
— הצעות לסדר-היום (שוטסק, יפרה, נבון, גריה) —

ששייך לצה"ל הוא בבחינת טאבו. צה"ל החליט על זה, יש עודרין וצריך למצוא דרכים לפתרון הבעיה. בין שירות נבח"ל, כפי שהזכירו אותו כאן, לשירות מסוג אחר יש אפשרויות רבות מאוד של השתייכות לשירות הבטחון, אף אם אין זה במסגרת יחידה קרבית. אולם אינני רוצה עתה להיכנס לפירוט.

אני אומר: רשות תיכנון מיוחדת, אשר תכלול כל מי שיש לכלול בתוך הדבר הזה. אני חושב שב- הפגנות האלה יניצצו רק הניצוצים הראשונים של הלבנה מתוך הר געש ההולך להתפרץ במדינה. זוהי מחלה מי- דבקת. היום בירושלים, אתמול בשכונת התקווה, ומחר בחיפה, ומחרתיים בכל הארץ. אלה רק הניצוצים הרא- שונים של הלבנה. יש לראות את הבעיות בעוד מועד ולנסות לפתור אותן. אני יודע שלא נפתור את הכל בקלות, אבל אני משוכנע שיש תועלת מרובה בעצם הטיפול וההוכחה והתדעה והתחשקה בקרב בני אותן השכבות שמטפלים, שמתעניינים בהם, שהם לא גש- כחים, ובעזרתם, בעזרת עצמם, אחרי שהתעוררו ורוצים לעזור לעצמם — ואני בטוח שהמדינה יכולה להגיע ליד יד פתרונות חיוביים ומועילים.

הי"ר, נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גריה, אחרון הגוואמים בנושא זה.

משה צבי גריה (מפד"ל):

ברשות היושב-ראש, כנסת נכבדה. יש לנו פרשה בתורה, פרשת עגלה ערופה: "כי יימצא חלל ולא נודע מי הכהו", והנה, בפרשת העגלה הערופה נאמר שזקני העיר צריכים להכריז ולומר: "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו". וחכמינו ז"ל שואלים: "וכי תעלה על הדעת שזקני בית-הדין שופכי דמים הם?" וה- תשובה היא: הם צריכים להודיע "שלא בא לידינו ופטרנוהו בלא מוונות" (סוטה מ"ה, ב). ורש"י מפרש שם: אדם ששולחים אותו בלי לתת לו לאכול, סופו שהוא מלסטם את הבריות ועל כך הוא נהרג. לאמור, אי-דאגה כלכלית מפסיקה היא המביאה לעבריינות, היא המביאה גם לרצח.

יש שם תוספת במשנה: "ולא ראינוהו ופטרנוהו בלא לווייה". לווייה — זו כבר צורה של תשומת-לב, זה כבר עניין של התעניינות, ואולי ההסבר הוא, שבמ- קום שאין יחס של התעניינות לסובל, התעניינות במ- דוכא, נוצר בסופו של דבר זילול באדם, זילול בחיי אדם, ומתדרדרים והולכים עד שמגיעים למעשה רצח.

הבעיות שאנחנו עוסקים בהן היום הן בעיות צומוחות לא רק מתוך העניי והמצוקה הכלכלית, אלא גם מתוך רגשי הקיפות, מתוך המצוקה הנפשית, מתוך המדיניות אשר הצטברה בלבבות. אותו נער אשר ראינו אותו אתמול באחד המועדונים בירושלים אמר לנו: באותו רגע שהייתי רוגז וממומר, הייתי מוכן לפגוע בכל מי שהייתי פוגש. וכאשר ביקש עזרתנו במשפט התלוי ועומד, ענה גם לשאלתנו: מה טיבו של המשפט? — שברתי שלושה בקבוקים על ראשו של מדריך נוער, ויש לו 22 תפרים בראש.

"הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, וה- מפייסו בדברים מתברך באחת-עשרה ברכות" (בבא בתרא ט, ב). גם אם לא תמיד יש האפשרות לפ- תור בעיות כלכליות, הרי תשומת-לב, עזרה מוסרית

גאולה. בתקופת ראשית המדינה היו כבר דברים כאלה. זה זינעו את המדינה ובאו לידי מחשבה. לא ייתכן שעכשיו נהיה מופתעים, מראש הממשלה — המופתעת מזה — עד לשדים ולחברי הכנסת. זו היתה שאלה של שיכחה ולא של קיפוח מכון. דומני שאין עודרין על כך שזו בעיה סוציאלית חמורה; היה ברור שינצלו את הבעיה הסוציאלית הזאת אלה הרוצים לתת תחת השלום והבטחון במדינה. מתפקידנו לראות את המצב הזה ולהתגונן נגדו. זה לא רק עניין של סעד. אני שמח שנמצאים פה גם שר הסעד וגם שר המשטרה. שאלה זו בוודאי כרוכה גם בסעד וגם בעבריינות, אבל השאלה קשורה לא רק במשרד הסעד או במשרד המשטרה. המדינה איננה דרוכה לכך במידה מספקת, לא רק מב- חינה תקציבית ומבחינת כוח עבודה מקצועי; המדינה אינה דרוכה לטיפול בבעיה זאת אפילו לא בתכניות. בעיה זו היתה רדומה. עכשיו, כאשר יש קצת שקט בגבולות, התעוררה. היא קיימת כל הזמן. עלינו להו- דות בעובדה הזאת של השיכחה, של ההזנחה, ולמצוא את הדרך באופן דחוף ביותר, המדינה, הממשלה וראש הממשלה חייבים להקים מיד רשות מיוחדת לתיכנון שתכלול את אנשי משרד העבודה, משרד השיכון, משרד החינוך ומשרד הסעד, לשם פתרון דחוף של הבעיה הזאת. בוודאי קשה לנו לשמוע את הנוער צועק: לעו- לים אתם נותנים — ולנו אינכם נותנים. אני יודע שזה מזנוע את כולנו מהעדינו מיוחדת של העלייה לבטחונה ולפיתוחה של המדינה, אבל להם דבר זה הוא קשה להבנה. אני חושב שיש בכוח המדינה, בתיכ- נון משותף ומיוחד — ואין להטיל זאת לא על שר הסעד או על שר המשטרה או על שר בודד אחד, אלא יש צורך ברשות תיכנון מיוחדת — לעשות רבות בשטח זה. אנחנו יושבים בכמה ועדות. כל אחד מאתנו מו- דעוץ כאשר הוא שומע דין-וחשבון ממשרד זה או אחר. הוא מגיע למסקנה שזה לבידינו שעדיין לא מצאנו את החוט ואת הדרך לצאת ממנו. כל חבר כנסת בוודאי עמד במבוכה זו.

אומרים כי 10,000 ילדים נפלטים בכל שנה מבית הספר העממי. אם ייפלטו במשך עשר השנים הבאות בכל שנה 10,000 ילדים, איזה מאגר של יסודות פלי- לים עברייניים יימצא במדינה כבר מהיום? הוא אלמנט נוח לזה. אינני אומר כולם, אבל יש בכך יסודות, זהו מעין מאגר לכל ההתמרדויות, ואילו כאן מדברים על כך באופן סטטיסטי ומספרי.

יהונתן יפרה (המערך, עבודה-מפ"ם):
המאגר כולו הוא 20,000.

אליעזר שוטסק (המרכז החפשי):

לעבריינות. גם אתה שמעת כמוני את הדו"חות. כולם עומדים במבוכה בכל שטח ושטח כאשר העניין נוגע לילדים מבני 9 ועד גיל 18.

אני רוצה לגעת גם בעניין המזר הזה, שצה"ל אינו מקבל אותם. מזה. צה"ל צריך לבדוק היטב את השאלה הזאת. אני חושב שזה יוצר בחברה מל- כתחילה איוו קיאטטה של פאריה שאסור לגעת בה. כיצד יכולים הם להימצא בחברה הכללית אם צה"ל פולט אותם? הם מוכרחים ליצור לעצמם חברה של גבורה, של גיבורים; הם מוכרחים לחיות בתוך עצמם. לדעתי צריך לפתור את השאלה הזאת. לא כל דבר

היו מיטיבים לעשות אילו היו מקדישים להם זמן ללמוד, להלוות אליהם למשרדים שונים, למשרד העי-בודה, לשירות התעסוקה, ולעזור להם לפתור את בעיותיהם האישיות.

ה"חפץ חיים" ז"ל ידוע ומפורסם בשם הספר שחיבר על איסור לשון הרע. אולם הוא גם חיבר ספר מיוחד על "אהבת חסד", חסד לכל צורותיו, החסד שאדם מישראל חייב לעשות לחבריו. ורבו יונה גירונדי ז"ל, מבעלי המוסר הקדמונים, כותב בספרו "שערי תשובה", שחייב כל אדם מישראל להקדיש שעה ביום ולחשוב: מה אני יכול לעשות למען הוולת, במה אני יכול לעזור לו.

החברה השבעה, חברת השפע, סובלת מעודף כסף ומעודף זמן. אילו היו מפנים את עודף הכסף לנצרכים לו ומפנים את עודף הזמן לזקקים לו — היה נוצר איזון בחברה.

מפעל המפת"נים, שמשרד הסעד עוסק בו, מביא ברכה מרובה, אולם הוא מצומצם מדי ולא מספק את הצרכים. בסך-הכל יש במפת"נים 1500 בני נוער. התכנית של משרד הסעד לעתיד היא להוסיף 20 מפת"נים ולהקיף עוד 1000 בני נוער, אבל כל שה נפגעים מבתי-הספר 10,000 בני נוער, ומוכרחים למצוא דרך לקלוט אותם. אגב, כדאי שמוכר שהחזקת ילד במפת"ן עולה רק 140 לירות לחודש, ואילו במעון חסות — 800 לירות לחודש. כדאי איפוא לדאוג לקבלת הנוער יותר מוקדם למפת"ן, כדי שלא יתגלגל יותר מאוחר למוסד חסות.

אבל עוד לפני גיל המפת"נים ניתן לתקן הרבה על-ידי הקמת מעונות יום לתינוקות ולילדים. זוהי פעולת מנע ממדרגה ראשונה. באותם מוסדות מפתחים את הכושר של הילד, את האינטליגנציה שלו, את המו-טיבציה ללימודים, ועל-ידי כך תקטן בהרבה הנשירה מבתי-הספר. חלקן של משרד הסעד בהחזקת ילד במעונות היום יוכל להגיע בערך ל־3.5 עד 4 אלפים לירות במשך חמש שנים, וזה יכול לחסוך הוצאות הרבה יותר גדולות אחר-כך, בשעה שילדים אלה נפגעים החוצה ומתגלגלים לעבריינות.

יש הכרח לעודד את המוסדות הפנימייתיים. לפני כמה שנים הסתמנה מגמה במשרד הסעד: הילד צריך להישאר בבית. אבל במה דברים אמורים? כשהבית קיים, כשיש בית. אבל אם הבית הרוס והוא "אם כל חטאת" — מוטב שהילד יימצא בפנימיה. והמשרדים המתאימים צריכים לעודד את הגדלת הפנימיות, את הרחבת כושר קליטתן. זה יציל לנו מאות נערים וגערות מדלדול ומדירודור.

עמינתו חברי-הכנסת הרב קלמן כהנא כבר ייחד את הדיבור על מקומו של החינוך הדתי במסכת הזאת, ואיני צריך להאריך בה. אולם רצוני לציין: שכונת מוסדרה, שקוראים לה עכשיו "מורשה", ושכונת מאה שערים הן שכונות זו לזו, ויש מצבי עוני דומים בשתי השכונות. ועם זה, המצב במאה שערים שונה לגמרי. כי אם החינוך למורשה קיים — הרי זה משמש כתריס בפני הפורענויות והחדשות. וראוי שמשרד החינוך וה-תרבות יתן דעתו על כך.

אנו עומדים לפני פורים ולפני פסח. מנהג עתיק השתרש בכל תפוצות ישראל — מפעל קמחא דפסחא.

וסעד נפשי יכולים היו להיתן, וצר מאוד שגם זאת אין אנו עושים.

מחקר של ד"ר קלמן בנימיני מהאוניברסיטה בירושלים, שנערך בבתי-הספר בירושלים, קובע: אין למור רים עניין באישינות ה"תלמיד", אלא בהישגי לימודיו. לצערנו, המורה עיקר עיסוקו בומנו בעבודה פרוגטלית ובתיקון מחברות, ואינו מגיע למגע אישי עם התלמיד ולפתרון בעיותיו האישיות. אלה אשר תינו לפנינו אמש את צרותיהם לא הזכירו בכלל שניסו להיעזר על-ידי מוריהם בעבר. המורים לא קיימים בשבילם. לעומת זה ידוע לנו שגם נועד המתפרע לפעמים בבית-הספר מתנהג בסדר במועדון, מפני שלמדריך יש קשר נפשי, קשר אישי, אלו.

אתמול בבוקר שמענו בוועדת השירותים הציבוריים, מפי קצין-מבחן ותק: קל מאוד לומר לתלמיד "לך הביתה", אולם המצער הוא שאחר-כך, כאשר התלמיד אינו חוזר למחרת היום לכיתה, אין שום עובד סוציאלי אשר יתעניין בגורלו של התלמיד שנשר.

סיירונו אמש בכמה מועדוני נוער ונתברר לנו, שב-אותה מידה שמדריכים מגיעים לנוער הזה ומטפלים בו, יש גם הישגים והרבה דברים ניתנים לתיקון, באמצעות טיפול אוהד, טיפול מסור.

כמובן, העניין מתחיל במשפחות מרובות ילדים, במשפחות אשר יחסי ההורים מעוררים שם, או שם חלות עיזתו את מעמדם הכלכלי. כמו-כן, הישגים אפסיים בבתי-הספר ואדישות ללימודים (הקשורים על פי רוב בצפיפות הדיור וגם במצב החמור מבחינה נפ-שית המביא לחוסר רצון ללמוד), גם הם גורמים שה-ילד נפלט החוצה ומתדרדר לפגע.

המצב החמור הוא כבר פרי הזנחה של כמה שנים, והגילויים השונים רק עוררו את חומרת הבעיה והחריפו אותה.

אולם טעות תהיה לחשוב שהקולד תלוי רק במו-סדות הממשלה, ושעירותותם — אם יוסיפו תקציב ויגדילו את המנגנון הזה — היא שתפתור את הבעיה. היא הרבה יותר עמוקה ומקיפה, ולא משרד הסעד לבדו ולא המחלקה הסוציאלית של עיריית ירושלים לבדה הם שיפתרו אותה. כאן דרושה עבודת התנדבות מאוד רחבה, מאוד מגוונת ומאוד מסורה. כאן צריכה לבוא פעולה ציבורית רחבה של רצון טוב, של אוננים קשובות, של מאמצים מרובים. על-ידי השיכונים הגדו-לים ברחוב שמואל הנביא צריכה לקום מועצה ציבורית מדיירי שכונות קרובות, משכנים "קרובים אל החלל", אנשים וגשים, ותקיים וצעירים, חברי תנועות נוער ובכלל זה גם נוער לומד. כולם צריכים לבוא ולעזור בעניין הזה. ניתן לפעול גם דרך בתי-הספר: משפחה מסודרת תאמץ לה משפחה נחשלת שני הילדים יוש-בים יחד על ספסל הלימודים ויכולים הם וצריכים הם לעזור זה לזה.

ראש הממשלה, באחד מראיונותיה, אמרה לכתב של "אבוקורור": "כאשר הייתי בת 12 אירגנתי את בנות כיתתי, בבית-הספר של הרובע השישי במילוקי, באגודה לגיוס כספים, לקניית ספרי לימוד לילדים עניים". ממנה ידאו תלמידי בתי-הספר שלנו וכן יעשו, יחשבו נא כיצד לעזור לחבריהם ולחברותיהם.

הסטודנטים, שקפצו על המציאה של הפגנת הנוער,

חוברת י"ט, ישיבה קס"ה
— הצעות לסדר-היום (נריה, נבון, חזני) —

בתודעת הציבור לקרן זוית ונשכחות; וכל איש וכל קבוצה חוזרים לאהליהם, ללחציהם, לבידוריהם; אחרים — לתענוגותיהם; וכל כולם — לדריפה אחר העלאת רמת חייהם הם, תוך כדי הסתכלות מתמדת כלפי מעלה, כלפי החוג הנוצץ, ולא כלפי מטה, כלפי האיש והאשה, הנער והנערה, במצוקותיהם, בסבלותיהם, ביסורייהם ובפירוריהם.

והרי אנו מצויים לעמוד כל ימות השנה פנים אל פנים מול המצוקה החמרית, הרוחנית והנפשית, לשקוד על ביעורה ועל קידום האוכלוסיה השרויה בה, תוך כדי עזרתו והתנדבותו של הציבור כל כולו; ומכל מקום — תוך כדי נכונותה של החברה לוותר על משהו נוסף למען עצמה, על מנת להעביר את המשהו הזה לטובת הנוזקים יותר.

הצבעתי על כך — דומני שגם מעל במת הכנסת ובהזדמנויות אחרות — ש"ל 1% של הצריכה הפרטית משמעותו היא 120 מיליון לירות. ואילו התחזית של התקציב הלאומי לשנה הבאה — שיש גם עוררים עליה — אומרת שהצריכה הפרטית תעלה בכל זאת ב-3%, ואחרים אומרים ב-7%-8%. אבל אפילו תעלה ב-3% בלבד, לעומת עלייה של 2% בשנה המסתיימת, הרי אילו הסכימה החברה להמשיך באותה הדרך של השנה היוצאת ולהעלות את רמת חייה רק ב-2% ואת האחוז השלישי, אותם 120 המיליונים, להעמיד לרשות אלה שיש להם פחות מזה, היינו פותרים כבר עכשיו חלק ניכר של הבעיה.

על כך, על כל הבעייתיות הזאת, עמדתי במפורט בדברי בכנסת, בכ"א בטבת — 18 בינואר, כשמסרתי סקירה על המשרד, ובדברי התשובה מיום כ"ט בטבת — 26 בינואר, והצעתי מה שהצעתי ותבעתי מה שתבעתי.

אגב אורחא, חברי-הכנסת אבנרי וגם מישהו אחר, דומני חברי-הכנסת סנה: הצבעתי גם על כך שעם בוא רגיעה ושלוש יצופו ביתר שאת וחריפות כל אותן בעיות רדומות, ואנו כבר מרגישים זאת, ואנו חייבים להיערך לכך.

עמדנו על כך לפני שבועות מספר. ואלמלא המקרים של הימים האחרונים — הכל היה שוב נשכח מהלב. ואמנם התופעה הזאת שנקראת "פנתרים שחורים", יש לי יסוד להניח ולקוות שבינתיים תתחוו "והפנתרים" יתגמדו, ואז, אותם הנערים עוטי עור הפנתר השחור יחזרו למצבם הקודם, ה"טבעי": של נערים מסכנים ואומללים בחומר וליבוי יצרים. אלה הם מטפלת ומנחה, ולא להסתות וליבוי יצרים. אלה הם נערים שהרקע הסוציאלי של סביבתם, סביבה קרימינוגנית בהרבה, הוא שהוליד והצמיח אותם; נערים שרבים אחרים כמותם מסתובבים בקרנות הרחוב של ירושלים הבירה ובהרבה מקומות אחרים בארץ.

מכאן שהבעיה ממשיכה להיות קיימת, עם עור פנתר שחור ובלעדיו. היא קיימת ומחריפה, והיא תצוף מחר בצורה אחרת או במקום אחר.

כבר אמרו כמה מהמתשתתפים בדיון, שלא רק המצב הסוציאלי, הפער הסוציאלי, הוא אשר דוחק נוער לעבריינות. וניתנה דוגמה על-ידי חברי-הכנסת הרב נריה. יש כמה דוגמאות באותה ירושלים עיר הקודש. יש בה שכונות, אוכזר את השכונה שהוא הצביע

בכל מקום דאגו לכך שלא יימצא בית שבליל פסח יסבול ממחסור. וידענו שבליל פסח, בליל הסדר, כל אדם בישראל באשר הוא שם יושב על-ידי שולחן ערוך. אילו הרחבנו דאגתנו לא רק ביחס לליל פסח, אלא גם ביחס ללילות שבת בכל בית בישראל, וביחס לכל ערב בכל משפחה בישראל — יכולנו למצוא הרבה דרכים לתקן את העיוותים, בין שנעשו בידי אדם ובין שנגרמו בידי שמים.

אני היום הנואם האחרון, המסיים את הדיון. היום תענית אסתר, ערב פורים, ובמגילת אסתר נאמר: "לך כנוס את כל היהודים". צריך להתכנס ולדון ולפעול. והנה נקבעה מצווה מיוחדת בפורים: "משלוח מנות איש לרעהו", מצווה שמגמתה היא להרבות אחווה ורעות בישראל. אבל הוסיפו לזה גם מצוות "מתנות לאביונים". והרמב"ם בפרק ב' מהלכות מגילה, הלכה י"ג, אומר: "מובטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשילוח מנות לרעהו. שאין שם שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים, אלמנות וגרים. והמשמח לב האומללים האלה דומה לשכינה שנאמר: להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים".

הודגש שם בפירוש: "להחיות רוח שפלים ול- החיות לב נדכאים" — לא רק הגשת עזרה כלכלית, אלא גם עידוד נפשי. באותה מידה שנקיים את "לך כנוס את כל היהודים", נזון במכונס במפעלי חסד ונתמסר להרבות אהבה, אחווה וריעות בישראל — נמצא דרך לפתור את כל בעיותינו, וליהודים תהיה אורה ושמחה וששון ויקר.

הי"ר י. נבון:
רשות הדיבור לשר הסעד, לתשובה.

שר-הסעד מ. חזני:
אדוני הישיב-ראש, כנסת נכבדה. ברור לי שכמוני כך כל הנוכחים עייפים, וכל אחד ממחר לביתו לקראת חג הפורים. אף-על-פי-כן לא אוכל שלא לומר את אשר בלבי אני לגבי הנושא שאנו עוסקים בו זה כמה שעות. אלא שלא אפרוץ לתחומי של עמיתי סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתדבור, ולא אעסוק בטלוויזיה, שעד כמה שידוע לי — גם הוא עצמו וגם אחרים לא תמיד מאושרים מתכניותיה. גם לא אפרוץ לתחומי של עמיתי שר המשטרה הנמצא כאן ואשר יש לי הרושם שיאמר משהו מצדו לגבי הנושא המוגדר הזה. אעשה כמיטב יכלתי להישאר בתחום הנדון.

והנה, חברי הכנסת, זוהי מחלה כרונית מצערת ומדכאה, אולי אפשר להוסיף: ממארת. בהתנהגותה של חברה שבעה — ובכלל זה החברה הישראלית, שכל קבוצה בתוכה לוחמת ולוחצת על פי דרכה להבטחת יתר של תנאי חייה — שהיא מתעוררת לתת דעתה גם לציווי "וחי אחיך עמך", גם לכיסוי העוני והמצוקה שבתוכה, רק כאשר קורות, הייתי אומר, "תאונות חב- רתיות" בצורה של "פנתרים שחורים", "תאראקות" בחצות הלילה, התפרעויות אחרות וכו'. אז נזעקת החברה; ואז דווקא תוך כדי הפרזה וניפוח של המקרה המסויים, ה"פוליטי", כפי שקרה לאותה קבוצת בתורים בירושלים.

אך בעבור זעם, ההתעוררות שוקעת מהר; הב- עיות היסודיות, היוצרות את הרקע להתפרצות, נדחקות

צודק ולא צודק חברי-הכנסת ביבי. ייתכן כי מקוצר רוח ולחץ בעיות שוטפות לא היתה תכנית-אב מגוי בשת לכל השירותים הסוציאליים. אנו יוזמים תכנית כזאת, מתחילים בבנייה של תכנית-אב כזאת עכשיו, תכנית לעשר הבה, ויוזמים את שיתופם של המשי-דים האחרים. הובעה דרישה — ודרישה זו עלתה מפי כמה וכמה חברי כנסת בדיון על תקציב משרד הסעד — שתקום ועדת שרים מיוחדת לשירותים סוציאליים, שתעלה את הנושא הזה לרמת עדיפות הרבה יותר גבוהה מזו שהיתה לה. אבל אל נתלה את הכל בתיכנון ובמדיניות. יש תכניות ויש שיטות. אלא שהמשאבים חסרים — בכסף ובכוח אדם ובכוננות הציבור לעזור. אבל ודאי שלא צודק חברי-הכנסת ביבי באמרו שלא היתה כל מדיניות. היתה מדיניות ויש מדיניות בכל משרד ומשרד, שבטווחים הרלבנטיים פועלים תוך שיתוף.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

יש קטעי מדיניות; אבל מדיניות כוללת לא היתה.

שר-הסעד מ. חוני:

ואכן, על אף המגבלות בכסף ובכוח אדם — ואי-אפשר להתעלם מזה — זוכה הנוער בחברה הישראלית לתשומת-לב מיוחדת בכל הנוגע לשירותים הניתנים לו על-ידי משרדי הממשלה השונים, החל מכות לחי-נוך חובה חינוך, שהונהג בעוד המדינה עצמה טרם הגיעה לגיל חינוך חובה, וכלה במתן עדיפות לפיתוח שיכון לזוגות צעירים.

אלא שאין ספק בכך — ודומי שבמיוחד הצביע על כך חברי-הכנסת כץ, וגם אחרים — ששירותים אוניברסליים אלה, ככל שיתרחבו ויועמקו, אין ביכלתם לתרום את מלוא התועלת לצמיצום הפער בין הקטבים של השכבות החברתיות, כל עוד הנהלים מהעיריות נגמי-ציאים במצוקה. גם חברי-הכנסת אבנרי הצביע על כך, ובצדק.

לכן החליט משרד הסעד עוד ביוני 1970, לפני "הפגנת החרוים" והחזאראקות בשכונת התקווה, להציב בראש סדר העדיפויות של שירותיו את דור העתיד, באשר המטרה היא לשלם שילדים אורח גולד וחיים במצוקה לא יידחקו אל השוליים. ילדים אלה, בפועל, למרות הזכויות הניתנות להם מטעם המדינה, אינם יכולים ליהנות ממלוא הזכויות המוענקות להם כאז-רחים. ואנו רואים חובה לעצמנו לספק לילדים אלה את החינוכים והדרכים להם לשם חילוצם מן המצוקה החמרית, הרוחנית והנפשית, שבה נתונים הוריהם. אנו מכירים את האוכלוסיה במצוקה, שהתופעות המאפיינות אותה הן: משפחות מרובות ילדים, מעטות הכ-נסה, חיות בצפיפות, משפחות שעלו ארצה אחרי 1948, רובן המכריע מארצות האיסלאם. מעבר זה היה מלוא במשבר של מעבר תרבויות, התפוררות המסגרת המש-פחתית והאוטוריטה המוכרת, נטישת המסורת. מכאן אבדן השפעת ההורים על ילדיהם, הסתפקות מתוך ענווה, בחינוך הניתן במסגרת בית-הספר, אשר נועד למטרות הוראה ולא להתניחות לפרט, ובמיוחד לפרט הנמצא במצוקה והנדחה אל שולי החברה. 70,000 משפחות, שהן 9% מכלל המשפחות בישראל, ואשר אוכלוסייתן מגעת לחצי מיליון נפש בקירוב, שהן כ-18% מכלל אוכלוסיית ישראל, נמנות עם אוכלוסיה זו, בדר-גות שונות של הכנסה.

עליה, שכונת מאה שערים, ששם יש הרבה משפחות ברוכות ילדים, שחיות בעוני ובמצוקה ובצפיפות דיור — ואין עבריינות. יתירה מזאת: אותן המשפחות שבכיסוי העוני בירושלים או במקומות אחרים, רק לפני מחצית הדור היו בגיטאות שלהן, במארוק, בלוב, בפרס, והיתה לי הדוממות להציק לגיטאות אלה, שאפשר לומר עליהם: מה טובו אהליך, יעקב, משכונותיך ישראל. הם היו בעוני ובמצוקה, גם ללא זכויות אורח, בצפיפות דיור שאין דוגמתה, ולא היתה שם עבריינות, אצל אותן המשפחות. ומצד אחר — וכבר הצביע על כך — יש בארץ תופעה של "בני טובים", שגם הם נתפסים לסמים, לעבריינות וכיוצא באלה, והם מעולם לא סבלו מחסור בתחום החמרי.

אם כן, זה לא הגורם היחיד. יש גורמים אחרים, חברים הצביעו עליהם. איני בא אלא להדגיש אותם ולחזור עליהם: הניתוק וההתערטלות מערכים ונורמות חיים מוצקות, שהנהנו את העם לכל דורותיו, ההת-ערטלות מהרגלי עבודה ויגיע כפים, ההסתכלות כלפי הנוצצים המגיעים לכך בקלות, המתירנות, ההתפרקות וכיוצא באלה, — והיטיבו לתת ביטוי לכך חברי-הכנסת פרוש, כהנא וגרין על-פי דרכם וחברי-הכנסת ביבי, כץ ואחרים על פיה דרכם, וצודק חברי-הכנסת כהנא ששאל: מה יעשה הבן שלא יחטא? ובכן, ברור שה-רקע לכך הוא הסביבה המשפחתית, הקהילתית וה-שכונתית, שחייבים לבער מתוכה את מצוקות העוני החמרי וצפיפות הדיור, ולהעלותה מתת-התרבות המת-פוררת גם היא ברור השני, ולהחזירה לרמת התרבות, הערכים והנורמות המקוריים של העם.

רבותי חברי הכנסת, בימינו אין מרפאים ואין מבערים קדחת בחינין; קדחת מרפאים על-ידי ייבוש ביצות. לכן מתנהלת עבודתנו בשלושה מישורים, והיא צריכה להמשיך ולהתנהל כך, תוך כדי הרחבה והעמקה — אגב אורחא יצינון שהראשון שבהם אוכל את רוב המשאבים שלרשותנו ולרשות הרשויות המקומיות. המי-שור הראשון הוא המאמץ להעלות המשפחה מעל לקו העוני, כדי לצמצם ככל האפשר את הפער בחברה הישראלית, את הקיטוב הסוציאלי. לא אעסוק עכשיו בסטטיסטיקה של היקפו של העוני, על הגדרתו של קו העוני. עסקנו בזה באותן שתי ישיבות הכנסת שהזכרתי. רצוני רק לומר שהרוב המכריע של 200 מיליון הלידות של תקציב משרד הסעד והרשויות המ-קומיות מוקדש למטרה זו, מלבד מענקי הביטוח ה-לאומי, השירותים האוניברסליים וכדומה. כאן חלו כמה העלאות: ב-1960 הגיעה מכסת הסעד לנוקל ל-19% מהשכר הממוצע באותה שנה, וב-1 באפריל 1971 תגיע ל-39% מהשכר הממוצע. אך ברור שגם זה לא מספיק, זה מתחת לקו העוני.

אתיחס עכשיו למוקד של הנושא: המשפחה מרו-בת הילדים והתוצאות מכך.

מדינת ישראל ברוכה בילדים, ואנו חייבים לעשות הכל כדי שזאת תהיה ברכה ולא מעמסה. הגילאים מ-1 עד 19 באוכלוסיה הישראלית מגיעים לכדי 44% מכלל האוכלוסיה. זה אחוז גבוה מאוד. ברור ה', שעה שבמערב גרמניה, שגם היא ידועה כארץ מרובת ילדים, המשקל הוא 28%, ביאן 37%, בהולנד, הידועה ביותר כחברה מרובת ילדים, 39%.

ובעניין זה של הפעולות בעבר, בהווה ובעתיד,

רותים בשיעור של 35 מיליון לירות לשנה, בנוסף לסכום של 24 מיליון שאנו משקיעים בכך כיום. דבר זה, יש להניח, אינו ניתן לביצוע אלא בהדרגה, גם מבחינת כוח האדם בסדר העדיפויות לפי האזורים, כפי שציינתי קודם לכן.

בירושלים מגיע מספר הנהגים משירותים אלה ל-3,000 בקירוב, שהם פחות מ-50% מכלל הילדים והנוער הזקוקים להם. השירותים הניתנים היום לנוער במצוקה הם משני סוגים: האחד, שירותים למניעת עבריינות; השני, שירותים למניעת מצוקה, במישור המניעה האישית המוקדמת, והיא הפעולה הברוכה והאפקטיבית ביותר. פעולות המניעה האחרות נמצאות כבד בתחום של שירות המבחן.

השירותים הראשונים מכוונים בעיקרם להשגת תוצאות לטווח קצר באוכלוסיה שהיא עבריינית או על סף העבריינות. האחרונים מכוונים להשגת תוצאות לטווח ארוך באוכלוסיה צעירה, העולה בשל מצוקתה להגיע לעבריינות אם לא תקבל שירותים אלה.

השירותים מהסוג הראשון ניתנים בעזרת מפעלים ששותפים להם משרדי ממשלה שונים. לא אפרט אותם, מקוצר זמן, אלא אציב רק על כמה כותרות:

קבוצות קלט לילדים שנפלטו מבית-הספר — מפעל משותף למשרד החינוך, למשרד הסעד ולרשות המקומית. למעשה, מדובר בנוער שאינו מסוגל לחזור בכלל למסגרת הלימודים. נעשית פעולה בקבוצות קלט מסוג אחר על-ידי משרד העבודה, משרד הסעד והרשות המקומית, והמגמה לסגלם לחיי עבודה ולמסגרת עבודה.

פעולות שיקום במפת-נים — הצביע על ערך חבר-הכנסת נריה, ולא אחזור. וכן פעולות בקרב חבוי-רות נוער וחבורות רחוב, ועוד ועוד.

בסך הכל, המפעלים הם שירותים סוציאליים במ-הותם וחלקם ניתן בשיתוף ובצמוד למסגרות שהחינוך והעבודה הם חלק יסודי מהם. שירותים אלה מתחילים בשלב מוקדם ביותר, כאשר הסיכון להצלחתם ממ-צוקה של הילדים הוא רב ומבטיח ביותר.

כאן רואה אני צורך להצביע במיוחד על מפעל מעונות-היום לילדים בגיל הרך, משנה וחצי עד ארבע שנים, שתפקידו להבטיח התפתחות מירבית של הילדים בתחום הפיסי, האינטלקטואלי, הרגשי והחברתי. בל-עדין עלולים הם להתקפח. נשאלתי לא פעם: כיצד הימצאותו של ילד במשפחה הרוסה או מקופחת במעון יום יכולה למנוע עבריינות? מה הקשר בין הדברים? רצוני להבהיר זאת כאן: ילדים אשר נולדו להורים בעלי הכנסה נמוכה ותנאי דיור קשים, המטופלים במספר ילדים נוספים, אין ההורים מסוגלים להבטיח לילדים אלה את הצרכים הראשוניים בדומה לניתן לילדים במשפחות שתנאיהן טובים. התוצאה מכך היא: (א) ילדים אלה מגיעים למסגרות החינוך כשפער גדול בינם לבין ילדי הרווחה — פער בהתפתחות הגופנית, ההש-כלתית, החברתית והרגשית, פער ההולך ומתרחב והם אינם יכולים להתגבר עליו. (ב) היעדרות מבית-הספר, גשירה והצטרפות לחברה עבריינית בסופו של דבר. ההוכחה לשרשרת תגובתית זו היא בזהות התופעות המאפיינות את האוכלוסיה העבריינית והאוכלוסיה של משפחות מרובות ילדים הנמצאות במצוקה. מטרות מעון הילדים לסייע למשפחות אלו על מנת לתת לילדים

אם נתייחס בהקשר זה לירושלים במיוחד, נראה שמצבה קשה מהמצב הממוצע בארץ, אך לא הקשה ביותר. כאן חובתי לציין כי יוזמי ההצעות לסדר-היום, בהתייחסם לנוער במצוקה בירושלים במיוחד, התעלמו מהנוער במצוקה שבבית-שאן, בקריית-שמונה, באור-יהודה, בצפת ברמלה ובדימונה, ועוד ועוד רשימה ארוכה של ישובים, אשר השוואה של נתונים אובייקטיביים שנעשתה על-ידינו הוכיחה שמצבם חמור יותר מזה שבירושלים. אלא שהמיוחד שבירושלים הוא בשלושה דברים: האחד — שהיא בירת ישראל ואשנב שלה לעולם. השני — שיש בה סטודנטים שבאו מארצות הרווחה, שאינם מושרשים ואינם מודעים מבחינה מס-פקת את המציאות הישראלית. וכידוע, אנשי "מצפן" ודומיהם ליבו אש בתחום זה. על כך התרענו בדברינו בכנסת לפני שבועות מספר. אני מצטרף לדברי הגינוי שנאמרו וכן לקריאה אליהם, שמוטב שישקיעו את מרצם ואת זמנם הפנוי בהוראת קרוא וכתוב לאותם נערים, למתן הדרכה וסיעוד רוחני להם, במקום לה-סיתם לדעת הנערים עצמם. והדבר השלישי, שבירושלים יש בנייה רבה של דירות גדולות ומרווחות בשביל עולים חדשים בסמיכות גיאוגרפית למשכנות עוני עלובים ביו-תר. גורם זה פועל במידת-מה גם בתל-אביב. וכאן גם אני מתפלל, בדומה לחבר-הכנסת פרוש, שאחד העס-קנים החשובים בירושלים מאיים בפלישה לדירות אלה, ובזווית שיש בכך ליבוי צירים.

יש עוד דבר בירושלים: יש בה מספר שכונות שהן מוקדים מיוחדים וריכוזים מיוחדים של מצוקה גדולה, אם כי עדיין איננו יכולים להשוותם אל המקו-מות הקשים שמניתל לעיל.

מגמתנו היא לפתח את השירותים הדרושים בסדר עדיפויות שייקבע על-פי חומרת המצב. ואמנם דיברתי בסקירתנו לפני הכנסת עוד לפני חדשים על הצורך בהבטחת כל היתרה מצד כל הגורמים לאותם מקומות שהם "טעוני טיפוח". יש אהדה לדרך זו, ואנו עומדים לפעול במשותף בנושא זה בשלב ראשון עם משרד השיכון.

ראש הממשלה קיבלה על עצמה באחת משיבות הממשלה האחרונות — כאשר שר המטרה ושר החי-נוך והתרבות ואנוכי שקדנו את המצב כל אחד בתחום פעולתו — להפעיל ועדה מיוחדת אשר תלמד את הב-עיה, תחקור אותה, תצביע על דרכים נוספות להרחבה והעמקה של הטיפול בה; וכפי שאמרתי, טוב שזה יהיה בסמכותה של ועדת שרים מיוחדת לשירותים סוציאליים.

ומה נעשה כיום ומה חסר בתחום מניעת העבר-יינות? מתוך אומדן של 120,000 ילדים ובני נוער בארץ הזקוקים לטיפול של השירותים כסיוע להסתגלותם לחברה וכדי שיהנו באופן ממש מהשירותים הניתנים לכל בני הנוער, מגיע מספר הנהגים היום ל-52,000, בהוצאה של 24 מיליון ל"ל לשנה, במסגרת תקציב משרד הסעד והמחלקה לסעד של הרשויות המקומיות, כמובן מלבד פעולות של משרד החינוך, משרד העבודה ומשרד השיכון.

תכניתנו לפיתוח השירותים, הרחבתם והעמקתם, אשר הנחנו על שולחן הממשלה, שואפת להבטיח את השירות לכל הילדים ובני הנוער הזקוקים לו. הרחבת הפעולה מחייבת השקעה בפיתוחם והגדלתם של השי-

אציין כאן עוד כמה פעולות: ייעוץ ועזרה לתלמידי על-ידי עובדים סוציאליים צמודים למסגרות החינוך המסייעים לילדים הנמצאים במצוקה ובמשבר; סיוע כספי לתלמידים במצוקה — סכום של 200 לירות לתלמיד לשם מימוש הזכות לחינוך חובה חנים; מעונות עם פנימיות לילדים, כאשר המשפחה הטבעית אינה יכולה למלא תפקידה אף בעזרת השירותים הקהילתיים, וכן הבטחת תנאי פנימיה לתלמידים במוסדות חינוך על-ידיסוים, שמספרם יגיע בשנת התקציב הבאה ל-10,500.

מגמתו היא להרחיב את השירותים שהזכרתי לעיל על מנת שיגיעו אל כל ילד ונער הזקוקים להם. כבר ציינתי כי הדחבה זו היא הכפלה במספר הנהגים ויותר מכך בהוצאות הממשלה. עם זאת, אנו סבורים כי יש צורך בפיתוח שירותים נוספים על-ידי משרד הסעד ומשרדי ממשלה אחרים בכל הנוגע לנוער, במיוחד לנוער במצוקה, כגון: הקמת מקלטים נוספים לנערות ומעונות מיוחדים לשיקומן; מפת"גים ועוד — כל זה מפורט בתכנית המונחת על שולחן הממשלה.

אגב, חבר-הכנסת אבנרי, על האבנים מונחת במשרדנו הצעת חוק לשיקום האסיר. העלית בעיה זו ובי"צדק. הצעה זו תאפשר לנער העבריין, לאחר שריצה את עוננו, לקבל סיוע בסעד, בשיקום, בהדרכה ובעבודה ובכל סיעוד אחר שהוא זקוק לו, למען התזוירו למסלול רצוי. הדבר נעשה עד עכשיו באופן חלקי, חלק כדי התנדבות, על-ידי האגודה לשיקום האסיר. יש לעשותה בדרך של חוק, ובעיקר למען הנער שריצה את עוננו.

אורי אבנרי (העולם הזה— כוח חדש):

האם כבוד השר מוכן גם לבוא במגע עם שר הבטחון כדי לפתור את בעיית העבריינים שכיום צה"ל אינו מקבלם?

שר-הסעד מ. חוני:

אני מוכן לעשות זאת. רצוני לומר בהזדמנות זו כי יש לנו פרויקט קיים, משותף עם משרד העבודה ועם צה"ל, להעסקת נערים שהם על גבול העבריינות או כבר מעבר לה. לפני גיל הצבא או בגיל הצבא, בסדר-נאות של הצבא.

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):

פה דובר על שירות צבאי ממש, על לבישת מדים.

שר-הסעד מ. חוני:

אלה שייקלטו במסגרת הפרויקט יעברו לאחר מכן ישר לגיוס, אפילו בשירותים המקצועיים השונים; כלומר, הם ייצאו גם חיילים, גם אזרחים מועילים וגם בעלי מקצוע.

תכנית זו צריכה לעלות כמה וכמה עשרות מיליונים וניתן לבצעה תוך שלוש שנים. זוהי גם בעיה של כוח אדם שהמקומות המרוחקים סובלים ממנו במיוחד — והבר-הכנסת יהונתן יפרח בודאי יכול לספר לכם על כך. נצטרך לבצע את התכנית לפי סדר עדיפויות של אזורי המצוקה. אני מקווה שיימצאו האמצעים גם לכך.

אני חוזר לעניין ירושלים ולצרכיה המיוחדים, ואסיים בכך. עיבדנו תכנית, ואנו מציעים אותה לעריית ירושלים, לפעול בסיוענו ובסיוע משרדי הממשלה האחרים, לפי סדר של אזורי מצוקה, בקשר לחומרת המצב

גירויים להתפתחות שיאפשרו להם להתחיל לימודיהם במערכת החינוך בלא פער ביניהם לבין ילדי הרווחה. התועלת בשלב מוקדם זה ודאית בהרבה לעומת התועלת שבטיפול מאוחר בנוער שנפלט ממסגרות החינוך ואינו מוצא את מקומו אלא בתברה העבריינית.

אין למשרד הסעד מעונות-יום משל. המעונות הקיימים הם פרי מאמצי ההתנדבות הבלתי-רגילים של אירגוני הנשים שאין גבול למסירותן ודבקותן במשימה זו.

שושנה ארכלי-אלמוזלני (המערך, עבודה-מפ"ם):

עד מתי יהיו המעונות, אדוני השר, על חשבונם של אירגוני הנשים?

שר-הסעד מ. חוני:

מיד אניע לה.

משרד הסעד והרשות המקומית מפנים ילדים נזקקים אל המעונות ומשלמים בעד החזקתם לא יותר מאשר מחצית העלות. המשרד יחד עם הרשויות המקומיות משלמים כיום בעד 6,400 ילדים סכום של 2 מיליון לירות. אולם המחצית השנייה של הוצאות ההחזקה וכן כל ההשקעה בבניין ובציוד המעונות מת-כסות על-ידי האירגונים. הם אינם יכולים לעמוד בזה, חברת-הכנסת ארכלי, ואין אפשרות להרחבת הקליטה. יש סכנה שייצטרכו אפילו לפלוט ילדים. מכאן שצריך לעשות שני דברים: להגדיל את התשלום של שירותי הסעד בעד החזקת הילד ולאפשר בנייה רחבת-ממדים של מעונות לפי מפת עדיפויות, על מנת שכל משפחה מרובת ילדים תהא זכאית להחזיק פעוטות באחד המעונות האלה ללא תשלום. מעדיכים את המספר ב-13,000 ילדים בקירוב — כ-10%—12% ממספר הילדים במשפחות מרובות ילדים הזקוקות לכך.

אני יכול לבשר לבנסת שאתמול בבוקר סוכם עם שר האוצר, על דעתה של ראש הממשלה — ובעיה זו עלתה לפני עניין הפנתרים — להציע לממשלה תכנית של בינוי מעונות וצידום ולהבטיח את המקורות בסכום של 30 מיליון לירות במשך 3—4 שנים. אי-אפשר לקצר את התקופה הזאת מבחינה פיסית. הסכום יוכפל על-ידי כך שאירגוני הנשים או גורמים ציבוריים אחרים יוסיפו לירה נגד לירה. הסכומים ישמשו לבניית מעונות יום וצידום, ועל-ידי כך נוכל לקלוט את כל הילדים שאנו סבורים שיש צורך לקלוט אותם. חזקה על שר האוצר שיימצא את מקורות המימון.

נוסף לכך הגענו אתמול לסיכום בנושא מכאוב מאוד וטרגי מאוד למשפחות שסבלו מכך, ובמיוחד משפחות מרובות ילדים — לגבי ילדים מפגרים שאין להם מקום במוסד והימצאותם בבית הורסת את משהם ומתסכלת את אחיהם ואחיותיהם הגדולים והקטנים. הגענו אתמול באותה פגישה לסיכום בדבר תכנית בינוי בסדר גודל של 50 מיליון לירות, במשך 4—5 שנים, בינוי מוסדות שישמשו לקליטת כל הילדים אשר עוד לא נקלטו וגם להעברת מספר ניכר של ילדים ממעונות פרטיים שהם תת-סטנדרטים, — ויש כאלה. ויכול אני להוסיף ולומר ששר האוצר יביא לפני ועדת הכספים בימים הקרובים הצעה להוסיף כבר לתקציב השנה הבאה סכום של 17.5 מיליון לירות למטרות אלו: 10 מיליון לירות לבניית מעונות למפגרים ו-7.5 מיליון לירות לבניית מעונות לקליטת ילדים.

אנו מציעים לעיריית ירושלים לפעול בסיוענו וב-
סיוע משרדי הממשלה האחרים, בסדר הבא:

1. לקבוע אזורי המצוקה בתוך העיר לפי סדר
חומרתם, באזורים הבאים: א. שמואל הנביא; ב. מו-
רשה; ג. קטמון; ד. בקעה; ה. נחלאות.

2. בתוך אזורים אלו להבטיח שירותים לנוער
בעייתי ולילדים בעייתיים מגיל 7 ועד גיל 21, כלהלן:

א. הקמת קבוצות קלט בכל אחד מאזורי המ-
צוקה לגילאי 7-10 שנפלטו מבתי-הספר, בשיתוף עם
משרד החינוך והתרבות, תוך הבטחת הדרה, שירות
של עבודה סוציאלית וייעוץ.

ב. הקמת קבוצות קלט בכל אחד מאזורי המ-
צוקה לגילאי 13-15, בשיתוף עם משרד העבודה.

ג. הצמדת עובדי רחוב לכל התכורות בעיר שמו-
צאן מאזורים אלו, לצורך יצירת קשר לשינוי התנהגות
הקבוצה ולשילוב היחיד בעבודה. יוצמד עובד מיוחד
לנערים שנותקו מהקבוצות ומצאו מקום עבודה, להב-
טחת התמדתם בעבודה (להעיר בבוקר).

ד. יוצמדו 2 עובדי שיקום ופקיד שיקום לשתי
חבורות שיימצאו כמתאימים לכך, אשר יסייעו לשיקומם
של הנערים שבחבורה וראשי המשפחה. כמו-כן יובטחו
תמריצים כספיים לנערים בתקופה הראשונה לכניסתם
לעבודה או בתקופת לימוד מקצוע.

ה. יוגבר הפיקוח על-ידי שירותי המבחן לצעי-
רים במבחן, הגרים באזורי המצוקה, ויועץ פיקוח עם
תנאי מגורים (פנימיה) לנערים מאזורים אלו.

ו. תינתן עדיפות במתן סיוע לצרכים מיוחדים
של משפחות הנערים שבטיפול, על-ידי מתן עזרה חמ-
רית לרכישת מוצרי צריכה (גז, מקרר, מכונת כביסה
וכד').

ז. במסגרת התיאום בין המשרד למשרד השיכון
יובטח מתן עדיפות לפתרון מצוקת הדיור במשפחותיהם
של נערים אלו.

3. לילדים בעייתיים הנמצאים עדיין בתוך מס-
גרות החינוך — להבטיח שירותים צמודים למסגרות
החינוך.

א. תוספת עובדים סוציאליים לילד ולנוער בצמוד
לבתי-הספר שבאזורי המצוקה. לכל בית-ספר עובד
שלם.

ב. הארכת השעות בבתי-הספר באזורים אלו לכל
הילדים ממשפחות שבהן מספר הנפשות עולה על 4
לכל חדר בדירה, עד שעת השקיעה, תוך הבטחת ארוחה
נוספת לפני לכתם הביתה והדרכה בהכנת שיעורים
ובילוי חברתי.

כל אלה — תחומים או הרחבה של פעילויות,
בעיקר בתחום של קבוצות קלט, עובדי רחוב, עובדי
שיקום, עובדות סוציאליות בבתי-הספר וכו'. מדובר
בהרחבת תחומים, או פיתוח תחומים חדשים, מעל
ומעבר למסגרת התקציבית של המחלקה הסוציאלית
של עיריית ירושלים, אשר דומני שתגיע בשנת הכספים
הבאה לכדי 11 מיליון לירות, ובכך משתתף משרד הסעד,
לפי הסיווג, ב-41%. תכנית זו, שאני מדבר עליה ושאי
מקווה כי תופעל בימים הקרובים, היא מעל ומעבר
לוה. היא תצריך 65 עובדים מקצועיים נוספים — אני
מקווה שנמצא אותם בירושלים — ותצריך מיליון עד

בהם, והם, לפי הסדר: שמואל הנביא, מורשה, קטמון,
בקעה ונחלאות. ושוב, אלה דברים שלא אפרט אותם,
ואבקש את רשות היושב-ראש לצרף אותם לסטנוגרמה.

הי"ר י. גבון:
הרשות נתונה.

שר-הסעד מ. חזני:

"שיקום במפת"נים — לבני נוער בגיל 12-15
אשר אינו יכול להיקלט בכל מסגרת חינוכית אחרת,
מאחר שלא השלימו את חוק לימודיהם או שסיימוהו
בלא לקנות ידע. המקבלים חינוך והכשרה מקצועית
משולבים במפעל אשר שותפים לו משרד הסעד, הרשות
המקומית ומשרד החינוך.

חבורות נוער — לגילאי 15-21 הזקוקים להת-
יחסות. כאן יש חלוקה בין נוער עבריון הפועל בחבורות
ברחוב ואשר הפעולה לשיקומו נעשית על-ידי מדריכי
חבורת של משרד הסעד והרשות המקומית, בשילוב
עם פעולות שיקום קבוצתיות הנעשות בשיתוף עם מ-
רד העבודה וצה"ל, לבין חבורות נוער שאינן עבריון
אך פועל במרחב הפתוח ולא במסגרות חינוך ובמו-
עדונים, ואשר הפעולה עמו, שהיא חינוכית-חברתית,
נעשית על-ידי מדריכי משרד החינוך והתרבות.

הפעולות למניעת עבריינות מתואמות על-ידי המ-
רד למניעת עבריינות שהוקם ב-1964 כזרוע ביצועית
של המועצה הציבורית למניעת עבריינות, אשר בה מיו-
צגים משרדי הממשלה השונים הנוגעים בדבר (סעד,
חינוך, בריאות, משפטים, משטרה ועבודה), ועדת השי-
רותים הציבוריים של הכנסת, צגיו הרשויות המקומיות
והמוסדות להשכלה גבוהה ואישי ציבור.

כשהוקם המרכז היה בו עובד אחד, והחל משנת
1967 החל המרכז בפיתוח פעולות ישירות למניעת
עבריינות בתקציב של 90,000 ל"י, אשר גדל מאז מדי
שנה בסדר גודל של 40%-50% עד 1970; ואילו את
התקציב לשנת 1971 הגדלו בסדר גודל של 120% והוא
מסתכם בסך של 500,000 ל"י.

ייעוץ ועזרה לתלמידים על-ידי עובדים סוציאליים
צמודים למסגרות החינוך, אשר מסייעים לילדים הנמ-
צאים במצוקה ובמשבר, להתמיד בלימודיהם, על-ידי
התייחסות נמשכת או לעתים רק ייעוץ, העוזרים להם
להתגבר על בעיותיהם ומצוקתם.

סיוע כספי ניתן לתלמידים במצוקה, והדגש הושם
בשנה האחרונה בתלמידי כיתות ט' לשם מימוש זכותם
לחינוך חובה חינוך על-ידי מענק שנתי בסך של 200
ל"י לתלמיד.

יש להרחיב מעונות עם פנימיות לילדים במקרים
שהמשפחה הטבעית אינה יכולה למלא את תפקידה
אף בעזרת השירותים הקהילתיים, וכן הבטחת תנאי
פנימיה לתלמידים ממוסדות חינוך על-יסודי (10,500)
במקרים שהמצוקה בבית אינה מאפשרת להם לפתח
את כשרונותיהם ולהפיק תועלת מלימודיהם.

פעולה נוספת, שהיא יסודית אך יקרה ביותר בכל
הנוגע להקלת המצוקה, היא הקלת מצוקת הדיור של
משפחות החיות בצפיפות ובעוני. מאז 1967 הושלמו
בירושלים 550 יחידות דיור למטרה זו וב-1 בינואר 1971
נמצאות בשלבי בנייה עוד כ-150 יחידות לצורך זה.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לשר המשטרה.

שר-המשטרה ש. הלל:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. קיוויתי בלבי שלא אצטרך לקחת דברים בדיון זה, לא רק בשל השעה המאוחרת, אלא גם משום שנושא זה עדיף ומוצדק כי יטופל בו, כפי שמרבית חברי הכנסת טיפלו בו, מן האספקט הסוציאלי ומן האספקט הכלכלי, ויחייב וי- אפשר טיפול שקט, טיפול ענייני.

בוודאי יכול הייתי להסתפק בתשובתו של שר הסעד, המקובלת עלי כתשובת הממשלה כולה. מקור בלים עלי גם דברים רבים שנאמרו על-ידי חברי הכנסת, על-ידי חברי-הכנסת ביבי ועל-ידי חברי כנסת אחרים, שנאמרו דברים שאני חושב כי טוב שנאמרו, אם כי חבל מלהשמיע מספר הערות, שכן משרד המשטרה וכוחות המשטרה הוזכרו בצורה זו או אחרת, בדרך כלל בצורה מסולפת ומטעה — לעתים בשל חוסר ידיעה, לעתים בשל חוסר רצון לדעת.

הוזכר פה ושם חלקה של המשטרה בפרשה הזאת, ואני חושב שעל אף השעה המאוחרת אין אנו יכולים לנהוג שייאמרו דברים שלא תינתן תשובה עליהם, ולו רק למען הפרוטוקול.

אברהם כץ (גח"ל):

גם למען אלה שנשארו.

שר-המשטרה ש. הלל:

גם למען אלה שנשארו. אני מקבל את הערתך ברצון ומודה לך, חבר-הכנסת כץ.

המשטרה ועבדכם הנאמן, כמי שאחראי לפעולת המשטרה, עוקבים אחרי פעולה זו של החברה החלשה, במיוחד של הנוער, זה זמן רב ועושים כמיטב יכולתנו כדי שהבעיה תעלה בכל מסגרת שבה יכולה להימצא ניהול תקנה. אני חושב שלא היתה הופעה שהופעת, לא היתה שאילתה או הצעה לסדר-היום שעליה השיבות בכנסת, שבהן לא פנית ולא אמרתי: רבותי, בעיה זו מחייבת טיפול סוציאלי, וכבר הזכרתי שאני מעדיף חמישה עובדים סוציאליים מחמישה שוטרים גברתנים לטיפול בסוגיה זו. לא היתה הופעה של המפקח הכללי לאחרונה שבה לא חזר והפנה את תשומת-לב הציבור לאותם רחשים שכבר נשמעו זה זמן רב בקרב הנוער בשולי החברה, ולא היתה הודעה שבה לא אמר כי על החברה כולה לאזור עוז ולטפל בבעיה בעודנה באבה.

עניין זה מוכר לנו. אנו מכירים אותו, לצערי, יותר מדי טוב ומתייחסים אליו בכל הרצינות שאפשר להתייחס לנושא כזה. המשטרה אינה רוצה לטפל בנושא זה טיפול משטירתי. הייתי מרשה לעצמי לומר כי אנו נמנעים מכך ככל האפשר. ההיפך הוא הנכון. במידה שאנו פועלים, אנו פועלים מעל ומעבר לחובות המוטלות עלינו; אנו מנסים להגיש סיוע ועזרה, ישירה ועקיפה, כדי לעזור לפתרון של אותן תופעות ובעיות חברתיות בשולי החברה. אבל המשטרה מצווה לפעול לפי המוטל עליה. בהתאם לחוק, אין המשטרה יכולה להתעלם ממה שמטיל עליה חוק של הכנסת, ואם יש חברי כנסת הרוצים לשנות את המציאות, עליהם לש- נותה בדרך שינוי החוק, ולא על-ידי שהם באים בביקורת

מיליון ורבע לידות. יש לי יסוד להניח שיימצאו כספים אלה כבר בימים הקרובים או לא יאוחר מה-1 באפריל, וסביר להניח שאי-אפשר יהיה לעשות את ההשקעה הזאת על-פי הסיווג הקיים, אלא שכל כולה או רובה המכריע יבוא מקופת הממשלה ולא מקופת העיריה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

יישר כוח.

שר-הסעד מ. חוני:

אבל גם ביתר המקומות שמגיתי יצטרכו למצוא את התקציב, אלא שבמקומות האחרים הבעיה הח- מורה יותר היא בעיית כוח האדם.

אדוני היושב-ראש, אני מסיים ואומר: כל גשלה עצמנו. כשם שלפי שעה התברה עדיין רחוקה מהש- איפה הבאה לידי ביטוי בכתוב "אפס כי לא יהיה בך אביון", וטרם יחדל אביון מקרב הארץ, כך ייתכן כי לא תחדל עבריינות לחלוטין מקרב הארץ, לא ייתמו חטאים מקרבם. אך אנו יכולים גם יכולים להורידה לשיעור הנמוך ביותר, המינימלי, על ידי ביעור העוני והדיוור הצפוף, המחנק; על-ידי מערכת ענפה למניעת עבריינות בקרב הנוער; על-ידי מיגוון רחב ביותר של שירותים חנוכיים-סיעודיים הבאים לטעת בקרב הילדים והנוער ערכים, חיסון עצמי, גורמות והרגלי עבודה, בטי- חון עצמי, כבוד עצמי וכדומה. הדבר הוא בדינו, ומי מילא שאנו חייבים לעשותו, תוך כדי מאמץ מתוכנן, מתואם ומשולב מטעם כל המשרדים, הרשויות המקו- מיות, הגורמים והאירגונים הציבוריים המתנדבים — ויש התנדבות רבה — בתחום הכספי, המקצועי וה- אירגוני.

ומאחר שבדור, כפי שהדגשתי מספר פעמים, שאין לבצע את כל התכניות בבת אחת בכל הארץ, ולו רק מחוסר כוח אדם מיומן, הבה נזכר את המאמץ המ- שותף למוקדים המפורטים בהצעתנו המונחת על שולחן הממשלה.

נקווה כי ההתעוררות שקמה בציבור ובכנסת לא תדעך, כפי שזה קרה כמה וכמה פעמים, ולא תשקע עד שתבוא ה"תאונה" הבאה. אלא שנמצא לאלתר את הדרכים, האמצעים והכוחות למניעתה בעודה באבה.

אדוני היושב ראש, הנושא, או מכלול הנושאים, שבסוגיה זו של הרקע הסוציאלי לעבריינות נוער, טוען בירור, ליבון וגיבוש — דבר שאפשר לעשותו בוועדה ולא במליאה; דיון במליאה כפי שמבקש חבר-הכנסת אביזרה, יביא להקמת ועדה, ולא עוד.

שר-המשטרה ש. הלל:

דיון ביום אחד כבר היה.

שר-הסעד מ. חוני:

הודעתי שראש הממשלה עומדת להקים ועדה של מקצוענים ושל אנשי ביצוע, שיתכן כי תלמד שיטות חדשות — ויש שיטות חדשות — ותמצא את הדרך לתיאום, וכפי שאמרתי, טוב שתהיה בראשותה של ועדת שרים מיוחדת לשירותים סוציאליים, כפי שדרשו המשתתפים בדיון על תקציב משרדי. מתוך כך, אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את הנושא הזה לוועדת השירותים הציבוריים.

מדוע ממלאה המשטרה את חובתה כפי שהחוק מטיל עליה.

בעניין ההפגנות קובעת פקודת הקבע (ואקדא את החלק הרלבנטי): "1. מפקדי המחוזות יאשרו בקשות לעריכת תהלוכה או אסיפה ויקבעו את התנאים לקיומן בהתאם לסמכות החוקית שניתנה להם ועל-פי שיקולים הנוגעים לשמירת הסדר והבטחון הציבורי. 2. מפקדי המחוזות יסרבו ליתן אישור לעריכת תהלוכה או אסיפה, אם הם סבורים כי קיום הבטחון והסדר הציבורי מחייבים זאת. ההחלטה למתן הסירוב תנומק."

ובכן, מה יעשה מפקד המחוז כשיש לו יסוד סביר להניח כי קיימת כוונה להפר כעת ההפגנה את הסדר הציבורי? אני רוצה להקדים ולומר שאינו עושה את הדבר הקל והמתבקש מההוראה הזאת ואומר: אין מתירים. הוא מנסה לדבר עם האנשים, להסביר להם, להדריך אותם, על מנת שלא להודקק לאיסור קיומה של הפגנה. אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, כי כמה עשרות הפגנות אושרו והתקיימו ברחבי המדינה, בין על נושאים פוליטיים ובין על רקע אחר, על נושא שאינו נושא חן בעיני, בעיני מרביתו של הציבור, בעיני חברי הכנסת — ומי כחבר-הכנסת אבנרי וכחבר-הכנסת חביבי הידועים זאת. הפגנה, במידה שנערכת ברשות, מתקיימת, ומקבלת את האבטחה הדרושה, לפי מיטב יכולתנו. יתר על כן, היו מקרים רבים שהפגנה נערכה ללא קבלת רשיון — ואינני ממליץ על כך, ואינני מקבל זאת; הפגנות כאלה התרגו כאילו ניתן להן רשיון בדיעבד, על מנת לא להיות במצב שלפניו אנו מונעים קיומה של הפגנה רק משום שהחוק מאפשר לנו למנעה.

חברי הכנסת זוכרים את הפרשיות מתחילת השנה שעברה, כאשר התקיימה הפגנה במשך יום, יומיים ושיש לוושה ימים לפני משרד ראש הממשלה, ללא נטילת רשות. אמרנו אז למפגנים: אמנם לא ביקשתם רשות, אבל הרשות נתונה, וזאת כדי לא להעמיד אותם בקוץ פליקט עם החוק. הנסיון הרע הוא, שעל אף כל זה, במשך שלושה ימים תמימים התרגו את קיום ההפגנה, גם חרף העובדה שלא ניתן לה רשיון. מה שהם רצו להשיג — השיגו על-ידי כך שיצרו את ההתנגשות.

איננו ממציא את הוראות החוק עד התג האחרון. אני יכול להעיד שמפקדי המחוזות עושים כמיטב יכולתם בכל עניין ועניין, ובמקרה הנדון בוודאי קיימו שיחות עם אותם בחורים, נתנו להם ייעוץ ואמרנו להם שתינתן להם רשות לקיים את ההפגנה אם נדע שהיא מתקיימת לא על מנת ליצור התנגשויות. היו לנו דיעות ברורות שזו הכוונה. אמרנו שאם נדע שההפגנה באה רק כדי לתת ביטוי לבעיה שלהם והיא לא תנוצל על-די אלמנטים הדוחפים את הבחורים האלה ומנסים לצלל את העניין לדעה — נתיר את ההפגנה. לצער, הדבר לא עלה בידנו.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, אתה אומר במשפט אחד שני דברים שונים: ראשית, שהיתה כוונה להפר את החוק; ושנית, שהם הסתובבו עם אלמנטים פוליטיים. מה הקשר בין שני הדברים?

שר-המשטרה ש. הלל:

כאשר מבקשים לקיים הפגנה, מגדירים את המטרה, יודעים מי עומד מאחורי האנשים המבקשים להפגין,

מי הותם בשבילם כאשר נתקלנו בתופעה שיש אנשים הדוחפים אותם לבקש רשות להפגנה, אבל כל האירגון, המימון וההמולה מסביב עושים אנשים אחרים — ידענו שכוונתם של אנשים אלה, אשר דחפו אותם, היא ליצור חוסר סדר, הפרעות וכדומה. האנשים שנתפסו בהבדקת הכרזים שלא חוק, אנשים שידעו שאין לעשות זאת — לא היו מקרב הנוער המכונה "נוער השוליים", או ה"פנתרים"; אלה היו אנשים שאינם רעבים, שאינם מיסכנים ושאינם שחורים; אלה היו אנשים שדחפו את נוער השוליים להפגין. אני חושב שהבחורים הוטעו, ואולי היום הם יודעים שהוטעו. וכאשר אנו נתקלים בבעיה כזו — חובה על המשטרה לנקוט כל הצעדים למלא את החובה המוטלת עליה לפי החוק. יש מקרים שאין יודעים מראש כי תהיינה התפרעויות. יש מקרים שטועים, ויש מקרים שיודעים — ואז חייבים לעשות במידת האפשר כדי למנוע פגיעה בסדר הציבורי. אני אומר כי זכותה של חברה דמוקרטית נעוצה לא רק בזכות לקיום ההפגנות; זוהי גם הזכות למנוע אלימות ולהבטיח את הסדר הציבורי. גם זכות זו היא בין הזכויות של חברה דמוקרטית — ועוד אבסס את דברי אלה בהמשך תשובתי.

אני חושב שתפקידה של המשטרה הוא להבטיח את הסדר הציבורי. אני מרשה לעצמי לומר בכל הר-צינות שאני מסוגל לה לגבי עניין זה, שאני חושב שהיתה זו חובתנו למנוע הסתבכותם של הבחורים האלה עם אלה שדחפו אותם לכך. אסור שבחורים אלה ימשיכו להיות קרבן של אלה הדוחפים אותם למעשים כאלה, משיקולים אלה או אחרים. וחבר-הכנסת אבנרי יודע את הדבר הזה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

האם אתה יכול להוכיח שהיתה כוונה לאלימות?

שר-המשטרה ש. הלל:

זוהי כנסת ישראל, זו איננה האסיפה הלאומית של גיניאה. לא נהפוך את הכנסת לבית-משפט ולא ננסה להוכיח כאן. יש ממשלה ונציגי ממשלה, ואתה יכול לבקר אותם, אבל לא נהלה פה משפט, וזאת משום שהדברים יכולים להגיע למשפט. בעניינים אלה אפשר לפנות לבג"ץ. חלק מאנשים האלה הואשמו ויובאו לדין. אבל אם יש חק ספיקות ואתה מציג שאלה, אומר: עוד לפני כחודשיים, ב-21 בינואר 1971, שודר ראיון ברדיו; וזוהי אחת התופעות המצערות, המראה את אופן ניצולם של האנשים המיסכנים האלה, של אותה חבורה שלאחר מכן קיבלה פירסום וכתה לשם האומלל "פנתרים שחורים". לא אקרא את כל הראיון, הוא שודר כאמור ב-21 בינואר, שבועות רבים לפני-כן מעל גלי האתר. כאשר מבהיר המראין כי "הפנתרים מתכננים לפתוח בהפגנות שטטות... אך אם לא יחול שיפור, יפתחו לדבריהם בפעולות אלימות" — מבהיר ומשלים הנוער המרואיין: "זה להפוך מכוניות ממשלתיות, להרוס כל דבר ממשלתי, שירגישו משהו מזוועה פה, שיש משהו, שאנחנו לא רוצים להחביא אותו, רוצים לגלות את האמת".

אינני מביא את הדברים האלה כהוכחה. זה איננו בית-משפט. אבל אם מישו חושב שהעניין נולד עכשיו, שאותה תכונה של הסתה לאלימות באה עכשיו — איננו אלא טועה.

דבר זה פירושו כמובן לרתום את הסוסים מאחורי הע"גלה. שוב ארשה לעצמי לצטט מאותו ראיון ששודר לפני כחודשיים, וכל העתונים וכל מכשירי התקשורת עטו עליו כמוצאי שלל רב. שואלים איפוא את הבחור: מה מקור השם "הפנתרים השחורים", שהרי כל אחד יודע שבנוף ארצנו אין פנתרים? זה מושאל, זה חיקוי. לא חיקוי מתוך התחרות; חיקוי מתוך התבוללות. וזאת עוד נקראת "קידמה".

ובכן, כאשר שאל המראיין את אחד ה"פנתרים": מניין השם, מסביר הנער, כפי שצוטט ב"רדיו": "זה מארצות-הברית, ויש אנשים סטודנטים שהציעו לנו, שהתארגנו אתנו מהאונגברסיטה". שואל אותו המראיין: לפנתרים יש קשרים עם גורמי חוץ? והוא משיב: "יש לנו כמה חברה מ'מצפן' שהציעו לנו לעשות את הדברים האלה".

אמר כן חבר-הכנסת תמיר — אני מבין שמתוך חוסר ידיעה — שאנו גרמנו על-ידי כך לקשר בינם ובין "מצפן". רבותי, אני חושב שאנשים אלה ראויים להגנת החברה, שלא יפלו קרבן לא בידי "מצפן" ולא בידי רק"ח. הם ראויים לכל הגנה. האומנם אנו דחפנו אותם לזה? ההיפך הוא הנכון.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הבעיה היא שנפלו בידי המשטרה.

ש"ר-המשטרה ש. הלל:

רגע אחד. הצרה שלך, חבר-הכנסת חביבי, שהם לא נפלו ולא קיבלו מכות ולא יכולת לעשות מזה לא רווח פוליטי ולא שום רווח מפלגתי. זאת הצרה שלך, ועל כך אתה כועס ועל כך אתה מתקומם, וזאת האמת.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
זה "עבד כי ימלוך". זה הכי גרוע.

ש"ר-המשטרה ש. הלל:

אתה מציג פה את עצמך במה שאמרת.

יונתן יפרח (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה העבד של מוסקבה.

ש"ר-המשטרה ש. הלל:

אני מבקש מכם, אני עוד מסוגל לקבל את קריאות-הביניים, אל תעזרו לי.

רבותי חברי הכנסת, מצאתי לנחוץ להביא לידיעת הבית את השאלה הזאת, להציג את הבעיה הזאת, ולומר לכם: השיקול שהיה וההכרעה שהיתה היו לגופו של עניין, מתוך אחריות ציבורית, על-ידי האנשים המוסמכים לכך. להערתו של חבר-הכנסת אבנרי, שראש הממשלה גנתה הוראה לשר המשטרה, רצוני להשיב: אדוני חבר הכנסת, אנו חיים במדינת חוק. לקיים הפגנה או לאסור על קיומה — לפי החוק נתון הדבר בידי מפקד המחוז. אתה נוהג תמיד להגיד חצאי דברים, אמת למחצה, לרביעי, לשמועיות, ואין זו הפעם הראשונה, לפחות בכל מה שנוגע למשטרה, אינני מבקש מה שאתה אומר בדברים אחרים, אבל רק היום הו"א לת בטובך להמציא לי הודעה אישית. שמסרת, אני מניח, אתמול, ואני מודה לך על כך, משום שלא נתתי קלתי בזה. בהודעה האישית הזאת באת להעיר על דברים שנאמרו בקשר לדיון על המשטרה שהיה של-עום. ההודעה הזאת מצטיינת באותה אמירה של אמת

אני אומר לכם, חברי הכנסת, בכל הכנות והרצות, שצריך היה להציל את האנשים הללו מפני אלה שניסו לדחוף אותם, אנשים שבועים, לבנים, ולא פנתרים — וגם להם, לנוער מיסכן זה, ראוייה הגנה.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

המראיין היה צריך לשאול את הנער שאלות אחרות. כאן נשאלה שאלה פרובוקטיבית.

ש"ר-המשטרה ש. הלל:

ניסו לדחוף את הנערים לפרובוקציה מבלי שידעו במה מדובר. יכול להיות שאלה הם נערים שהסתבכו עם החוק, שהסתבכו עם עצמם, אבל אין הם נערים שיחזו יד לממדות קיקיוניות ופרזיטיות המיוצגות על-ידי המכנים עצמם אנשי "מצפן", חסרי מצפון — ומה שאנשי "מצפן" ניסו לעשות כאן היה חסר מצפון.

רצוני לומר לחבר-הכנסת חביבי, שהנסיונות האלה לרוץ אחרי ציד פנתרים לא יעלה יפה. אלה אנשים היודעים מה זו הגנה, הם יודעים את האינטרסים של-הם, האינטרסים של הלאום. אלה אנשים שגרו במוסר, ררה, והם לא יתנו ידם לאלה המממנים את פעולות החבלנים, מאמנים את החבלנים ומשיגים להם כס-פים ממקורות אחרים. אני חושב שאתה טועה אם אתה חושב שתצוד ציד קל בין פנתרים צעירים.

ניסו להטעות את הבחורים האלה. אני חושב שחובתנו כלפי הציבור וגם כלפיהם היתה נקיטת פעולה. כולם עטו עלינו: מה עשתה המשטרה? אף אחד לא נפצע, איש לא נפגע, ואולי זה בזכות העובדה שנקטנו פעולה מונעת. כמה הפגנות בעולם מסתיימות במכות ובשפיכות דמים. אומרים לנו: וכי זוהי חבורה רצינית? — כמה דברים רציניים אירעו על-ידי חבורות בלתי-רציניות. ובכל זאת אני שמח היום לעמוד בביקורת ולומר לעצמי: אולי על-ידי כך מונעתי פגיעה בבחור, מונעתי פגיעה בילד ומונעתי פגיעה בסדר הציבורי. אני מעדיף לעמוד בביקורת מאשר לשוט על מי מנוחות ולומר: ישחקו הנערים לפנינו. מישוהו כאן שאל: מה, המשטרה מפחדת? — המשטרה איננה מפחדת. למשטרה יש אחריות ציבורית יותר גדולה מאשר לאלה אשר ניסו לדחוף אותם נערים.

חיים קורפ (גח"ל):

מה עשתה המשטרה נגד המסיתים?

ש"ר-המשטרה ש. הלל:

יש אישום ויש משפט, והמשטרה איננה יכולה לעשות דבר במינהל בתחום זה. זוהי מדינה דמוקרטית, ועל כך גאווה. אנו יכולים לבוא לבית-משפט, והוא יעשה בעניין זה לפי הבנתו, יקבל את הראיות או לא יקבל.

אני אומר לכם במלוא האחריות הציבורית: זה היה המצב, זו היתה כוונתנו. ואני גאה על כך שהצחנו למנוע נזק, מכות ופגיעות. ההתפרעות לו אירעה — לא זו בלבד שהיתה מכאיבה להם, אלא שהיתה אף פוגעת בעניין שלהם. האומנם התפרעות ובעקבותיה כמה שמשות שבורות וכמה עצמות שבורות היתה עו-זרת להם, היתה עוזרת לעניין? או שמא היה זה ניצול דמגוגי של הבעיה הזאת?

לפני יומיים אמר כאן חבר-הכנסת שמואל תמיר: על-ידי כך שמנעתם — זיהיתם קבוצה זו עם "מצפן".

כותמים ציבורית של ציבור ששופך דמו ומוכן לשפוך דמו כדי להגן עליך ועלי. לאחר שהוא גוכח לדעת שזה לא נכון...

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זה לא נכון, אדוני השר.

חיים קורפו (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, תיכף נצטרך לעשות הפסקה לקריאת המגילה. איננו מתרשמים כליכך מחבר-הכנסת אבנרי, ולא צריך להעיר לו.

שר-המשטרה ש. הלל:

חבר-הכנסת אבנרי, לאחר ששמע שבמידה שהיו דברים בעזה, לא היו "כצעתה" — וכולם אחראים שם באותה מידה, גם אנשי צבא, גם אנשי משמר הגבול, גם אנשי משטרת ישראל — מן הראוי שיהיה לו אומץ-לב אורחי לקום ולומר שהוא מצטער על מה שאמר. כאשר שר הבטחון ענה לשאלות כאן, לא הדפה ממנו חבר-הכנסת אבנרי ושאל: אולי תאמר משהו על משמר הגבול? השיב לו: יחידת משמר הגבול היא אחת היחידות שעליהן חלה אחריות; עליהן השיביות. ואני מצטער איפוא מאוד שחבר-הכנסת אבנרי המציא לי את ההודעה האישית שלו היום. זאת למעשה היתה העילה שדחפה אותי בכל זאת לעלות לדוכן. כל התיאור הזה שראש הממשלה נותנת הוראה לשר המשטרה וכו' — איננו תיאור, אלא חצי אמת, שליש, רביעי, שמינית.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, אולי בכל זאת, כשאתה עומד על הדוכן, תשיב לשאלה הפשוטה: החזיקו או לא החזיקו שוטרים?

שר-המשטרה ש. הלל:

חבר-הכנסת אבנרי, הצגת את השאלה הזאת לשר הבטחון. לא אתן לך את ההנאה הזאת שתתחיל להפריד בין הגורמים הפועלים ברצועת עזה. יש שר הביטחון — תשאל אותו שוב. שאלת אותו פעם ופעמיים — קיבלת תשובה; לא קיבלת — תשאל אותו שוב. וכל זמן שלא קיבלת תשובה — אין לך רשות לשפוך דמם של אנשים ששופכים את דמם כדי להגן גם עליך.

הי"ר י. נבון:

יש הצעה מטעם שר הסעד להעביר את הנושא לוועדה. אני חייב לשאול את המציעים, בשמותיהם, אם הם מסכימים להצעה זו של השר. חבר-הכנסת פרוש מסכים?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
מסכים.

הי"ר י. נבון:

חבר-הכנסת ביבי מסכים?

מרדכי ביבי (המערך, עבודה—מפ"ם):
מסכים.

הי"ר י. נבון:

חבר-הכנסת כהנא מסכים?

למחצה, לשליש, לרביע או לשמינית. באותה הודעה אומר חבר-הכנסת אבנרי: "אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בישיבת הכנסת וכו'... בדיון על תקציב המשטרה, שעה שתיארת את הנעשה בבית-הסוהר, ובמיוחד הנעשה במה שנקרא בית-חולים בבית-סוהר רמלה, קרא כלפי שר המשטרה: 'זה סתם דיבור לא נאה. מעבירים אנשים לבית-חולים כשצריכים להעבירם לבית-חולים לפי הוראה של רופא' וכו'. הוא ממשיך ומציטט ואחר-כך מביא סיפור ארוך. שאין די רופאים בשירותי בית-הסוהר — אני מקבל. שאין די תנאים טובים — אני מקבל. ואמרת לי או בקריאת-ביניים: כל דבר שאתה בא להציע שיש בו כדי לעזור — אני מקבל ברצון, כי גם אני מנסה בזה כמיטב יכולתי. אבל אין זה נכון שזאת היתה הטענה. בדברך אמרת: שולחם אנשים לבית-החולים הממשלתי על מנת שימנעו שם והאחריות לא תיפול על בתי-הסוהר. ואמרת לי: שולח אותם רופא, מתוך אחריות. הוא עושה את מלאכתו. זהו-ההבדל גדול. על הקודה וההאשמה הזאת העירתי את תשומת-לבך. ואתה בא כאן לספר סיפור שהמצב בבתי-הסוהר איננו טוב במידה מספקת..."

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, זה פשוט לא רשום בפרוטוקול, לכן לא יכולתי למסור הודעה אישית על כך. אבל אמסור הודעה אישית על מה שאתה אומר עכשיו.

שר-המשטרה ש. הלל:
בסדר.

הי"ר י. נבון:

אולי בישיבה אחרת, חבר-הכנסת אבנרי, היום מאוחר.

שר-המשטרה ש. הלל:

מוותר לאדם לטעות? — מותר. אפשר שלאדם תהיה פליטת-פה? — אפשר. אפשר גם שלובר כנסת תהיה פליטת-פה. גם זה אפשר. אבל נחזיק אומץ-לב אורחי לומר: היתה פליטת-פה מצד. אל תבוא לספר את כל הדבר הזה, משום שאתה יודע שהטענה היתה על כך ששמת דופי בשירות שלם, באנשים שאתה אומר ששלחו אותם לבתי-חולים כדי שימותו. שלחו אותם לבתי-חולים כדי לרפא אותם. כי איש זה הוא את שלי כמו את שלך. בן שלי כמו בן שלך.

בסוף אותה הודעה אישית, שגם לה יש אותן תכונות שאינני צריך לחזור עליהן, אומר חבר-הכנסת אבנרי: "אשר למשמר הגבול — הזמנתי את שר המשטרה לעלות על הדוכן ולהצהיר כי אכן לא החזיקו אנשי משמר הגבול בעזה בשוטרים. שר המשטרה נמנע מלעשות זאת. אני חוזר איפוא ומצהיר כי הוכח שאנשי משמר הגבול בעזה החזיקו בשוטרים."

חבר-הכנסת אבנרי יש לו זכות מפוקפקת מאוד בכל הפרשה הזאת של משמר הגבול, בנסיון להטיל דופי באנשים שעושים ככל יכולתם, באנשים שעושים עבודה מסורה ונאמנה. היה זה חבר-הכנסת אבנרי שהיה הראשון אשר הזדוץ לעלות על הבמה הזאת ולומר: שלחו את משמר הגבול לעזה משום שזוהי יחידה שלא חלה עליה לא המסורת ולא הנוהג האציל של הצבא, ושלחו אותם לשם כדי לעשות פרעות. היה זה חבר-הכנסת אבנרי שפתח במקלה הזאת של שפי-

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
מסכים.

הי"ר י. נבון:

חברי-הכנסת אבנרי מסכים ?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אני מסכים, בכפוף להצעתי...

הי"ר י. נבון:

חברי-הכנסת אבנרי, בגמר ההצבעה אתן לך רשות להציע הצעתך, אבל אינך יכול להתנות את ההצבעה בכפוף למשהו.
חברי-הכנסת וילנר מסכים ?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מסכים.

הי"ר י. נבון:

חברי-הכנסת אביזוהר מסכים ?

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):
גם אני מסכים בכפיפות כזאת.

הי"ר י. נבון:

אין כפיפות, לא לך ולא לחברי-הכנסת אבנרי. אני שואל אם אתה מסכים שההצעה תועבר לוועדה ? אם זה יעבור לוועדה תוכל אחר-כך להציע הצעתך.

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):
מסכים.

הי"ר י. נבון:

חברי-הכנסת כץ הודיע שהוא מסכים.

חברי-הכנסת סנה, שוסטק וגריה — אינם.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה נתקבלה.

הי"ר י. נבון:

אשר לוועדה — יש הצעה מטעם שר הסעד שהנושא יועבר לוועדת השירותים הציבוריים; יש הצעה של חברי-הכנסת רזיאל-נאור שזה יעבור לוועדה משותפת לעניין בעיות הנוער, מורכבת מוועדת השירותים הציבוריים וועדת החינוך והתרבות.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):
שר הסעד אינו מתנגד להצעה של חברת-הכנסת רזיאל-נאור.

הי"ר י. נבון:

אם כך, ההצעה תועבר לוועדה משותפת לעניין בעיות הנוער, מורכבת מוועדת השירותים הציבוריים וועדת החינוך והתרבות.
רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, להצעה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בסעיף 85(ב) של התקנון נאמר: "בכל מקרה שאין החלטה מראש של הכנסת לקיים דיון במסקנות הוועדה, רשאית הממשלה... זאת אומרת, לפי הסעיף הזה, יש אפשרות לכנסת להחליט מראש שהמסקנות של הוועדה, לכשי תתקבלנה, יעמדו אוטומטית על סדר-היום של הכנסת וישמשו נושא לוויכוח כללי בכנסת. לאור כל מה שנאמר היום על-ידי כל הגוואמים, בלי יוצא מן הכלל ובכללם שר הסעד, נראה שכולנו מכירים בחומרה הרבה של שאלה זו.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
גם שר המשטרה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
שר המשטרה לא התייחס לזה.

עלינו למוע מראש את הרושם, העלול להתקבל, שהנה אנו מעבירים משהו לוועדה, הוועדה תניח מסקנות על שולחן הכנסת, והעניין יישבת. דווקא לאור הכרתו של שר הסעד בחשיבות העניין, רצוי שנחליט מראש שכאשר הוועדה תניח מסקנותיה על שולחן הכנסת ייכללו המסקנות אוטומטית בסדר-היום של הכנסת ויערך דיון כללי.

הי"ר י. נבון:

אני מעמיד להצבעה את הצעת חברי-הכנסת אבנרי, לקיים דיון במליאה על מסקנות הוועדה, לכשי תונחנה על שולחן הכנסת.

הצבעה

ההצעה של חברי-הכנסת א. אבנרי לא נתקבלה.

הי"ר י. נבון:

הישיבה הבאה של הכנסת ביום שני בשעה 15.00. אני מאחל לכולכם פורים שמח. ישיבה זו נעולה.

הישיבה נעלה בשעה 16.25.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות קס"ג-קס"ה

- א. שאלות.
- ב. חוק התקציב לשנת 1971/72, תשל"א-1971 (קריאה שנייה): 1) משרד ראש הממשלה והסעי' פים הצמודים לו; 2) משרד החוץ; 3) משרד החקלאות והסעיפים הצמודים לו; 4) משרד המס-חר והתעשייה והסעיפים הצמודים לו; 5) משרד המשטרה והסעיפים הצמודים לו.
- ג. התערערו ביוחסי העבודה (הצעת חבר-הכנסת מ. אביזור); גל השביתות בשירותים חיוניים (הצעת חבר-הכנסת ג. האוונר) - דיון משולב.
- ד. חוק שכר חברי הכנסת (תיקון מס' 7), תשל"א-1971 (קריאה שנייה ושלישית).
- ה. חוק לתיקון פקודת המבחן, תשל"א-1971 (קריאה שנייה ושלישית).
- ו. הצעות לסדר-היום.
- ז. חוק לימוד חובה (הוראת שעה), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- ח. חוק לתיקון פקודת זכות יוצרים (מס' 3), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- ט. חוק שיפוט בתי דין יהודים קראים (נישואין וגי-רושין), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה) - דיון ותשובת השר.
- י. חוק זכות מטפחים, תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- יא. חוק לתיקון פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחי-פוש) (מס' 2), תשל"א-1970 (קריאה ראשונה).
- יב. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסו-דוט רשמיים) (תיקון מס' 2), תשל"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- יג. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 32), תשל"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק יד יצחק בן-צבי (תיקון), תשל"א-1970 (קריאה ראשונה).
- טו. חוק בית הדין לעבודה (תיקון), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- טז. חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 7), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- יז. חוק המזונות (הבטחת תשלום), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- יח. חוק התיכנון והבניה (רישום קרקעות חקלאיות-הוראת שעה), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- יט. חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 6), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- כ. חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 2), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- כא. חוק הטיפול באבידות, תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- כב. חוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 3), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- כג. חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 5) (תיקון מס' 2), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- כד. חוק לתיקון פקודת העדות (מס' 8), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- כה. חוק התיכנון והבניה (תיקון מס' 2), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- כו. חוק רשות הנמלים (תיקון), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות קס"ג-קס"ה

175. ח. לנדאו (גח"ל): המצב המדיני והצבאי בעקבות סקירת הנשיא ניקסון, דו"ח או תאנט והודעת סאדאת.
176. ר. ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם): החדת ראש עיריית רמלה.
- 177-186. בעיות הנוער-במצוקה בארץ בכלל ובירוש-לים במיוחד (הצעות חברי-הכנסת מ. פרוש, מ. ביבי, א. ורדיגר, א. אבנר, מ. וילנר, מ. אביזור, א. כץ, מ. סנה, א. שוסטיק, ט. סנהדראי).

ג. הסתייגויות לתקציב לשנת 1971/72

1. משרד ראש הממשלה, חברי הממשלה, הוועדה לאנרגיה אטומית

- א. לסעיף 04 - משרד ראש הממשלה
הצעת הוועדה - 29,900,000 ל"י.
- ב. לסעיף 0450 - הלשכה המר-כית לסטטיסטיקה.
- ג. להוסיף 1 ל"י לסעיף 0460 - המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח.
- ד. להוסיף 1 ל"י לסעיף 0461 - המכון לחקר הנגב.
- ה. להפחית 1 ל"י מסעיף 0410 - הלשכה הראשית.
- ו. להפחית 1 ל"י מסעיף 0430 - לשכת העתונות הממשלתית.
- ז. בדרות. קורמו מציעים:
- א. להפחית 1 ל"י מסעיף 0410 - הלשכה הראשית.
- ב. להפחית 1 ל"י מסעיף 0430 - לשכת העתונות הממשלתית.

מ. אביזוהר מציג:

סעיף 0450 - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
- 4,300,000 ל"י.

ש. י. גרוס מציג:

להפחית 1 ל"י מסעיף 0461 - המכון לחקר
הנגב.

מ. וילנר מציג:

להעמיד את תקציב המשרד על 18,998,000
ל"י.

ב. למחוק סעיף 0410.106 - פעולות במזרח
ירושלים.

ג. למחוק סעיף 0410.115 - הוצאות השר ש.
פרס ולשכתו.

ד. למחוק סעיף 0410.115/25 - עובדי לשכת
השר ש. פרס.

ה. סעיף 0410.131/11-133/43 - הלשכה
לענייני ערבים - 558,000 ל"י.

ו. למחוק סעיף 0410.251/11-253 - המרכז
לדמוגרפיה.

ז. סעיף 0430 - לשכת העתונות הממשלתית
- 720,000 ל"י.

א. אבנרי מציג:

א. למחוק סעיף 0410.111 - הוצאות השר י.
גלילי ולשכתו.

ב. למחוק סעיף 0410.131/11-133/43 -
הלשכה לענייני ערבים.

ג. למחוק סעיף 0410.171/11 - הסברה לחוץ-
לארץ.

ד. למחוק סעיף 0410.225 - תשלום לעתונות.

ה. למחוק סעיף 0410.232/11-232/41 -
רשות הגנים הלאומיים.

ו. סעיף 0430 - לשכת העתונות הממשלתית
- 600,000 ל"י.

ז. להפחית 1 ל"י מסעיף 0460 - המועצה
הלאומית למחקר ולפיתוח.

ח. אחרי סעיף 0462 יבוא סעיף זה:
"0463 - שיקום הפליטים - 100,000,000
ל"י".

ש. תמיר מציג:

א. להפחית 1 ל"י מסעיף 115/25-0410.111 -
לשכות שרים.

ב. להוסיף 1 ל"י לסעיף 133/43-0410.131/11 -
הלשכה לענייני ערבים.

ג. להוסיף 1 ל"י לסעיף 232/41-0410.232/11 -
רשות הגנים הלאומיים.

ד. סעיף 253-0410.251/11 - המרכז לדמו-
גרפיה - 1,000,000 ל"י.

ה. להוסיף 1 ל"י לסעיף 115-0430.111/11 -
חדשות.

ו. להוסיף 1 ל"י לסעיף 122-0430.121/11 -
פירסומים.

ז. להוסיף 1 ל"י לסעיף 118-0460.111/41 -
פעולות יוזמות ומחקרים.

מ. סנה מציג:

להפחית 1 ל"י מתקציב המשרד.

לסעיף 03 - חברי הממשלה

הצעת הוועדה - 800,000 ל"י.

ח. קורנו מציג:

להפחית 18 ל"י.

מ. וילנר מציג:

להפחית 1 ל"י.

א. אבנרי מציג:

להפחית 1 ל"י.

לסעיף 44 - הוועדה לאנרגיה אטומית

הצעת הוועדה - 51,600,000 ל"י.

י. בדר נח. קורנו מציג:

להעמיד את הסעיף על 53,000,000 ל"י.

מ. וילנר מציג:

להעמיד את הסעיף על 11,317,000 ל"י.

א. אבנרי מציג:

להעמיד את הסעיף על 49,600,000 ל"י.

2. משרד החוץ

לסעיף 09 - משרד החוץ

הצעת הוועדה - 94,100,000 ל"י.

א. דימלט וי. תמיר מציג:

א. להפחית 1 ל"י מסעיף 0910 - הלשכה
הראשית.

ב. להפחית 1 ל"י מסעיף 0930 - פעולות
שיתוף וסיוע בין-לאומיים.

ג. להוסיף 1 ל"י לסעיף 0940 - נציגויות
דיפלומטיות וקונסולריות.

מ. אביזוהר מציג:

להפחית 1 ל"י מתקציב המשרד.

ש. י. גרוס מציג:

להפחית 1 ל"י מתקציב המשרד.

מ. וילנר מציג:

להעמיד את תקציב המשרד על 47,050,000 ל"י.

א. אבנרי מציג:

א. להעמיד את תקציב המשרד על 64,100,000
ל"י.

ב. סעיף 0910 - הלשכה הראשית -
24,000,000 ל"י.

ג. סעיף 117-0910.111/11 - חקר -
1,377,000 ל"י.

- ד. סעיף 129/41-0910.121/11 - הסברה -
6,000,000 ל"י.
- ה. סעיף 309/41-0910.301/11 - מורח התי-
כון וים תיכון מורחי - 2,787,000 ל"י.
- ו. סעיף 0940 - נציגויות דיפלומטיות וקונ-
סולריות - 34,000,000 ל"י.
- ז. **המיר מציע:**
- א. להוסיף 1 ל"י לסעיף 117-0910.111/11 -
חקר.
- ב. סעיף 129/41-0910.121/11 - הסברה -
25,448,000 ל"י.
- ג. סעיף 136-0910.131/11 - עתונות ויחידת
קשר לעתונאים מבקרים - 300,000 ל"י.
- ד. סעיף 309/41-0910.301/11 - מורח התי-
כון וים תיכון מורחי - 2,787,000 ל"י.
- ה. להפחית 1 ל"י מסעיף 315/41-0910.311/41 -
השתתפות באירגונים בין-לאומיים.
- ו. סעיף 746/02-0910.741/11 - מינהל, כס-
פים והדרכה - 8,158,000 ל"י.
- ז. סעיף 769-0910.761/11 - שירותים מש-
קיים וטכניים - 4,022,000 ל"י.
- ח. סעיף 785-0910.781/11 - החזקת רכב
ונסיעות בארץ - 495,000 ל"י.
- מ. **סנה מציע:**
- סעיף 129/41-0910.121/11 - הסברה -
15,048,000 ל"י.

3. משרד החקלאות, עידוד יצוא חקלאי, חקלאות (פיתוח), מפעלי מים, הכנסות והוצאות מינהל מקרקעי ישראל

- לסעיף 11 - **משרד החקלאות**
הצעת הוועדה - 54,720,000 ל"י.
- ש. **ארליך מציע:**
- להפחית 1 ל"י מסעיף 1110 - הנהלת המשרד.
- מ. **וילנר מציע:**
- א. למחוק סעיף 1187 - רמת הגולן.
- ב. אחרי סעיף 1157 יבוא סעיף זה:
"1158 - פיתוח הכפר הערבי - 3,000,000 ל"י."
- א. **אבנרי מציע:**
- א. סעיף 1110 - הנהלת המשרד - 5,043,000 ל"י.
- ב. למחוק סעיף 163-1112.161/11 - בקרת
יצוא של תוצרת חקלאית.
- ג. למחוק סעיף 1116 - המחלקה לפיתוח
חקלאי.
- ד. למחוק סעיף 1117 - האגף לסחר חוץ.
- ה. למחוק סעיף 1118 - המחלקה למחירים
ואספקה.
- ו. למחוק סעיף 1122 - המרכז לשיתוף ופי-
תוח חקלאי בארצות מתפתחות.
- ז. למחוק סעיף 1123 - המכון להנדסה חק-
לאית.
- א. **שוסטק מציע:**
- א. סעיף 1110 - הנהלת המשרד - 5,000,000 ל"י.
- ב. להוסיף 1 ל"י לסעיף 1112 - האגף להגנת
הצומח.
- ג. להפחית 1 ל"י מסעיף 1114 - מכון וטרי-
נרי.
- ד. להוסיף 1 ל"י לסעיף 1117 - האגף לסחר
חוץ.
- ה. להוסיף 1 ל"י לסעיף 1121 - המרכז לתיכ-
נון ופיתוח.
- ו. להפחית 1 ל"י מסעיף 1122 - המרכז לשיתוף ופי-
תוח חקלאי בארצות מתפתחות.
- ז. למחוק סעיף 1123 - המכון להנדסה חק-
לאית.
- א. **אבנרי מציע:**
- א. להעמיד את הסעיף על 84,000,000 ל"י.
- ב. למחוק סעיף 5001.205/04 - היאחזויות
חדשות.
- ג. אחרי סעיף 5060 יבוא סעיף זה:
"5070 - פיתוח הכפר הערבי - 5,000,000 ל"י."
- א. **אבנרי מציע:**
- א. למחוק סעיף 5035 - הרחבת משק המטעים.
- לסעיף 53 - **מפעלי מים**
הצעת הוועדה - 49,825,000 ל"י.
- ו. להפחית 1 ל"י מסעיף 1157 יבוא סעיף זה:
"1158 - פיתוח הכפר הערבי - 3,000,000 ל"י."
- א. **אבנרי מציע:**
- א. להעמיד את הסעיף על 20,000,000 ל"י.
- א. **שוסטק מציע:**
- להוסיף 1 ל"י.
- מ. **וילנר מציע:**
- להעמיד את הסעיף על 20,000,000 ל"י.
- א. **שוסטק מציע:**
- להוסיף 1 ל"י.
- מ. **סנה מציע:**
- במקום הסעיף יבוא:
"קרן להקמת רשות לאומית לסחר חוץ -
200,000,000 ל"י."
- לסעיף 50 - **חקלאות**
הצעת הוועדה - 54,000,000 ל"י.
- מ. **וילנר מציע:**
- א. להעמיד את הסעיף על 84,000,000 ל"י.
- ב. למחוק סעיף 5001.205/04 - היאחזויות
חדשות.
- ג. אחרי סעיף 5060 יבוא סעיף זה:
"5070 - פיתוח הכפר הערבי - 5,000,000 ל"י."
- א. **אבנרי מציע:**
- א. למחוק סעיף 5035 - הרחבת משק המטעים.
- לסעיף 53 - **מפעלי מים**
הצעת הוועדה - 49,825,000 ל"י.

א. אבנרי מציע:
סעיף 9803 - הכנסות מקרקעי קרן קיימת
לישראל - 8,000,000 ל"י.

א. שוסטק מציע:
סעיף 9802 - הכנסות מקרקעי המדינה -
120,000,000 ל"י.

לסעיף 98 - הוצאות מינהל מקרקעי ישראל
הצעת הוועדה - 99,600,000 ל"י.

ש. ארליך מציע:
להעמיד את הסעיף על 98,600,000 ל"י.

מ. אביזר מציע:
להפחית 1 ל"י.

א. אבנרי מציע:
להעמיד את הסעיף על 55,000,000 ל"י.

ש. ארליך מציע:
להעמיד את הסעיף על 48,825,000 ל"י.

מ. וילנר מציע:
א. להעמיד את הסעיף על 55,825,000 ל"י.

ב. למחוק סעיף 5320.102/02 - היאחזויות.

ג. למחוק סעיף 5350.212/02 - מפעלי מים
ברמת הגולן.

ד. אחרי סעיף 5350 יבוא סעיף זה:
"5360 - מענקים ליושבים ערביים להקמת
מפעלי מים - 2,000,000 ל"י".

לסעיף 98 - הכנסות מינהל מקרקעי ישראל
הצעת הוועדה - 99,600,000 ל"י.

4. משרד המשטרה, השקעות בבתי-סוהר ומיתקני משטרה

ג. למחוק סעיף 1520.123/02 - גרירת רכב.

ד. למחוק סעיף 1520.123/71 - הכנסה מגרי-
דה ואיחסון רכב.

ה. למחוק סעיף 1529 - יחידת עור ב'.
ו. סעיף 1530 - נציבות בתי-הסוהר -
1,500,000 ל"י.

ז. סעיף 1531 - בתי-הסוהר - 12,000,000
ל"י.

ח. סעיף 116-1531.103 - תעסוקה ושיוקום
אסירים - 2,493,800 ל"י.

ש. המיד מציע:

א. להוסיף 1 ל"י לסעיף 1510 - הלשכה
הראשית.

ב. להפחית 1 ל"י מסעיף 1522 - המכון
לרפואה משפטית.

ג. להוסיף 1 ל"י לסעיף 1525 - אבטחת
מיתקנים.

ד. להפחית 1 ל"י מסעיף 1530 - נציבות
בתי-הסוהר.

ה. סעיף 1531 - בתי-הסוהר - 14,426,500
ל"י.

לסעיף 7439 - השקעות בבתי-סוהר ומיתקני משטרה
הצעת הוועדה - 4,813,000 ל"י.

מ. וילנר מציע:

להעמיד את הסעיף על 481,300 ל"י.

לסעיף 15 - משרד המשטרה
הצעת הוועדה - 172,610,000 ל"י.

ד. מילמן מציע:

א. להפחית 1 ל"י מסעיף 1510 - הלשכה
הראשית.

ב. סעיף 1520.101/11 - עובדים - 118,731,000
ל"י.

ג. אחרי סעיף 1526 יבוא סעיף זה:
"1527 - קרן מיוחדת להגברת המלחמה
בכנופיות ובגנגסטרים - 5,000,000 ל"י".

ד. להוסיף 1 ל"י לסעיף 1531 - בתי הסוהר.

ש. י. גרסו מציע:

להוסיף 1 ל"י לתקציב המשרד.

י. הורביץ מציע:

להוסיף 1 ל"י לסעיף 1520 - משטרת ישראל.

מ. וילנר מציע:

א. להעמיד את תקציב המשרד על 86,305,000
ל"י.

ב. סעיף 1520 - משטרת ישראל - 72,334,000
ל"י.

ג. למחוק סעיף 1520.121 - הוצאות הסגרה
וגירוש.

א. אבנרי מציע:

א. למחוק סעיף 1510 - הלשכה הראשית.

ב. להוסיף 1 ל"י לסעיף 1520.101/11 -
עובדים.

5. משרד המסחר והתעשייה, עידוד תעשייתי, מעולות כלליות לעידוד היצוא, רורבה, תעשייה

ומלאכה, הכנסות החשבון המסחרי (מוון)

מ. וילנר מציע:

להעמיד את תקציב המשרד על 44,000,000 ל"י.

לסעיף 13 - משרד המסחר והתעשייה

הצעת הוועדה - 59,000,000 ל"י.

א. אבנרי מציע:

א. סעיף 1310 - הנהלה ושירותים -
30,000,000 ל"י.

ב. למחוק סעיף 1310.115/43 - הקלות בתנאי אשראי.

ג. למחוק סעיף 1311.109 - רישום היבוא והיצוא.

א. שוסטק מציע:

א. סעיף 1310 - הנהלה ושירותים -
33,000,000 ל"י.

ב. להוסיף 1 ל"י לסעיף 1311 - סחר חוץ.

ג. להפחית 1 ל"י מסעיף 1318 - מרכז ההשקעות.

ד. להפחית 1 ל"י מסעיף 1319 - מחוזות.

לסעיף 2701 - עידוד יצוא תעשייתי

הצעת הוועדה - 605,000,000 ל"י.

מ. אביזהר מציע:

להוסיף 1 ל"י.

מ. וילנר מציע:

להעמיד את הסעיף על 70,000,000 ל"י.

א. אבנרי מציע:

להוסיף 1 ל"י.

מ. סנה מציע:

במקום הסעיף יבוא סעיף זה:

"קרן להקמת קרן לאומית לסחר חוץ -
620,000,000 ל"י".

לסעיף 2704 - פעולות כלליות לעידוד היצוא

הצעת הוועדה - 5,000,000 ל"י.

מ. וילנר מציע:

להעמיד את הסעיף על 1,000,000 ל"י.

א. אבנרי מציע:

להעמיד את הסעיף על 5,250,000 ל"י.

א. שוסטק מציע:

א. להפחית 1 ל"י מסעיף 102/44 - 2701.101/44 - החזר מסים והיטלים.

ב. להפחית 1 ל"י מסעיף 118/44 - 2701.111/44 - השתתפות בהוצאות הובלה וביטוח.

ג. להפחית 1 ל"י מסעיף 131/44 - 2701.131/44 - מענק על מחזור חבדות יצוא.

ד. סעיף 2701.133/41 - החברה הישראלית לתערוכות וירידים - 7,529,000 ל"י.

לסעיף 2705 - דו"ח

הצעת הוועדה - 16,900,000 ל"י.

מ. וילנר מציע:

להעמיד את הסעיף על 4,000,000 ל"י.

א. אבנרי מציע:

להעמיד את הסעיף על 17,150,000 ל"י.

לסעיף 63 - תעשייה ומלאכה

הצעת הוועדה - 153,150,000 ל"י.

ש. ארליך מציע:

א. למחוק סעיף 6301.401/43 - מענק להקטנת הייצור במטוויות.

ב. להפחית מסעיף 6320.321/06 - השקעות והלוואות למוסדות פיננסיים לפיתוח המלאכה.

ג. סעיף 6330.331/04 - הלוואות למסחר ושירותים - 2,400,000 ל"י.

מ. וילנר מציע:

א. להעמיד את הסעיף על 103,150,000 ל"י.

ב. סעיף 6301.303/43 - השקעות ומענקים במכונות מחקר ושירותים לתעשייה - 500,000 ל"י.

ג. אחרי סעיף 6330 יבוא סעיף זה:
"6340 - עידוד התעשייה והמלאכה הזעירה בישובים הערביים - 11,000,000 ל"י".

א. אבנרי מציע:

א. למחוק סעיף 6301.301/04 - השקעות והלוואות למוסדות פיננסיים לפיתוח התעשייה.

ב. למחוק סעיף 6301.302/04 - השקעות והלוואות לחברות לפיתוח התעשייה.

ג. למחוק סעיף 6301.304/04 - מבני תעשייה באזורי פיתוח.

ד. למחוק סעיף 6301.305/43 - פיתוח אזורי תעשייה חדשים באזורי פיתוח.

ה. להפחית 1 ל"י מסעיף 6301.402/05 - כיסוי ערבויות על הלוואות למפעלי תעשייה.

לסעיף 97 - הכנסות החשבון המסחרי (מזון)

הצעת הוועדה - 790,000,000 ל"י.

ש. ארליך מציע:

למחוק סעיף 9710.02 - תמיכות.

סיכום הישיבות

הוחלט: לאשר בקריאה שנייה את תקציב משרד המסחר והתעשייה והסעיפים הצמודים לו לשנת 1971/72.

ישיבה קס"ג (י"א באדר תשל"א - 8 במארס 1971)
היו"ר - י. גבון; ט. סנהדראי; ש. רוזן.

א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. שרי-התקשורת ש. פרס השיב על 2 שאלות של חברי הכנסת: ז. שובל, ז. המר.

שרי-התחבורה ש. פרס השיב על 6 שאלות של חברי הכנסת: ש. ארבל-אלמוזלינו, י. תמיר, ז. המר.

שרי-הדתות ז. ורהפטיג השיב על 5 שאלות של חברי הכנסת: ז. המר, ש. ארבל-אלמוזלינו, א. אבנרי, ג. האוזנר, ש. פרידמן.

השר לקליטת העלייה ג. פלד השיב על 7 שאלות של חברי הכנסת: ג. פת, ז. המר, ש. ארבל-אלמוזלינו, ש. כהן, מ. בן-פורת, א. חביבי.

ג. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שנייה את תקציב משרד ראש הממשלה והסעיפים הצמודים לו לשנת 1971/72. בוויכוח השתתפו: ח. קורפו, מ. פרוש, מ. אביזוהר, מ. וילנר, א. אבנרי, ש. תמיר, מ. סנה. י. קרגמן השיב למתווכחים.

הוחלט: לאשר בקריאה שנייה את תקציב משרד ראש הממשלה והסעיפים הצמודים לו לשנת 1971/72.

ד. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שנייה את תקציב משרד החוץ לשנת 1971/72. בוויכוח השתתפו: י. ארידור, מ. בגין, י. תמיר, ש. כהן. י. קרגמן השיב למתווכחים.

הוחלט: לאשר בקריאה שנייה את תקציב משרד החוץ לשנת 1971/72.

ה. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שנייה את תקציב משרד החקלאות והסעיפים הצמודים לו לשנת 1971/72. בוויכוח השתתפו: ש. ארליך, י. קרגמן השיב לו.

הוחלט: לאשר בקריאה שנייה את תקציב משרד החקלאות והסעיפים הצמודים לו לשנת 1971/72.

ו. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שנייה את תקציב משרד המשטרה והסעיפים הצמודים לו לשנת 1971/72. בוויכוח השתתפו: ד. מילמן, ש. י. גרוס, א. חביבי, א. אבנרי, ש. תמיר. י. קרגמן השיב למתווכחים.

הוחלט: לאשר בקריאה שנייה את תקציב משרד המשטרה והסעיפים הצמודים לו לשנת 1971/72.

ז. י. קרגמן הביא לקריאה שנייה את תקציב משרד המסחר והתעשייה והסעיפים הצמודים לו לשנת 1971/72. בוויכוח השתתפו: ש. ארליך, א. שוסטק. י. קרגמן השיב למתווכחים.

ישיבה קס"ד (י"ב באדר תשל"א - 9 במארס 1971)
היו"ר - צ. צימרמן; מ. ביבי.

א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. שרי-הבטחון מ. דיין השיב על 12 שאלות של חברי הכנסת: א. חביבי, ת. טובי, א. אבנרי, ש. ארבל-אלמוזלינו, ש. כהן, מ. וילנר, ש. תמיר, ג. אליעד, ש. לורנץ, י. תמיר.

שרי-המסחר והתעשייה פ. ספיר השיב על 10 שאלות של חברי הכנסת: ז. המר, ש. אבנרי, א. נח'לה, ג. פת, מ. וילנר, א. מלמד.

ג. חברי-הכנסת מ. אביזוהר פתח את הדיון על התערערות ביחסי העבודה; חברי-הכנסת ג. האוזנר פתח את הדיון על גל השביתות בשירותים חיוניים - דיון משולב.

שרי-העבודה י. א. אלמוגי עמד בדבריו על מורכבות הבעיה ומסר כי משרדו יזום פעולות חקיקה בגדון. בוויכוח השתתפו: מ. נסים, מ. ורטמן, מ. כדמל, ש. לורנץ, ד. זכין, מ. ידיד, ת. טובי, י. קרגמן, י. שערי, י. הורביץ, א. ורדיגר, א. שוסטק, מ. סנה.

ד. חברי-הכנסת ת. טובי מסר הודעה אישית.

ה. חברי-הכנסת א. אבנרי מסר הודעה אישית.

ו. חברי-הכנסת י. ארידור מסר הודעה אישית.

ישיבה קס"ה (י"ג באדר תשל"א - 10 במארס 1971)
היו"ר - ב. צ. קשת; י. גבון.

א. י. ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על החלטת ועדת הכנסת להעביר לוועדת החינוך והתרבות את הדיון בהצעה לסדר-היום של חברי הכנסת כץ בדבר דמי כניסה לשמורות הטבע.

ב. שרי-החוץ א. אבנרי, ז. שובל, א. ורדיגר.

שרי-הפנים י. בורג השיב על 11 שאלות של חברי הכנסת: ז. המר, י. הורביץ, ג. אליעד, א. נח'לה, מ. וילנר, ת. טובי, ש. לורנץ, מ. בן-פורת.

ג. ת. לנדאו הגיש הצעה לסדר-היום בדבר המצב המדיני והצבאי בעקבות סקירת הנשיא ניקסון, דו"ח או תאנט והודעת סאדאת. שרי-החוץ א. אבנרי השיב להצעה. ש. תמיר הציע להעביר את העניין לוועדה.

הוחלט: להסיר את העניין מסדר-היום.

סנהדראי הגישו הצעות (נפרדות) לסדר-היום בדבר בעיות הנוער-במצוקה בארץ בכלל ובירושלים במיוחד. שר-הסעד מ. חוני ושד-המשטרה ש. הלל השיבו להצעות.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדה משותפת של ועדת השירותים הציבוריים וועדת החינוך והתרבות. הצעת א. אבנרי להחליט לדון במליאה במסקנות הוועדה בעניין הנ"ל לא נתקבלה.

חברי-הכנסת א. אבנרי וא. חביבי מסרו הודעות בדבר הימנעות סיעותיהם מהצבעה.

ד. ר. ארזי הגיש הצעה לסדר-היום בדבר הדחת ראש עיריית רמלה. שר-הפנים י. בורג השיב להצעה. ת. טובי הציע להסיר את העניין מסדר-היום. הוחלט: להעביר את העניין לוועדת הפנים.

ה. מ. פרוש, מ. ביבי, א. ורדיגר, א. אבנרי, מ. וילנר, מ. אביזוהר, א. כץ, מ. סנה, א. שוסטק וט.